T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SELF-DETERMİNASYON EKSENİNDE BAĞIMSIZ KOSOVA'NIN DOĞUŞU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ASLI YURT

ANA BİLİM DALI : ULUSLARARASI İLİŞKİLER
PROGRAMI : ULUSLARARASI İLİŞKİLER

DANIŞMAN: DOÇ. DR. İRFAN KAYA ÜLGER

KOCAELİ - 2009

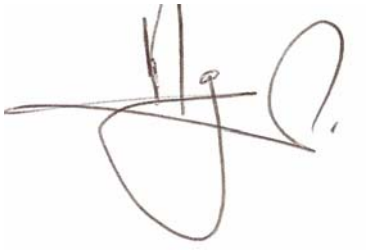
T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SELF-DETERMİNASYON EKSENİNDE BAĞIMSIZ KOSOVA'NIN DOĞUŞU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Aslı YURT
Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Tarih ve No: 01/07/2009 -2009/16

Doç. Dr.	Yrd. Doç. Dr.	Yrd. Doç. Dr.
İrfan Kaya ÜLGER	**Bekir GÜNAY**	**M. Mert SUNAR**

KOCAELİ, 2009

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

SELF-DETERMİNASYON EKSENİNDE BAĞIMSIZ KOSOVA'NIN DOĞUŞU

ÖZET

Soğuk Savaş'ın bitmesinin ardından, Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'ni oluşturan federe cumhuriyetler sırayla bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Böylelikle, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan, altı federe devlet ve iki özerk bölgeden oluşan Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti dağılmıştır. Özerk bölgelerden biri olan Kosova'nın durumu, dağılma sürecinde olduğu kadar sonraki dönemlerde de uluslararası toplumun dikkatini bölge üzerine çekmiştir. 1999 yılında Kosova'da yaşanan etnik çatışma, NATO'nun müdahalesi ile durdurulmuş, ardından BM'nin oluşturduğu geçici yönetim gücü bölgede görev almaya başlamıştır. Kosova'nın nihai statüsü konusunda yapılan müzakereler sonucu Sırp ve Arnavut taraflar arasında bir uzlaşma sağlanamaması üzerine Kosova, 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsız bir devlet olduğunu uluslararası kamuoyuna açıklamıştır.

Bu tez çalışmasının amacı, Yugoslavya'nın tarihsel süreç içinde nasıl parçalandığı ve bu parçalanma sırasında Kosova'nın durumunu ele almaktan ziyade, konuya self-determinasyon kavramı bağlamında yaklaşıp, Kosova'nın bağımsız bir devlet olmasını self-determinasyon hakkı çerçevesinde analiz etmek ve değerlendirmektir. Bu değerlendirme sırasında, uluslararası toplumun da Kosova sorununa yaklaşımı ele alınarak, bağımsızlık ilanının Kosova için en doğru karar olduğu sonucuna varılmıştır.

Tezi Hazırlayan : Aslı YURT
Tez Danışmanı : Doç. Dr. İrfan Kaya ÜLGER
Tez Kabul Tarih ve No : 01/07/2009 - 2009/16
Jüri Üyeleri : Doç. Dr. İrfan Kaya Ülger, Yrd. Doç. Dr. Bekir Günay
Yrd. Doç. Dr. M. Mert Sunar

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

THE RISE OF THE INDEPENDENT KOSOVO IN THE CONTEXT OF SELF-DETERMINATION

ABSTRACT

After the end of Cold War, the republics that were the part of the Yugoslavia declared their independence one by one. In this way Yugoslavia disintegrated, which had been founded after the World War II and included six federated states and two autonomous regions. The status of Kosovo, which was one of the autonomous regions, drew attention of the international community to the territory at the time of the disintegration and also post-disintegration period. The ethnic conflict which appeared in Kosovo in 1999 was stopped by the intervention of NATO and then the temporary government which was constituted by UN started to serve in the territory. On 17 February, 2008, Kosovo announced that it was an independent state as a result of the fact that Albanians and Serbians couldn't reach a compromise with each other on the negotiations about Kosovo's final status.

The aim of this thesis is to analyze the disintegration of Yugoslavia in historical process and Kosovo's status during this disintegration. On the other hand this thesis will also analyze and evaluate the issue in relation with the term self-determination and Kosovo's being an independent state as the right of self-determination. During this evaluation, it is concluded that the declaration of independence is the best resolution for Kosovo by handling the approach of international communtiy to Kosovo problem.

Tezi Hazırlayan **:** Aslı YURT
Tez Danışmanı **:** Doç. Dr. İrfan Kaya ÜLGER
Tez Kabul Tarih ve No : 01/07/2009 - 2009/16
Jüri Üyeleri **:** Doç. Dr. İrfan Kaya Ülger, Yrd. Doç. Dr. Bekir Günay
Yrd. Doç. Dr. M. Mert Sunar

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI ..... **İİ**
ÖZET ..... **İİİ**
ABSTRACT ..... **İV**
İÇİNDEKİLER ..... **V**
KISALTMALAR ..... **Vİİ**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL TEORİK ÇERÇEVE

1. SELF-DETERMİNASYON KAVRAMININ TANIMLANMASI **4**
1.1 Self-Determinasyon Kavramı 5
1.2. Self-Determinasyonun Tanımında "Halk" Kavramı Tartışması 6
1.3. Self-Determinasyonun Türleri 10
1.3.1. İç Self Determinasyon 10
1.3.2. Dış Self-Determinasyon 12
2. SELF-DETERMİNASYONUN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ **13**
2.1. Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi 14
2.2. Fransız Devrimi Dönemi 15
2.3. Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı Sonrası Dönem 16
2.3.1.Vladimir Lenin'in Self Determinasyon Anlayışı 17
2.3.2. Woodrow Wilson'a Göre Self- Determinasyon 18
2.4. Soğuk Savaş Döneminde Self -Determinasyon 20
3. ULUSLARARASI HUKUKA GÖRE SELF- DETERMİNASYON **22**
3.1. BM Andlaşması, Bildiriler ve Sözleşmeler 22
3.1.1. Self-Determinasyonu Doğrudan Düzenleyen Hükümler 23
3.1.2. Self-Determinasyonu Dolaylı Olarak Düzenleyen Hükümler 25
3.2. Sömürge Ülkelerine ve Halklarına Bağımsızlık Verilmesine İlişkin Bildiri 27
3.3. İkiz Sözleşmeler 28
3.4. Dostça İlişkiler Bildirisi 29
3.5. AGİK Çerçevesinde Kendi Kaderini Tayin Hakkı 31
3.5.1. Helsinki Son Senedi 31
3.5.2. Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı 33
3.5.3. Viyana Bildirisi 33

İKİNCİ BÖLÜM

KOSOVA SORUNUNUN TARİHSEL ARKAPLANI

1. KOSOVA TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ..... 34

1.1. Ortaçağ- Osmanlı Yönetimi Arası Dönemde Balkanlar 34
1.2. Osmanlı Dönemi'nde Kosova 36
1.3. Sırp-Hırvat- Sloven Krallığı Döneminde Kosova..... 39
1.4. Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti'nin Kuruluşu ve Tito Dönemi 42
1.5. Tito Sonrası Dönem ve Yugoslavya'nın Dağılması..... 46

2. SOĞUK SAVAŞ SONRASI KOSOVA SORUNU 50

2.1. Kosova Kurtuluş Ordusunun Sahneye Çıkışı..... 50
2.2. Bölgede Şiddetin Artması ve Alınan BM Güvenlik Konseyi Kararları..... 52
2.3. Kosova Sorununa Diplomatik Çözüm Arayışları 54
2.3.1 Birinci Tur Rambouillet Müzakereleri ve Çözümsüzlük 54
3. Yeni Güvenlik Algılamaları Çerçevesinde NATO'nun Kosova'ya Müdahalesi56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOSOVA'NIN BAĞIMSIZLIK SÜRECİ

1. KOSOVA'NIN BAĞIMSIZLIĞININ HUKUKİ TEMELLERİ 60

1.1. Birleşmiş Milletler'in 1244 Sayılı Kararı 60
1.2. NATO Kosova Görev Gücü (KFOR) 63
1.3. BM Kosova Geçici Yönetim Gücü (UNMIK) 65
1.4. BM Standartları ve Son Statü Görüşmeleri..... 69

2. ULUSLARARASI TOPLUMUN KOSOVA'NIN BAĞIMSIZLIĞINA YAKLAŞIMI 73

2.1. Avrupa Birliği'nin Kosova Konusunda Tutumu..... 74
2.2. ABD ve Rusya'nın Yaklaşımları 77
2.3. BM'nin Tutumu 79
2.4. Tarafların Görüş ve Tutumları 81
2.4.1. Kosova Arnavutlarının Görüşü 81
2.4.2. Sırbistan'ın Görüşü 83

3. KOSOVA'NIN BAĞIMSIZLIĞININ SELF-DETERMİNASYON İLKESİ IŞIĞINDA ANALİZ EDİLMESİ 85

3.1. Kosovalı Arnavutlar ve Self-determinasyon Hakkının Kullanılması 86
3.2. Kosova'nın Bağımsızlığı Bağlamında Self-determinasyon Hakkı 87

SONUÇ..... 89

KAYNAKÇA 92

EKLER..... 102

ÖZGEÇMİŞ..... 109

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	Adı geçen eser
AGİK	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (CSCE - Conference for Security and Cooperation in Europe
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE - Organization for Security and Cooperation in Europe)
a.g.m.	Adı geçen makale
BM	Birleşmiş Milletler
Bkz.	Bakınız
Çev.	Çeviren
Der.	Derleyen
EULEX	European Union Rule of Law Mission (AB Kosova Misyonu)
GKRY	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
JIAS	Joint Interim Administrative Structure (Ortak Geçici İdari Yapı)
KFOR	Kosova Force (Kosova Gücü)
MC	Milletler Cemiyeti
NATO	North Atlantic Treaty Organisation (Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı)
s.	Sayfa
ODGP	Ortak Dış ve Güvenlik Politikası
UÇK	Ushtria Çlirimtare e Kosoves (Kosova Kurtuluş Ordusu)
UNHCR	United Nations High Commisioner for Refugee (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği)
UNMIK	United Nations Mission in Kosovo (BM Kosova Geçici Yönetim Gücü)
YFC	Yugoslavya Federal Cumhuriyeti
YFHC	Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti

GİRİŞ

Balkanlar, tarih boyunca bünyesinde barındırdığı etnik, dini ve kültürel farklılıklardan dolayı dünyanın en karmaşık bölgelerinden biri olmuştur. İslam ile Hristiyanlığın, Katoliklik ile Ortodoksluğun birbiriyle iç içe olduğu ve birbirinden ayrıldığı bu coğrafyada yaşayan halklar etnisite, din/mezhep ve dil unsurları bakımından tarih boyunca tam bir mozaik görünümü oluşturmuşlardır.

Balkan Yarımadasında Birinci Dünya Savaşının sonunda kurulan statüko kısmî revizyonlarla varlığını 1990'lara kadar sürdürmüştür. Balkan Yarımadasında istikrar başka faktörler yanında Yugoslavya'nın konumu ile doğrudan ilintili görünüm taşımıştır. 1918 yılında Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı olarak kurulan Yugoslavya, iki savaş arası dönemde Sırp hakimiyeti altında kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan Sosyalist Yugoslavya siyasi istikrar bir yandan temelleri Yalta Konferansına dayanan Doğu-Batı dengesine, öte yandan Josip Broz Tito'nun varlığı ile özdeşleyen "Yugoslav uyumu"na dayanmıştır. Tito'nun ölümünden sonra güçlenen Yugoslavya'yı oluşturan halklar arasında önceden illegal olarak varlığını koruyan milliyetçilik akımları belirgin biçimde güçlenmeye başlamıştır. 1989 yılında Kosova ve Voyvodina'nın özerklik statülerine son verilmesi, 1990 yılında Yugoslavya Komünist Partisi'nin "iktidar tekeli ve öncü rolü"nün kaldırılması ve hemen akabinde milliyetçi ideolojiyi benimseyen siyasal akımların örgütlenmesi parçalanmanın kaçınılmaz olduğunu göstermiştir.

Tito sonrası dönemde Yugoslavya'yı derinden etkileyen milliyetçilik akımı ülke sınırları içerisinde yaşayan halkları değişik biçimde etkilemiştir. Sırplar, Yugoslavya nüfusunun üçte birini oluşturmuş olmalarına karşılık Tito döneminde adil biçimde yönetimde temsil edilmedikleri düşüncesinden hareketle tahakkümcü milliyetçiliğe yönelirken, Slovenler ve Hırvatlar yeniden Sırp baskısı altına girmemek için ayrılıkçı milliyetçiliği benimsemişlerdir. Boşnaklar, Makedonlar ve Arnavutlar ise Tito döneminde sahip oldukları sınırlı hakların daha da geriye gitmesi anlamına gelen Sırp tahakkümü tehlikesine karşı ulusal kimliklerine sarılmışlardır.

1990 yılında Yugoslavya genelinde yapılan seçimler federasyonun daha fazla varlığını koruyamayacağını ortaya koymuştur. İstisnasız tüm federe Cumhuriyetlerde

milliyetçi partiler seçimlerin galibi olmuşlardır. Bu dönemde Yugoslavya'yı oluşturan Cumhuriyetler arasında anlaşmazlıklar çok daha belirgin hale gelmiş, egemenlik ve bağımsızlık kararlarının ardından çatışmalar başlamıştır.

Tito döneminden beri varlığını koruyan Kosova Sorunu, iç savaş ve ardından Dayton antlaşmasıyla tesis edilen silahların gölgesinde barış döneminde daha komplike görünüm kazanmıştır. Aslında Kosova sorunu, Arnavutlar ve Sırplar arasında tarihi çok eskiye dayanan düşmanlığın ve nefretin temel nedenini oluşturmaktadır. İki tarafın, Kosova üzerinde hak iddia etmesi ilerleyen süreçte bölgede şiddetli çatışmaların yaşanmasına neden olmuştur.

Bağımsız Kosova'nın doğuşu adını taşıyan bu çalışma, Kosova'nın bağımsız olma sürecini self-determinasyon ilkesi çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır.

Self-determinasyon kavramının uluslararası hukukta muhteviyatı ve sınırları tartışmalıdır. Bu kavramın bir "hak" mı yoksa "ilke" mi olduğu, kavramdan kimlerin yararlanabileceği uzun yıllar boyunca tartışılmış, bugün gelinen noktada self-determinasyonun bir hak olduğu görüşü genel kabul görmüştür.

Bugüne kadar daha çok siyasal işlev üstlenen self-determinasyon kavramını hukuki zemine dayandırma çabaları öne çıkmıştır. Bununla birlikte günümüzde hala self-determinasyonun hemen herkesin üzerinde mutabakat sağladığı bir genel tanımı bulunmamaktadır. Uluslararası toplum sömürge ülkelerinin ve halklarının self-determinasyon hakkını kabul ederken, büyük devletlerin sınırları içinde yaşayan halklar ve azınlıkların bu hakkı kullanmalarını sınırlandırmaktadır. Birleşmiş Milletler, sömürge halkları dışındaki halkların self-determinasyon hakkını kullanmalarını belli koşullar çerçevesinde kabul etmektedir.

Self-determinasyon hakkının kullanımı bağlamında Kosova'nın bağımsızlığını kazanmasını inceleyen bu çalışmanın amacı, bu coğrafyada uzun yıllar bir arada yaşayan ulusların, 1980 sonrasında yükselen milliyetçi söylemler sonrasında artan şiddet olaylarının getirdiği çatışmalar ile birbirlerine karşı sert tutumlarındaki gerekçenin nedenini ortaya koymaktır. Ayrıca, bu değerlendirme sırasında tarihsel parametreler göz önünde bulundurularak, Arnavutların kendi kaderini tayin hakkını kullanmalarının meşruluğunu analiz etmektir.

Bu çalışmada cevabı aranan soru şudur: "Kosova'nın bağımsızlığı self-determinasyon hakkının kullanılması olarak değerlendirilebilir mi?" Ayrıca, çalışma sırasında uluslararası toplumun bağımsızlık öncesi ve sonrasında Kosova sorununa

yaklaşımları ele alınarak, bölgeye yönelik politikaları değerlendirilecektir. Bunun yanı sıra, Kosova'nın bağımsızlığına ilişkin hukuki temeller incelenerek, Kosova'nın statüsü ile ilgili ortaya çıkan bu hukuki belgelerin bağımsızlık kararı üzerindeki etkileri analiz edilecektir.

Kosova sorununu self-determinasyon bağlamında ele alırken, aynı zamanda uluslararası politikanın temel aktörü olan devletlerin, devlet olma sürecinde geçirdiği aşamalardan biri incelenmiş olacaktır. Kosova'nın, bağımsız bir devlet olma sürecinde, uluslararası toplum da devreye girmiştir. Uluslararası toplumun önceleri dolaylı olarak desteklediği bağımsızlık fikri, Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesinin ardından birçok ülke tarafından açıkça onaylanmıştır.

"Self-determinasyon Ekseninde Bağımsız Kosova'nın Doğuşu" adlı çalışma genel olarak üç ana başlıktan meydana gelmektedir. "Kavramsal Teorik Çerçeve" adlı ilk bölümde self-determinasyon kavramının tanımlanması, tarihsel süreç içindeki gelişimi ve uluslararası hukuk açısından ele alınması konuları üzerinde durularak, çalışma sırasında yanıtlamaya çalışacağımız ana konu hakkında temel oluşturulmaya çalışılacaktır.

İkinci bölümde, Kosova'nın tarihsel arka planı ele alınarak, Ortaçağ dönemindeki Kosova'dan başlayıp, bağımsız bir devlet olana kadar geçen süreç, bu süreçte yaşanan gelişmeler, barışın kurulmasına yönelik müzakereler, NATO müdahalesi incelenecektir.

Son bölümde ise, Kosova'nın bağımsızlık sürecinde ortaya çıkan hukuki gelişmeler, uluslararası aktörlerden ABD, AB, Rusya'nın Kosova konusundaki tutumları ve BM'nin konuya yaklaşımları ele alınarak, Kosova'nın bağımsızlığı self-determinasyon kavramı ışığında değerlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL TEORİK ÇERÇEVE

1. SELF-DETERMİNASYON KAVRAMININ TANIMLANMASI

Self-determinasyon kavramının 18. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Fakat kavram, özellikle 20. yüzyılda dünya gündemindeki önemli konulardan biri olmuştur.

20. yüzyılın başında Avrupa'da uygulanmaya başlanan self-determinasyon, daha sonra başka kıtalara özellikle de sömürgelerin bağımsızlaşması politikaları ile Afrika kıtasına geçmiştir.[1] "Kendi kaderini tayin" olarak da ifade edilen self-determinasyon, Batı dünyası tarafından insanların eşitliği ve yöneten ile yönetilenler arasında var olduğu kabul edilen sosyal anlaşma üzerine oturtulmuştur.

Self-determinasyon kavramı ile kastedilenin ne olduğu konusu uluslararası hukuk açısından tartışma yaratmaktadır. Bu kavramın özünde, halkların kendi kaderlerini başkalarının değil, kendilerinin belirleyebileceği ve her halkın bağımsız bir devlet kurma ve kendi yönetimini özgürce belirleyebilmesi inancı bulunmaktadır. Bu açıklama "halk" ile kastedilen şeyin ne olduğu sorusunu beraberinde getirmektedir. Halk ise, din, tarih, dil, etnik köken, siyasi inanç, ortak düşmanlardan duyulan kaygı gibi hususlarda ortak olan insan topluluğu olarak tanımlanabilir.

Bazı halklar self-determinasyonu ana devletten ayrılma yoluyla bağımsızlık elde etmek için kullanırken, diğerleri bu konuyu kullanarak otonomi veya daha fazla özerklik elde etmek için uğraşmaktadır.

Self-determinasyon kavramı dünyanın çeşitli yerlerinde tartışma konusu olmuştur. Avrupa'da self-determinasyon adına birçok ihtilaf yaşanmıştır. Milliyetçilik ve etnik milliyetçilik konusu Avrupa'nın bütünlüğü açısından önem arz ettiği kadar tüm dünya ülkeler için de göz ardı edilemeyecek kadar mühimdir.

[1] Mustafa Şahin, **Avrupa Birliği'nin Self-Determinasyon Politikası**, Nobel Yayın, Ankara, 2000, s.24.

Self-determinasyon kavramı, günümüzde demokratik boyutu ile önem kazanmıştır. Ancak kavram, hala ölçütleri tam ve kesin olmayan hukuki-siyasi bir zeminde yer almaktadır.

Self-determinasyon, uluslararası arenaya ilk çıktığı tarihten 1945 BM Andlaşması'na kadar siyasi *ilke*; 1945'ten 1960 Bildirisine kadar hukuki *ilke* olarak var olmuştur. Bu tarihten Soğuk Savaş sonuna kadar da bir siyasi ve hukuki *hak* niteliği kazanan self-determinasyonun günümüzde kısaca, tüm dünya halkları için; içsel anlamda bir *hak*, dışsal anlamda ise bir *ilke* olduğu söylenebilir. Ayrıca uygulamada devletler için, yani bunun yükümlüleri için bir *ilke*, halklar için, yani kullanıcıları içinse bir *hak* olarak görüldüğü söylenebilir.

Self-determinasyon kavramının tanımlanması ile ilgili ilk kısımda, kavramın anlamı, tanımlamadaki "halk" kavramı ile ne kastedildiği ve self-determinasyonun türleri ele alınacaktır.

1.1 Self-Determinasyon Kavramı

Self-determinasyon kavramının içeriği ve sınırları uluslararası hukukta tartışmalıdır. Bu nedenle self-determinasyona tam ve kesin bir anlam yüklenememektedir. Kavramın, hukuki içerikten uzak, siyasi ve ahlaki bir boyutu olduğu düşüncesi batılı birçok düşünür tarafından ortaya konulmuştur. Clyde Eagleton, 1952 yılında self-determinasyonun kolay tanımlanabilecek kadar basit bir kavram olmadığını ve her zaman tam anlamıyla bir tanımlama yapılamayacağını belirtmiştir.[2] Antonio Cassese ise, self –determinasyonu tek bir norm olarak ele almanın yanlış olacağını belirtmektedir. Self-determinasyonun genel bir ilke ve belirli bir kural olarak iki açıdan var olduğunu ifade etmektedir.[3]

Self-Determinasyon'a anlam yükleyen yaklaşımlar iki grupta toplanabilir. Minimalist yaklaşıma göre, self-determinasyonu uluslararası hukukta bir hak veya ayrılma anlamında ele almak doğru değildir. Ayrıca Minimalistler, bu kavramı bağımsızlık ve demokratik yönetim gibi iki olguyu içeren ve bir ülkede yaşayan

[2] Şahin, **a.g.e.**, s.5.
[3] Karen Knop, **Diversity and Self-Determination in International Law**, Cambridge University Press, New York, 2004, s.31.

bütün nüfusun uygulayabileceği bir model olarak da ele almanın doğru olmadığını belirtmişlerdir.[4] Bu görüşe göre, dünya barışı esas olmakla birlikte, statükoyu koruyarak ayrılıkçı hareketler desteklenebilir. Maksimalistler ise self-determinasyona geniş bir anlam yükleyip, self-determinasyonu ekonomik ve kültürel açıdan ele almaktadırlar.

Self-determinasyonu açıklarken milliyetler prensibi ve plebisit kavramlarından da bahsetmek gerekir. Buradaki milliyetler prensibi ile aynı millete mensup halk topluluklarının birleşme veya bağımsız bir devlet kurma hakkı ifade edilmektedir. Ayrıca bu kavram, milletlerin ulusal ve uluslararası alanda kendi seçtikleri idare ve egemenliğe tabi olma hakkı anlamına da gelmektedir. Plebisit ise, bu hakkın gerçekleşmesinde veya halk topluluklarının hangi yönetime tabi olmak istediklerinin seçiminde kullanılan bir yöntemdir.[5]

Self-determinasyon konusunda farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Donald Cameron Whatt, bu kavramı *bir devletin tebaasının kendi hükümetlerini seçme hakkı* olarak ifade etmiştir. Richard T. De George'nin ise self-determinasyonu, *halkın idaresi altındaki yaşayacakları veya yaşadıkları hükümet şeklini seçme hakkı* olarak tanımlamıştır. Lloyd N. Curtler'in açıklaması ise, *etnik, dil ya da din grubunun ayrı bir ulusal egemenlik oluşturabilmek amacıyla, var olan ulusal sınırları yeniden düzenleme hakkı* şeklindedir.[6]

Self-determinasyonun bu anlamları 24 Ekim 1970 tarih ve 2526 (XXV) nolu BM Genel Kurul kararı olan "Birleşmiş Milletler Andlaşmasına Uygun Olarak Devletler Arasında Dostça İlişkiler ve İşbirliği Hakkındaki Uluslararası Hukuk Bildirisi" ile desteklenmiştir.

1.2. Self-Determinasyonun Tanımında "Halk" Kavramı Tartışması

Self-Determinasyonun tanımlanmasında "halk" kavramının ne anlam ifade ettiği hususu üzerinde durulacaktır.

---

[4] Nazila Ghanea, Alexadra Xanthaki, **Miniorities, Peoples and Self-Determination**, Martinus Nijhoff Publishers, Boston, 2005 s.20.
[5] A. Suat Bilge, "Milletlerin Kendi Mukadderatlarını Kendilerinin Tayin Etme Prensibi", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt XIV, No.1, Mart 1959, ss. 133-134.
[6] Şahin, **a.g.e.**, ss.24-25.

Uluslararası belgelerde "halk" kavramı tanımlanmadığı için pek çok halk hareketi, bu ilkeye dayanarak devletin baskı ve zulmüne maruz kaldığı iddiasıyla ulusal kurtuluş mücadelesi yürüttüğünü ileri sürmektedir.[7]

Siyaset biliminde halk kavramının, düşük gelir düzeyindeki sınıflar ve genellikle henüz milletleşmemiş düzeydeki topluluklar olmak üzere iki anlamı vardır[8]. Theodor Veiter halkı, *aynı kökenden gelen insanların oluşturduğu bir yapı* olarak görmekte ve bu doğal unsurun manevi bir unsurla tamamlanması gerektiğini belirtmektedir.[9] Aynı hedeflere sahip bir topluluğu ifade eden halk, bir takım nesnel özelliklerle, bilhassa kendine ait olan dil unsuru ile diğer topluluklardan ayrılır. Literatürde etnik bir anlam ifade ettiği kabul edilen halk kavramı, "aynı nesilden gelen dil ve kültür topluluğudur".[10] Diğer taraftan halk kavramını sadece subjektif unsura göre açıklayan hukukçular da mevcuttur. Onlara göre halk, "kendilerini halk olarak gören insan toplulukları"dır.[11]

BM'nin 1981 ylında yayımlanan raporunda, halk olmak için gerekli ölçütler şu şekilde sıralanmıştır: *Ayrı bir kültür, dil ya da din, ortak bir tarih duygusu, toplumsal kimliği sürdürmeye bir bağlılık ve tanımlanmış bir toprakta bütünleşme.*[12] Bu durumda, etnik grupların, ulusların veya ulusal ya da etnik azınlıkların halk olma potansiyeline sahip oldukları söylenebilir.

BM organlarının sömürgeden kurtulmaya ilişkin açıklamalarında üyelerinin kişisel özelliklerinin uyuşmasına gerek olmayan bir halk kavramı dile getirilmiştir. Bir koloni halkı yahut kendi kendini yönetmeyen bir bölge halkı, self-determinasyon hakkına dayanabildiği ölçüde, koloni devletine "tabi olma", halk kavramını belirleyen bir ölçüt olmaktadır.[13] Pomerance bu hususta BM uygulamalarının fazla tutarlı olmadığını ve etnik konuların özellikle "zor" durumlarda ortadan kalktığını belirtmektedir.[14] Rosalyn Higgins'e göre self-determinasyon, "genellikle kabul edilmiş bir birimde yaşayan çoğunluğun gücü kullanma hakkını" ifade eder. Bu,

---

[7] Erol Kurubaş, "Kuzey Irak'ta Olası bir Ayrılmanın Meşruluğu ve Self-Determinasyon Sorunu", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt59, Sayı 3, (Temmuz-Eylül 2004), s.154

[8] Baskın Oran, **Küreselleşme ve Azınlıklar**, Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 4.Basım, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2001, s.117.

[9] A. Füsun Arsava, **Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının Uluslararası Belgeler ve Özellikle Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin 27. Maddesi Işığında İncelenmesi**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1993, s.74.

[10] Arsava, **a.g.e.**, s.74.

[11] Arsava, **a.g.e.**, s.75.

[12] Kurubaş, **a.g.m**., s.155.

[13] Arsava, **a.g.e**., s.75.

[14] Şahin, **a.g.e**., s.30.

toprak (ülke) unsuru olmayan ülkelere, gruplara self-determinasyon hakkını reddeden bir tanımdır.[15]

Bu, uluslararası topluluğun kesinlikle sömürge olmayan devletlerin birliğinden tarafa olduğu anlamına gelmektedir. Sömürge devletlerinde bile kendi kaderini tayin hakkı sadece ülkesel "self"lere uygulanmakta ve ikinci bir kere bu hakkın kullanılması neredeyse imkânsız olmaktadır. Yani bir kez sömürge devletlerinden bağımsızlık elde edildikten sonra, bu sömürge topluluğu için "halk" kavramı, sömürge döneminde o bölgede yaşayan etnik, dilsel veya dini grupların ya çok az, ya da hiçbir şekilde özgür iradeleri olmaksızın kararlaştırılmış bir sınır içinde kısıtlanmaktadır. Bu yargıyı desteklemeyen örnekler olsa da bu görüşü iki örnek destekleyici niteliktedir. Bunlar Katanga ve Biafra örneğidir. Bu iki örnek devletlerin toprak bütünlüğünün ve "halk" nosyonunun toprağa dayanması anlayışının sıkıca uygulandığını ve BM'nin "ülkesel ölçüt"ü "etnik ölçüt"e tercih ettiğini göstermekle birlikte bu değerlendirmelerin gerçeği tam yansıtmadığı ortaya çıkmıştır: Aralık 1971'de Pakistan'ın doğu eyaleti Bangladeş ve 1961 yılında başlayıp 30 yıl süren silahlı mücadele sonunda Etiyopya'dan (Habeşistan) bağımsızlığını kazanan Eritre bu anlayışın tezat uygulamaları olmuştur.

Self-determinasyona göre, her halk kendi siyasi statüsünü belirleme hakkına sahiptir. Eğer halk henüz bağımsız değilse, ilk saptanması gereken de bu statüdür ve söz konusu halk bunu hiçbir dış müdahale olmadan, özgürce belirleyecektir.[16]

Uluslararası belgelerde geçen "halk" kavramlarından bazılarına değinerek farklı anlamlar çıkarılabilir.

BM Andlaşması m. ½'de teşkilatın amaçları sayılırken self-determinasyona gönderme yapılmıştır:

> Milletlerarasında, halkların hak eşitliği ilkesine ve kendi mukadderatlarını tayin hakkına saygı üzerine kurulmuş dostane münasebetler geliştirmek ve dünya barışının sağlamlaştırılması için elverişli her türlü diğer tedbirleri almak;

Devletler Hukuku uzmanı Hans Kelsen'e göre, burada geçen "halklar" devletler şeklinde anlaşılmalıdır. Ona göre, halk ibaresi ancak bu şekilde okunursa devletlerin egemen eşitliği[17] ilkesiyle ters düşmeyecektir.[18]

---

[15] Şahin, **a.g.e**., s.30.
[16] Funda Keskin, **Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma, Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler**, Mülkiyeliler Birliği Yayınları Vakfı, Ankara, 1998, s.116.

Genel Kurulun talebi ve 16 Aralık 1952 tarihli 637 (VII) sayılı kararı üzerine, İnsan Hakları Komisyonu kendi kaderini tayin hakkında F I ve F II karar taslaklarını hazırlamıştır.[19] Taslak metnin 1. maddesi şöyledir:

1. Bütün halklar ve milletler kendi kaderlerini, yani politik, ekonomik, sosyal ve kültürel statülerini serbestçe tayin etme hakkına sahiptirler.

2. Muhtar olmayan ve vesayet altındaki memleketleri idare eden devletler ve bu hakkın diğer bir halk tarafından kullanılmasını herhangi bir suretle kontrol eden devletler de dahil olmak üzere diğer bütün devletler ülkelerinde bu hakkın BM Andlaşması hükümlerine uygun olarak kullanılmasını temin etmekle ve diğer devletler de kullanılmasına uymakla yükümlüdürler.

3. Halkların kaderlerini tayin hakkı, karşılıklı yararlanma ilkesine dayanan uluslararası ekonomik işbirliğinden ve uluslararası hukuktan doğan vecibeleri saklı kalmak üzere doğal zenginlik ve kaynaklarına kendi yararlarını serbestçe tasarruf edebilirler. Bir halk hiçbir halde kendi yaşama araçlarından mahrum edilemez.[20]

Taslakta halkın tanımı yapılmazken hangi sayı, nitelik ve seviyede topluluğa halk denileceği de belirtilmemesine karşılık, maddede geçen "halklar" tabiri ile tarihte hiçbir zaman bağımsızlığını kazanamamış halk toplulukları yani sömürge halkı kastedilmektedir.[21]

İkiz Sözleşmelerin[22] ortak 1. maddesi şöyledir:

1. Bütün halklar, kendi kaderlerini tayin etme hakkına sahiptirler. ...

2. Tüm halklar karşılıklı yarar ilkesine dayalı uluslararası ekonomik işbirliği ve uluslararası hukuktan doğan herhangi bir yükümlülüğü zedelemeksizin kendi doğal zenginlik ve kaynaklarını, kendi amaçları için özgürce kullanabilir. ...

3. Kendini yönetmeyen ve vesayet altında bulunan ülkelerin yönetiminden sorumlu olanlar da dahil, bu Sözleşmeye Taraf Devletler, halkların kendi kaderlerini belirleme hakkının gerçekleşmesini özendirir ve BM Andlaşması'nın hükümleri uyarınca bu hakka saygı göstereceklerdir.[23]

İkiz Sözleşmelerin üzerinde ilk durduğu kavram "halk" kavramıdır. "Halkların" haklarından söz edilen uluslararası hukuk metinlerinde yer alan "halk"

---

[17] BM'nin temel bir ilkesi
[18] Ali Karaosmanoğlu, Kendi Kaderini Tayin, Ülke Bütünlüğü, Uluslararası İstikrar ve Demokrasi", **Doğu Batı**, Yıl 6, Sayı 24 (Ağustos-Eylül-Ekim 2003), s.149.
[19] Bilge, **a.g.m**., s.136.
[20] Bilge, **a.g.m**., s.137.
[21] Bilge, **a.g.m**., s.138.
[22] İkiz sözleşmeler; Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ile Kişisel ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'dir.
[23] International Convenant on Civil and Political Rights, http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr.htm, (15 Şubat 2009)

kavramı "ulus" yahut "etnik grup" kavramından farklı bir anlam taşımaktadır.[24] Sözleşmelerdeki "halk" sözcüğü, bir ülke halkının tümünü ifade eder. Yani, ülke halkının tümü kendi kaderini tayin hakkına sahiptir.

BM'nin birçok belgesinde ve çeşitli uluslararası belgelerde "halk" kavramından bahsedilse de, hiçbir uluslararası belgede net bir halk tanımı yapılmamış, kapsamı belirtilmemiştir. Bunun sebebi, uluslararası yapının hızlı bir değişim içinde olması ve BM'nin bu kavramı bir kalıba sokmak istememesidir.

Günümüzde tüm devletlerin üzerinde uzlaştığı bir halk tanımının olmaması, self-determinasyonun tanımlanmasında sorun yaratmakta, belirsiz bir durumun ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

1.3. Self-Determinasyonun Türleri

Birleşmiş Milletler tarafından self-determinasyonun "iç" ya da "dış" şeklinde bir ayrımı yapılmamıştır. Fakat self-determinasyon kavramının tanımlanmasında, iç ve dış self-determinasyon olmak üzere iki anlam yüklenmektedir.

Batılı ülkeler, demokratik yönetim biçiminin geliştirilmesi, siyasal katılım ve demokratik hakları içerdiği için iç self-determinasyonu daha çok tercih etmektedirler. Dış self-determinasyon ise bir halkın uluslararası statüsünü belirlemesidir. Bu da, bağımsızlık, entegrasyon veya özgür ortaklık seçeneklerinden biriyle mümkün olmaktadır.

Çalışmanın temelini oluşturan self-determinasyon kavramı "dış self-determinasyon"dur. Konunun anlaşılması açısından iç self-determinasyon ve dış self determinasyon konularına değinilecektir.

1.3.1. İç Self Determinasyon

İç self-determinasyon, belirli ortak özelliklere sahip bir topluluğun herhangi bir dış baskı olmadan istediği yönetim biçimini seçmesidir. [25] Bu seçme hakkının en çok siyasal yönetim biçimi ile ilgili olduğu ve özellikle devlet ve hükümet biçimlerinin saptanmasında halklara serbestlik tanınması biçiminde

[24] Arsava, **a.g.e**., s.74.
[25] Kurubaş, **a.g.m**., s.152.

yorumlanmaktadır.[26] İç self-determinasyon, bir ülke içindeki etnik azınlık veya yerli halk gibi ayrı topluluklar için de bir anlam ifade etmekte, genel olarak demokratik yönetim, kültürel halklar ve özerklik gibi kavramlar çerçevesinde uygulama alanı bulabilmektedir. Demokrasi nosyonunu yansıttığı için, batılı ülkelerde iç self-determinasyon daha çok tercih edilmektedir. Antonio Cassese, Patrick Thornbery gibi birkaç uluslararası hukukçu, bilim adamı ve siyasetçi demokratik konuların önemini belirtmek için bu kavramı kullanmıştır.[27] Antonio Cassase, iç self-determinasyonun sağlanamadığı durumda ne olacağını şu şekilde belirtmiştir:

> "*Bir ırki veya dini grup, dış self-determinasyonun bir şekli olan ayrılmaya (secession), iç self-determinasyonun kesinlikle erişilemez olduğu durumlarda teşebbüs edilebilir. Aşırı veya sonu gelmez zulüm ve makul bir şekilde barışcıl muhalefet etme ümidinin bulunmaması, ayrılmayı meşru kılabilir. Bir ırki veya dini grup, iç self-determinasyonu başarmak için tüm çabaların başarısız olduğu veya başarısız olmaya mahkum olduğu açık olduğunda, dış self-determinasyonun en radikal şeklini böylelikle uygulamış olarak ayrılabilir."*[28]

İç self-determinasyon hakkının tarihi gelişimine kısaca değinmekte yarar vardır. İlk olarak "içsel" anlamda ortaya çıkan self-determinasyon, Aydınlanma döneminde, devlet iktidarının halk iktidarından kaynaklanması gerektiği ve self-determinasyon ilkesinin halkı anayasa yapan güç konumuna yükselttiği kabul edilmektedir.[29]

İçsel anlamda self-determinasyon kavramına ilk örnek olarak Fransız Devrimi verilir. Devrimle Fransız halkı, krallığı kaldırarak cumhuriyeti kurmuştur. "İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirgesi" halkı tüm egemenliklerin kaynağı olarak görmüştür.[30]

BM dönemine gelindiğinde ise, İkiz Sözleşmeler, iç self-determinasyon konusunda önemli bir yere sahip olmuştur. Ortak birinci maddesinde bu hakka yer

---

[26] Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri**, II. Kitap, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1989, s.9.
[27] Şahin, **a.g.e**., s.39.
[28] Antonio Cassese, **Self-Determination of Peoples**, Cambridge University Press, Cambridge, 1995, s.120
[29] Oran, **a.g.e**., s.108.
[30] Oran, **a.g.e**., ss.108-109.

veren Sözleşmeler, self-determinasyon hakkını genişleterek, kavramın içsel boyutuna vurgu yapmıştır.[31]

1.3.2. Dış Self-Determinasyon

Belirli bir toprak parçasında yaşayan, ortak özelliklere sahip bir topluluğun, başka bir güce bağlı olmadan geleceğini ve uluslararası statüsünü belirlemesi dış self determinasyon anlamına gelmektedir. [32]

Dış self-determinasyonda, "bir halkın gelecekteki uluslararası statüsünü belirleme" isteği söz konusu olduğu için bu durum devletlerarası bir konudur. Tüm devletler, BM anlaşmasının 56. maddesine göre, "self-determinasyon hakkının gelişimine katkıda bulunma yükümlülüğündedirler.[33]

Self-determinasyonun uygulama yönteminde, kullanılacak seçeneklere göre bir ayrım söz konusudur. Buna göre, bağımsız bir devletle birleşme veya seçilen diğer statülerde, bu hakkın kullanımının temel ölçütü kabul edilen halkoylaması şartı aranırken; sömürgeden kurtulup bağımsız bir devlet olmada böyle bir şart söz konusu değildir. Burada amaç halk iradesinin gerçekleşmesidir. Bağımsız olurken halkoylamasına başvurulmaması, halkın bağımsızlığı isteyeceği varsayımına dayanmaktadır. Ancak bu varsayım genel itibariyle geçerli olsa da halk iradesini yansıtmaması nedeniyle hukuki açıdan sağlıklı değildir.

Dış self-determinasyon hakkının kullanıcıları olarak, Saldırının Tanımı Kararı'na göre üç ayrı halk türü mevcuttur: Sömürge yönetimi altında olanlar, ırkçı/baskıcı bir yönetim altında olanlar ve yabancı hakimiyeti altındaki halklar.[34] Dış self-determinasyon, yukarıdaki özelliklere sahip bir halkın ya da ulusal grubun halkoylamasıyla gelecekteki uluslararası siyasi konumunu belirlemesi ve kendisini yabancı idareden kurtarmasıdır. Bu durumda söz konusu halkın önünde üç seçenek mevcuttur: Bunlardan ilki, halkın mevcut devletten ayrılarak kendi egemen ve bağımsız devletlerini kurabilmesidir. İkincisi, aynı etnik kökenden olan veya

[31] Karaosmanoğlu, **a.g.e**., s.154-156.
[32] Kurubaş, **a.g.m**., s.152.
[33] Ove Bring, "Halkların Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkı", **Serbesti**, Sayı 15 (Kasım-Aralık 2003), s.31.
[34] Antonio Cassese, **International Law in a Divided World**, Clarendon Press, New York, 1986, s.134-135.

olmayan herhangi bir bağımsız devletle birleşebilir ya da bütünleşebilirler. Son olarak da, kendi özgür iradeleriyle belirleyecekleri başka bir statüye geçebilirler.[35]

İç self-determinasyon ve dış self-determinasyon kavramlarım karşılaştırıldığında ortaya bir takım temel farklılıklar çıkmaktadır. Bu farklardan ilki, kapsam ve içerik farklılığıdır. Renner'e göre, self-determinasyon kavramı iç politikada tam ve sınırsız olmasına rağmen, dış politikada bu hakka sınırlama getirilebilir. İkinci farklılık kullanım bakımından olup, dış self-determinasyon, özellikle sömürgeden bağımsız olmuş devletlerde olmak üzere, bir defaya mahsus bir haktır. Bu hakka dayanarak bağımsız olmuş bir devletin içindeki farklı halklar bu hakka dayanarak ayrılma ve/veya bağımsızlık talep edemezler. İç self-determinasyon ise, sürekli bir haktır. Demokrasi her zaman gerekli bir olgu olduğundan zaman ve kullanım sınırı söz konusu değildir. Üçüncü olarak da kapsam farkı vardır. Dış self-determinasyondan yalnızca belirli halklar yararlanabilir. İç self-determinasyondan yararlanabilecek halkların kapsamı daha geniştir. Demokrasi anlamındaki bu haktan, azınlıklar dahil, ülkedeki tüm halklar yararlanabilmektedir.[36]

2. SELF-DETERMİNASYONUN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

Self-determinasyon ilkesi her ne kadar 20. yüzyıldan itibaren uluslararası hukukun konusu olarak ele alınmış olsa da, bu konudaki düşüncelerin başlangıcı 18. yüzyıla kadar uzanmaktadır.

Kavramın, 1776 yılında Amerikan Bağımsızlık Bildirisi ile ortaya çıktığı kabul edilmektedir. 19. yüzyılın hukuk, teori ve uygulamasında, self-determinasyon kavramına öncelikle kamu hukuku alanında, özellikle devlet egemenliğine ilişkin olarak rastlanmaktadır.[37] 20. yüzyılın başlarında ise, Birleşik Devletler Başkanı Wilson başta olmak üzere, Lenin ve Stalin de self-determinasyon ilkesi ile özel olarak ilgilenmişlerdir.

---

[35] Vita Gudeleviciute, "Does Principle of Self-Determination Prevail Over The Principle of Territorial Integrity?", **International Journal of Baltic Law**, Volume 2, No 2 (April 2005).
[36] Ayşe Füsun Arsava, "Self-Determination" Hakkının Tarihi Gelişimine Bir Bakış ve Aaland Adaları Sorunu", **Seha L. Meray'a Armağan**, Cilt I, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1981, s.58.
[37] Abdullah Uz, "Teori ve Uygulamada Self-Determinasyon Hakkı", **Uluslararası Hukuk ve Politika**, cilt3, sayı 9,.s.61.

Self-determinasyonun tarihsel gelişim sürecini ele alırken, 1776 Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi, 1789 Fransız Devrimi dönemi, I. Dünya Savaşı sırasında Woodrow Wilson, Vladimir Lenin, Joseph Stalin'in katkıları, 1945 sonrası sömürgelerin tasfiyesiyle ve Soğuk Savaş sonrası meydana gelen gelişmelere değinilecektir.

2.1. Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi

Self-determinasyon kavramının Liberal demokrasi düşüncesiyle yakından ilişkili ve bu yönüyle tamamen Avrupa kökenli olduğu, bu eski temellere rağmen, ancak demokrasinin modern bir şekilde ortaya çıktığı 18. Yüzyılın ikinci yarısından sonra sağlam temellere dayanmaya başladığı kabul edilmektedir.[38] Kuzey Amerika sömürgelerinin İngiltere'den bağımsızlığını kazanmalarının ifadesi olan 4 Temmuz 1776 tarihli Amerikan Bağımsızlık Bildirisi ile belgelendirilmiş ve böylece siyasi ve hukuki bir anlam kazanmıştır. Amerikalı düşünürleri de etkileyen kendi kaderini tayin fikri hem halk egemenliğini gerçekleştirmede hem de Amerika'nın bağımsızlığını haklı göstermede yani meşrulaştırmada kullanılmıştı.[39] Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi bundan şöyle bahsetmektedir:

"Bir ulus, kendini bir başka ulusa bağlayan siyasal bağları koparma, doğa yasalarının ve Tanrı'nın, o ulusa dünya devletleri arasında bahşettiği bağımsız ve eşit yeri alma gereği duyabilir. Biz şu gerçekleri aşikar olarak kabul ediyoruz ki; bütün insanlar eşit olarak yaratılmışlardır ve Yaratıcı tarafından terk edilmez haklarla bezenmişlerdir. Bunların başında ise, yaşam, özgürlük ve mutluluğu takip etme hakkı gelmektedir. İşte bu hakları garantiye almak için insanlar arasından meşru güçlerini idare edilenlerin rızasından alan hükümetler oluşturulmuştur: İşte ne zaman herhangi bir yönetim bu amaçları tahribe yönelirse, insanların hakkı ya o yönetimi değiştirmek ya da bu ilkeleri benimseyecek yeni bir idareye yol açmak için onu ortadan kaldırmaktır."40

Bu bildiri ile İngiltere tarafından idare edilmeye razı olmayacaklarını bildiren Amerikan halkı, ulusal self-determinasyon hakkını iddia eden ilk sömürge halkı olmuştur.[41]

---

[38] Faruk Sönmezoğlu, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, 2.Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995, s.466.
[39] Janko Musulin, **Hürriyet Bildirgeleri**, (Çev.) Necmi Zeka, Belge Yayınları, İstanbul, 1983,s.79-84
[40] Declaration of Independence, http://www.archives.gov/exhibits/charters/declaration.html, (15 Şubat 2009)
[41] Şahin, **a.g.e**., s.9.

2.2. Fransız Devrimi Dönemi

Self-determinasyon kavramının ilk kez 1776 yılında Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'nde yer almasına karşın, ilkenin genel olarak 1789 Fransız İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirisi'nde ilan edildiği belirtilmektedir.[42]

Self-determinasyon, demokratik, halk egemenliğine dayanan anayasanın ana ilkesidir. Siyasi bakımdan bu öğreti Fransız Devrimi'yle kendini egemen ilan eden "ulus" tarafından gerçekleştirilmiştir. Friedrich Meinecke'ye göre 1789 Devrimi "self-determinasyon" ve "halk egemenliği", siyasi kendi kaderini tayin edebilme düşüncelerinden kaynaklanmıştır.[43]

Self-determinasyon, ülkenin devriyle ilgili bir ölçüt olarak da ilk defa Fransa'da ortaya konmuştur. Ancak ilkenin "içsel" boyutunun kapsamı, "sadece devletlerin sınırlarındaki değişikliklerde uygulanacak" biçiminde sınırlandırılmıştır. Ne azınlıklar ne etnik, dini ve kültürel gruplar, ne de sömürge halkları self-determinasyon hakkına sahip sayılmıştı. Üstelik ilke, bugün "içsel kendi kaderini tayin hakkı" dediğimiz bir halkın kendi yönetimini özgürce seçme hakkından açıkça bahsetmemiştir.[44]

Fransız Devrimi, self-determinasyonla ilgili olarak iki bakımdan önemlidir. Birincisi genel ifadeyle demokrasi anlamına gelen içsel kendi kaderini tayin gerçekleşmiştir. Halk egemenliği iktidar olmuştur. İkincisi de dışsal kendi kaderini tayinin bir şekli olan ülke devri/kazanımı uygulamasının örneklerini vermiştir.

Günümüzdeki anlamındakinden farklı uygulanması, çeşitli sınırlamalara tabi tutulmasına karşılık Fransız İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirisi ilkenin varlığının pekişmesinde ve gelişiminde önemli bir yere sahiptir. En önemlisi ilkenin dışsal boyutunun nesnel bir şekilde uygulanmasının ilk ölçütünü halk oylaması" şeklinde ortaya koymuş olmasıdır. Ayrıca günümüzdeki dışsal self-determinasyonun kökenini bu dönemdeki self-determinasyon anlayışından alması bakımından da önemlidir.[45]

Fransız Devrimi dünyanın siyasi akışında köklü değişikliklere yol açmış, bireylerin ve toplulukların iradesinin iktidar olmasını sağlamış, artık geleneksel fikir

[42] Bilge, **a.g.e**, s.134.
[43] Arsava, **a.g.m**, s. 56.
[44] Cassese, **a.g.e**, s.11-12.
[45] Cassese, **a.g.e**., s.13.

ve anlayışlar yerini insan temelli değişikliklere terk etmiştir. Devrimin ortaya çıkardığı yeni fikirler öncelikle Avrupa'yı daha sonra da tüm dünyayı ulusalcılığa; bireyleri de, toplu olarak ulusal hareketlere yöneltmiştir. Böylece uluslararası toplumun gelişiminde önemli bir rol oynayan ilke tüm ulusların kendi siyasi konumlarını özgürce belirlemesine izin veren siyasi bir önerme olarak, önce Fransa'dan komşusu İtalya'ya, sonra da dünyaya yayılmıştır. Kendi kaderini tayin fikrini ve Fransız Devrimi'ni Güney Amerika devletlerinin 19. Yüzyılın başında İspanya ve Portekiz'den bağımsızlıklarını almalarını takip etmiştir.[46]

Ancak büyük devletler 1815 Viyana Kongresinden sonra, kendi kaderini tayin hakkına önem vermediler, onu ilerletmediler. İngiltere, Fransa ve Rusya'nın Osmanlı'nın Yunanistan'dan vazgeçmesini talep etmeleri bir istisna idi; 1830 Londra Konferansı'nda Yunanistan bağımsız bir devlet oldu. 1848 Devrimleri, Alman, İtalyan, Macar ve Polonyalılar arasında milli düşünceyi güçlendirdi ve giderek kapsamlı sonuçlara yol açmıştır. Self-determinasyon ilkesi bundan sonra, milli devlet birliği öğretisi ile iç içe yürüdü. Moldovya ve Ulah beyliklerinde yaşayan halkların istemleri göz önünde tutularak 1856 Paris Barış Anlaşmasıyla temeli atılan Romanya'nın, 1878 Berlin Kongresi'nde bağımsızlığı resmen tanındı. Bundan böyle, kendi kaderini tayin hakkı ilkesi politik süreçte rolünü oynadı; 1860'da İtalya'nın birliği ve on yıl sonra da 1871'de Alman Birliği kuruldu. 1878'den sonra artarak ve 1918'e doğru gittikçe artan bir güçle, kendi kaderini tayin, etnik veya dil olarak belirgin olan milli toplulukların ayrılması yoluyla, bir kuruluş çağrısı olarak görülmeye başladı.

2.3. Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı Sonrası Dönem

Self-determinasyon fikrinin gelişmesine, 20. yüzyılın başlarında bir taraftan Vladimir I. Lenin ve Stalin, diğer taraftan ise Amerika Birleşik Devletleri başkanı Woodrow Wilson katkıda bulunmuştur.

[46] Cassese, **a.g.e**., s.13.

2.3.1.Vladimir Lenin'in Self Determinasyon Anlayışı

Stalin, halkların egemenlik hakkını hatta egemenliği altında yaşadıkları devletten ayrılma haklarını savunmuştur.[47] 1913'te Josef Stalin *Marksizm ve Milli Mesele* adlı kitapçığını yayımladı. "Ulus" kavramından hareket eden Stalin, self-determinasyon hakkının, bir ulusa, ana devletten tam ayrılma ya da özerklik hakkı verdiğini savunuyordu.[48] Marksist doktrinde, self-determinasyon, kapitalizme karşı özgür olmak ve proletarya diktatörlüğünü gerçekleştirmek amacıyla sadece işçi sınıfına tanınmıştır. Stalin' göre self-determinasyon hakkı "ancak Komünist Parti'nin çıkarlarının izin verdiği ölçüde" kullanılabilecektir. Bu tamamen ideolojik bir yaklaşım olup, self-determinasyon sadece sosyalizme ulaşmak için bir araç olarak görülmüş ve bu hakkın kullanılması ile bakı altındaki halkların sosyalist devrimi gerçekleştirebileceği savunulmuştur. 1913 yılında Stalin tarafından ortaya atılan bu düşünceler self-determinasyon konusunda Doğu-Batı arasında farkı gösteren bir kriterdir.[49]

1914'te Vladimir I. Lenin'in *Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı* makalesi yayımlandı. Lenin, bir ülkenin veya bir yerin ilhakının, bir ulusun self-determinasyon hakkının ihlali olacağını belirtmiştir.[50] Lenin'e "ilhak" kelimesini şu şekilde açıklamıştır:

"*Herhangi bir şekilde küçük veya zayıf bir ulusun açık seçik ve istekli olarak rızalarını ve arzularını belirtmeksizin daha üçlü bir devlete katılmaları; bu zorla katılmanın zamanı ne olursa olsun zorla ilhak edilen veya ülke sınırları içerisinde tutulan bu ulusun gelişmişlik veya gerikalmışlık düzeyi ne olursa olsun ve dünyanın ister Avrupa'sında, isterse uzak denizaşırı yerlerinde olsun, bu ilhaktır ve geçersizdir.*"[51]

Lenin'e göre self-determinasyon ilkesi üç bileşenden oluşmaktadır. İlk olarak, self-determinasyon hakkı etnik veya ulusal grupların kendi özgür iradeleriyle talep edilmektedir. Buna göre, bu hak sadece sömürge altında yaşayanlara değil, bütün gruplara devletten ayrılma, ayrılmama veya özerklik talep etme hakkı vermektedir.

---

[47] Arsava, **a.g.m**., s.59.
[48] Bring, **a.g.m**., s.22.
[49] Uz, **a.g.m**., s.62.
[50] M. Akif Kütükçü, "Uluslararası Hukukta Self-Determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, sayı 12, 2004, s.264.
[51] Şahin, **a.g.e**., s.10.

Pek çok Sovyet metni buna atıfta bulunmuştur, örneğin 1918 Sovyet Anayasası açıkça ayrılma hakkını tanımıştır. İkinci olarak, askeri çatışmalardan sonra, devletlerin toprak paylaşımı durumunda ileri sürülebilecek ve uygulanabilecekti. Son olarak, sömürgeleşmeyi önleyici ve sömürgeleri özgürleştirmeyi amaçlayan bir ilkedir.[52] Yani sömürge halklarının bağımsızlıklarını kazanabilmeleri anlamına gelmektedir.

Lenin; "Rusya sosyal demokratları bütün ulusların kendi devletlerini kurmaları ya da içerisinde yaşamak istedikleri devleti seçmede özgür oldukları hususlarını ısrarla savunmalıdırlar" diyerek uluslara bağımsızlık vaad ediyordu. Lenin, zora dayanan bağların olduğu her yerde ayrılma hakkını azimle ve kayıtsız şartsız savunacaklarını ifade etmiştir. Buradan sonuçla, "ulusların kendi kaderlerini tayin etmesi o ulusların yabancı ulusal bütünlerden siyasal bakımdan ayrılma ve bağımsız bir ulusal devlet oluşturmaları" anlamına gelmekte olup bunun dışındaki bir anlamı yanlıştır.[53]

2.3.2. Woodrow Wilson'a Göre Self- Determinasyon

Self-determinasyon kavramının gelişimine katkıda bulunan ABD Devlet başkanı Wilson, I. Dünya Savaşı'na girmelerinin yüksek idealler uğruna olması gerektiği düşüncesini savunmuştur. Bu nedenle oluşturduğu "14 ilke"yi 8 Ocak 1918 tarihli Amerikan Kongresi'nde okuduğu bildiriyle dünyaya ilan etmiştir.[54] Wilson'un açıkladığı 14 ilke arasında self-determinasyon kavramı tam olarak geçmemekle birlikte, 14 ilkenin 6 tanesi self-determinasyon ile ilgilidir.[55] Ancak Wilson, uluslararası arenada şiddetle savunduğu bu ilkeyi kendi ülkesinde kabul ettirememiş, kongre tarafından onaylanan ilkeler arasında self-determinasyon ilkesine yer verilmemiştir.[56]

Wilson zamanında self-determinasyon kavramı düşünce dünyasında önemli bir yer kazanmıştır. 6 Nisan1918'deki Baltimor ve 4 Temmuz 1918'deki Mount

---

[52] Cassese, **a.g.e**., s.16.
[53] Vladimir, İ., Lenin, **Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı**, Sol Yayınları, Ankara, 1998, s.49.
[54] Baskın Oran (Ed.), **Türk Dış Politikası,** Cilt I: 1919-1980, 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, s.100.
[55] Şahin, **a.g.e**., s.11.
[56] Uz, **a.g.m**., s.62.

Vermont konferanslarında self-determinasyon hakkı çağdaş dünyanın temel ilkesi olarak gösterilmiştir.[57]

Bütün bunlara karşın, Wilson'un self-determinasyon ilkesi Amerika'da bile fazla hoş karşılanmamıştır. Amerikan Uluslararası Hukuk Derneği'nin kurucusu ve Wilson'un Dışişleri Bakanı Robert Lansing, Wilson'un söyleminin uluslararası hukuka yeni anlaşmazlıklara yol açacağını ileri sürmüştür. Bu görüşünü, 20 Aralık 1918'de yazdığı özel günlüğünde şu şekilde ifade etmiştir:

"*İlke barış ve huzur için bir tehlikedir. Birçok toprakta/ülkede kargaşaya yol açar. Terim dinamitle yüklüdür. Gerçekleştirilmesi asla imkan dahilinde olmayan umutların yükselmesine neden olur. Korkarım ki o binlerce kişinin canına mal olacaktır. Ne acılara sebep olacak*!"[58]

Wilson'a göre self-determinasyonun uluslararası düzeyde; her halkın idaresinde yaşayacağı hükümeti seçme hakkı; ulusal isteklerle uyumlu olarak Orta Avrupa devletlerinin yeniden yapılanması; ülke değişimlerine ilişkin sorunların çözümünde başvurulabilecek bir ölçüt ve sömürgeci devletlerin çıkarlarına ters düşmeyecek şekilde sömürge yönetimi altında bulunan halkların iddialarının çözümünde hesaba katma şeklinde dört yönü vardı.[59] Nitekim bu dönemde hem bağımsız devlet kurma hem de ayrılma hakkı şeklinde ilkenin anlamında genişleme olmuştur.

"Yeni dünya düzeni" nin kurulmasını amaçlayan Paris Barış müzakerelerinde Wilson ortaya çıkacak küçük ulusların, uluslararası düzeni bozacağı şeklindeki Avrupa yaklaşımını reddetmiştir. Amerika'nın görüşüne göre, savaşlara neden olan self-determinasyon ilkesinin varlığı değil, tersine yokluğudur.[60]

Wilson, self-determinasyon ilkesini, kendisinin başkanlığındaki kurulun oluşturduğu Milletler Cemiyeti Sözleşmesi'ne koymak istemiştir. İlkenin sözleşmede yer almasındaki amacı, Cemiyet üyelerinin toprak bütünlüğü ve siyasal bağımsızlıkları ile self-determinasyon kavramını bağdaştırmaktı. Ancak, Wilson'un self-determinasyon konusundaki yoğun çabaları, siyasal istikrarsızlığa ve isyan

[57] Arsava, **a.g.m**, s.59.
[58] Şahin, **a.g.e**., s.11.
[59] Cassese, **a.g.e**., s.20-21.
[60] Henry, Kissenger, Diplomasi, Çev. İbrahim H. Kurt, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2002, s.216.

girişimine neden olacağı endişesiyle diğer devletler tarafından olumlu karşılanmadığı için Milletler Cemiyeti Sözleşmesi'nde bu ilkeye yer verilmemiştir.[61] Her ne kadar, Milletler Cemiyeti Sözleşmesi özellikle self-determinasyondan bahsetmese ve Sözleşme'nin 10. maddesi devletlerin toprak bütünlüğünü açık bir şekilde garanti altına almış olsa da, ülke sınırları içinde self-determinasyon ilkesinin bu madde ile reddedildiğini iddia etmek güçtür. Sözleşmede, kendi kendilerini idare eden ama henüz tam egemenliklerini elde etmeyen sömürgeler, uluslararası toplumda kendilerini idare eden devletlerden ayrı olarak ele alınıyordu. Self-determinasyon kavramı Sözleşme'de her ne kadar siyasi bir ilke veya bir hak olarak yer almadıysa da, bir gün yenilen devletlerin eski sömürgelerinin eğer "modern dünyanın ağır şartlarının altından kalkabilirlerse" bağımsız olabilecekleri kabul edilmişti.[62]

Anlaşılacağı üzere self-determinasyon ilkesi, uluslararası toplum tarafından bir kural olarak kabul edilmemiştir.

Self-determinasyon ilkesinin kabul edilip hayata geçirilmesi konusunda teknik, siyasi ve hukuki zorlukları ele almakta yarar vardır. İlkenin teknik bakımdan güçlüğü, milli veya etnik grupların giriftliği, doğal sınırlara karşılık gelmemeleriydi. Bu yüzden ilke sadece mağlup devletlerin ülkelerine kısmen uygulanabilmiştir. Siyasi bakımdan, harpten galip çıkan bazı devletlerin ülkelerini veya kendilerine tabi memleketleri parçalamak veya bunlara bağımsızlık verme zorunluluğunu içermekteydi. Hukuki bakımdan ise, siyasi bir ilke olarak görüldüğü için savaş sonunda yapılan anlaşmalara tali derecede bir etkisi olmuştur. [63]

2.4. Soğuk Savaş Döneminde Self -Determinasyon

II. Dünya Savaşı sürerken self-determinasyon ile ilgili tartışmalar devam etmiştir. 14 Ağustos 1941'deki Atlantik Bildirisi'nin 2. ve 3. maddelerinde bu ilkeden bahsedilmiştir. Bildiri ulusların kendi kaderlerini tayin etmelerine biraz da dolaylı bir şekilde yer vermiştir. Söz konusu Bildirinin 2. ve 3. maddeleri şu şekildedir:
Madde 2, "Bildirinin tarafları, ilgili milletlerin serbestçe ifade edeceği arzularına uymayan arazi değişmesini görmek istememektedirler."

[61] Uz, **a.g.m**., s.63.
[62] Şahin, **a.g.e**., s.12.
[63] Bilge, **a.g.e**, ss.134-135.

Madde 3, "Bildirinin tarafları, bütün milletlerin, idaresi altına girecekleri hükümet şeklini seçme hakkına hürmet etmekte ve cebirle, hükümranlık ve kendi kendini idare hakları nezr edilmiş bulunan milletlere bu haklarının iade edildiğini görmek istemektedirler."[64] Daha sonra San Fransisko'da yapılan BM danışma toplantılarıyla da ilke tartışılmış ve geliştirilmiştir.

Savaş sonrasında azınlık hakları gözden düşerken, self-determinasyon ilkesi tekrar yükselişe geçmiş ve uluslararası ilişkilerde temel değişikliklere yol açmıştır. İlkenin asıl yükselişi 1960'lı yıllara rastlamıştır ve bu yıllarda self-determinasyon sömürgelerin bağımsızlaşmasına eşit olarak görülmüştür. Klasik sömürgeciliğe karşı yoğun tepki sonucudur ki self-determinasyon, pek çok ülkenin arka arkaya bağımsız olmasının yolunu açmıştır. Bu dönemde ulusların kendi kaderlerini tayin hakkının merkezi Avrupa'dan Asya, Ortadoğu ve Afrika'ya yani üçüncü dünya coğrafyasına kaymıştır. Bundan sonra da, siyasi sonucu açısından sadece sömürge bölgeleri için bir anlam taşımaya başlamıştır. Bu değişim, savaş sonrası devlet kurma şeklindeki değişime de paraleldir. Sömürgeci devletlerin bile artık self-determinasyon ilkesini kabullenmeleriyle, klasik sömürgecilik tarihsel olarak sona ermiş, sömürge halkları bağımsız olarak yeni devletler kurmuşlardır. 1970'li yıllarda BM'nin self-determinasyonun ayrılmayı teşvik etmeyen bir ilke olarak kabul edilmesi gereğini vurgulamasıyla bağımsızlık furyası hız kesmiştir. Böylece artık devlet kurma hakkı ve kurulu bir siyasal birimin parçalanmasından çok, var olan devletin siyasi konumunu özgürce belirleme hakkı doğrultusunda değişime uğratılmıştır. Self-determinasyonun içsel boyutuna ağırlık verilip, halklar artık bulundukları devlet içinde birtakım haklara, en çok da siyasal yönetim şeklini saptama hakkına sahip olacaklardır. Uluslararası hukuk da self-determinasyon ilkesini bu demokrasi anlayışına dönüştürmeye başlamıştır.[65]

[64] Meray, **a.g.e**, s.139-140.
[65] Yasemin Özdek, **Uluslararası Politika ve İnsan Hakları**, Öteki Yayınevi, Ankara, 2000, s.309.

3. ULUSLARARASI HUKUKA GÖRE SELF- DETERMİNASYON

Self-determinasyon, çağdaş uluslararası hukukun en önemli ilkelerinden birisidir. BM Anlaşması'nda yer alan kavram, ilerleyen süreçte BM'nin almış olduğu diğer kararlarda da yer almıştır.

Uluslararası hukukun self-determinasyon kavramını ele alırken karşılaştığı güçlük, BM'nin toprak bütünlüğü ilkesine verdiği önemle ilgilidir. Self-determinasyon hakkının sınırlandırılması ve ülkelerin toprak bütünlüğüne vurgu yapılması, uluslararası güvenliğin korunması endişesinden kaynaklanmaktadır.

Self-determinasyon kavramı uluslararası hukuk açısından ele alınırken ilk olarak BM Anlaşması'nda kavramın doğrudan ve dolaylı olarak yer aldığı hükümler incelenecektir. Daha sonra Sömürge Ülkelerine ve Halklarına Bağımsızlık Verilmesine İlişkin Bildiri ele alınacaktır. Bir sonraki konu olan İkiz Sözleşmeler ise self-determinasyonun uluslararası hukuk açısından değerlendirilmesinde önemli bir yere sahiptir. İkiz Sözleşmelerinin 1. maddesinde, bütün halkların self-determinasyon hakkının var olduğu hükme bağlanmıştır. Dostça İlişkiler Bildirisine de değinildikten sonra, AGİT çerçevesinde self-determinasyon ele alınacaktır.

3.1. BM Andlaşması, Bildiriler ve Sözleşmeler

İkinci Dünya Savaşı yıllarında yeni bir dünya örgütü ve anayasası oluşturulma çabaları başlatılmış, buna paralel olarak self-determinasyon ilkesi de, bu çalışmalarda tartışılmıştır. İlkenin savaş esnasındaki durumu ve BM Andlaşması'nda yer alması uzun bir gelişme sonucudur. 1941'de ABD ve İngiltere, self-determinasyonun kabul edilmesi ve savaş bittikten sonra da uygulanması gerektiğini ilan etmişlerdir. Atlantik Bildirisi'nde halkların, yöneticilerini seçme hakkı, içsel kendi kaderini tayin, öngörülmüştü. Buna karşılık Churchill, 9 Eylül 1941'de Avam Kamarası'ndaki konuşmasında; kendi kaderini tayinin, başta İngiliz sömürgeleri olmak üzere, sömürge halklarını kapsamadığını, sadece Nazi işgalinde kalmış Avrupa devletleri için söz konusu olduğunu belirterek, ilkenin dışsal uygulama alanını sınırlandırıştır.[66] İlke bir kez daha devlet egemenliğine ve çıkarlarına yenik düşmüştü. Savaşın sonlarına gelindiğindeyse, 1944'te ABD, İngiltere, SSCB ve

[66] Cassese, **a.g.e**., s. 37.

Çin'in temsilcileri gizli ve gayriresmi görüşmeler başlatarak dünya örgütünün temellerini atmaya başladılar. Bu amaçla *Dumbarton Oaks Konferansı* toplanmıştır. Fakat, BM Andlaşması'nın taslağı olarak bilinen bu konferans kararlarında self-determinasyondan hiç söz edilmemiştir. Nisan 1945'te, BM'yi kurmak için toplanan San Francisco konferansında, SSCB'nin ısrarlarıyla, dört büyük devlet, "devletler arasında eşit haklar ve halkların kendi kaderini tayin ilkelerine saygı temelinde dostça ilişkiler geliştirmeyi ve küresel barışı güçlendirmek için gerekli tedbirleri almayı" amaçladığını belirterek ilkeyi kayıt altına almıştır.[67]

Self-determinasyon ilkesi Milletler Cemiyeti Misakı'nda olmamasına karşın, BM Andlaşması'nda yer almıştır. İlkenin uygulaması için etkili bir araç belirlenmemiş fakat BM Örgütü'nün başlıca amaçlarından biri olduğu teyit edilmiştir. Bu durum bile ilkeyi reddedilemez bir kural haline getirmiştir. Bununla birlikte BM Andlaşması'nı kaleme alanlarca self-determinasyon ilkesi bağlayıcı olmayan fakat hukuki bir kural olarak kabul edilmiştir. Bunun anlamı, self-determinasyon ilkesi uygulamayla teyit edilmesi gereken hukuken bağlayıcı bir yükümlülük olarak kabul edilmiştir.[68]

3.1.1. Self-Determinasyonu Doğrudan Düzenleyen Hükümler

Self-determinasyon ilkesi, uluslararası hukuk ilkelerinden birisi haline gelmiş ve BM Andlaşması'nın "*I. Bölüm: Amaçlar ve İlkeler* kısmının *1. madde 2. fıkrasında" ve " IX. Bölüm: Uluslararası Ekonomik ve Sosyal İşbirliği* kısmı, madde 55'de" açıkça yer almıştır.

BM Andlaşması'nın I. bölümü, 1. ve 2. maddeden oluşmaktadır ve 1. madde BM'nin amaçlarını, 2. madde ise ilkelerini saymaktadır. Antlaşmanın 1. maddesinde öncelikle insan haklarının ve dünya barışının korunması ve halkların gelişimi için devletlerin işbirliği yapmaları öngörülmektedir. Bu doğrultuda, BM Antlaşması dört önemli amaç belirlemiştir:[69]

1. Uluslararası barış ve güvenliği korumak ve sürdürmek,

---

[67] Cassese, **a.g.e**., ss. 38-39.
[68] Arsava, **a.g.e**,.s. 55.
[69] BM Enformasyon Merkezi, **Birleşmiş Milletler Anlaşması ve Uluslararası Adalet Divanı Statüsü**, Ankara, 2002, s. 5.

2. Uluslar arasında, halkların hak eşitliği ve kendi geleceklerini kendilerinin belirlemesi ilkesine saygı üzerine kurulmuş dostça ilişkiler geliştirmek, dünya barışını güçlendirmek için diğer uygun önlemleri almak,

3. Uluslararası sorunların çözümünde, hiçbir ayrım gözetmeksizin, insan haklarına saygıya dayalı uluslararası işbirliğini sağlamak,

4. Bu ortak amaçların elde edilebilmesi için devletlerin dış politikalarını uyumlaştıran bir merkez olmak.

Uluslararası barışın bir aracı olarak geliştirilen ilke, birçok yazar tarafından farklı değerlendirilmelere tabi tutulmuştur. Nitekim Arsava, üye devletlerin self-determinasyon hakkına saygı yükümlülüğünün, dünya barışını sağlamlaştırmanın bir yolu olduğunu ifade etmektedir.[70] Fakat başka bir yazar, Visscher, ise tersi bir görüşle, Antlaşmadaki haliyle self-determinasyonun son derece muğlak bir ilke olduğunu ve uygulanması halinde uluslararası ilişkilerde istikrarsızlıklara yol açacağını belirtmektedir.[71] Avusturyalı uluslararası hukukçu Hans Kelsen'e göre ise, m. 1/2'de "*milletlerin hak eşitliği* ve *kendi geleceklerini kendilerinin tayini"* ilkelerinden değil, *bir tek* ilkeden bahsedilmekte olup ilke hukuki bağlayıcılıktan yoksundur.[72]

Maddeden çıkarılan bir başka anlam da bağımsızlıktır. İlkenin uluslararası bir belgede ilk defa açıkça ifade edilen bu anlamı, bilhassa 1960'larda Batı'daki hakim kanıya göre, sadece idare eden devletten coğrafi olarak kopuk bölgelerde yaşayan ve ana devletten etnik/kültürel ayrılıkları olan halkları kapsamaktadır.[73] Tam ayrılma hakkı geleneksel olarak bu deniz aşırı sömürge bölgelerine uygulanır bir şekilde anlaşılmıştır. Bir başka deyişle, sadece "mesafeli" sömürgeler self-determinasyon hakkından faydalanacaklardı. Buna karşılık, bir devletin sınırları içinde yaşayan ve baskı altında olan ulusal azınlıklar, "kendi kaderini tayin hakkını" gündeme getiremeyeceklerdir.[74]

Self-determinasyon ilkesinden açıkça bahseden bir diğer madde olan, 55. maddeye göre;

---

[70] Arsava, **a.g.e**., s.55.
[71] Karaosmanoğlu, **a.g.e**., s.149.
[72] Meray, **a.g.e**., s.140-141.
[73] Oran, **a.g.e**., s.111.
[74] Bring, **a.g.m**., s.24.

Uluslararasında halkların hak eşitliği ve kendi yazgılarını kendilerinin belirlemesi ilkesine saygı üzerine kurulmuş barışçı ve dostça ilişkiler sağlanması için gerekli istikrar ve refah koşullarını yaratmak üzere BM:

a. Yaşam düzeyini yükseltmek, tam istihdamı, ekonomik ve sosyal gelişmeyi,

b. Ekonomik, sosyal, sağlık sorunlarının çözümü ile kültür ve eğitimde uluslararası işbirliğini,

c. Ayrım gözetmeksizin, dünyada insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı sağlama, amacıyla uğraş gösterir ve bu amaca ulaşılmasını teşvik eder. Barış ve dostluk münasebetlerini sağlamaktan bahseden bu madde Antlaşmanın temel sistemini oluşturur.[75]

BM Antlaşması'nın bu iki maddesi self-determinasyonu açıkça telaffuz etmiş olmakla birlikte, bu maddeler devletler için bağlayıcı değildir. Self-determinasyon bir haktan ziyade, BM'nin çalışmalarında gerektiğinde dikkate alacağı değerlerden biri olarak tanımlanmıştır. Uluslararasında dostça ilişkileri geliştirici bir öğe olarak yer alması nedeniyle, uygulanabilir ve etkin değildir.

3.1.2. Self-Determinasyonu Dolaylı Olarak Düzenleyen Hükümler

BM Antlaşmasında self-determinasyona, bilhassa sömürgelerle ilgili düzenlemeler yapan iki maddede dolaylı olarak değinilmiştir. Antlaşma, sömürgeleri "*XI. Bölüm: Özerk Olmayan Ülkelere İlişkin Bildirge* kısmının *73*. *madde*sinde" ve "*XII. Bölüm: Uluslararası Vesayet Rejimi* kısmının *76*. *madde*sinde" yer almak üzere ikiye ayırmıştır.

Antlaşmanın XI. Bölümü "Muhtar Olmayan Ülkelerle (Kendini İdare Etmeyen/Özerk Olmayan Ülkeler)" ilgilidir. BM Genel Kurulu, 14 Aralık 1946 tarih ve 66 (I) sayılı Kararıyla 74 ülkeyi bu kapsama dahil etmiştir. Antlaşmada kendi kendini yönetmeyen ülke, "halkının özyönetime tam olarak ulaşmadığı" bir ülke olarak tanımlanmıştır. Bu ülkeler kendilerini yöneten devletlere tabi idi. Sömürgeci devletler, sözde bu ülkeleri sömürmüyor, bir görev ifa ediyorlardı. BM Antlaşması *m. 73*'te yönetici devletler; Halkların henüz kendi kendilerini tam olarak yönetmediği

[75] Bring, **a.g.m**., s.24.

ülkelerin yönetilmesinden sorumlu olan BM üyeleri, işbu ülkeler ahalisinin çıkarlarının herşeyden önce geldiğini kabul ederler. Bu amaçla:

a. Siyasal, ekonomik ve sosyal açından ilerlemelerini, eğitimlerinin gelişmesini sağlama,

b. Kendi kendini yönetme yeteneklerini ve siyasal kurumlarını geliştirmelerini sağlama,

c. Uluslararası barış ve güvenliği pekiştirme,

d. Bilimsel gelişimlerine yardımcı olma ve bu alanda uluslararası işbirliğini sağlama,

e. Yönettikleri ülkelerin kaydettikleri gelişimleri Genel Sekretere rapor etme, görevini yüklenmişlerdir.

Kendi kendini yönetemeyen yerlerin dışındaki, henüz bağımsız olmamış yerler de XII. Bölümdeki Uluslararası Vesayet Rejimi'ne tabi tutulmuştur. Vesayet sisteminin temelini belirleyen 76. madde, hem Birleşmiş Milletler'e hem de üye devletlere, vesayet altındaki halkların ilerlemesi için, birtakım yükümlülükler öngörmüştür. Kendi kaderini tayini ilgilendiren *m. 76/b* şöyledir;[76]

Vesayet Rejiminin temel hedefleri şunlardır:

b) *Vesayet altındaki ülkeler halkının siyasi, ekonomik ve sosyal ilerlemesini ve eğitiminin gelişmesini kolaylaştırmak, işbu ülkeler halkının kendi kendilerini yönetmelerini ya da uygun olduğu takdirde bağımsızlığa doğru tedrici gelişmelerini de kolaylaştırmak.*

Uluslararası vesayet sisteminde, self-determinasyon ilkesine atıf yapılmaktadır. 76. madde self-determinasyonun "özyönetim ve bağımsızlık" şekillerinde gerçekleştirileceğini belirtmektedir. Bu aynı zamanda m. 73 (XI. Bölüm) ve m. 76 (XII.Bölüm) arasındaki esas farkı teşkil etmektedir. M. 73, bağımlı halkların yalnızca özyönetiminden bahsederken (halklara sadece bu hakkı tanırken); m. 76/b ise her ikisini de bir arada kullanarak, sömürge halklarına özerklik, federasyon ve bağımsızlık seçeneklerini bir arada tanımıştır. Bir başka deyişle, manda idaresi altında yaşayan halklar, vesayetten kurtulurken, bu haklardan birini

[76] Bring, **a.g.m**., s.24-25.

seçebilecekti. Bu tercihlerin her biri self-determinasyon hakkının kullanımı olarak kabul edilmiştir.[77]

Self-determinasyonun doğrudan ve dolaylı olarak ele alındığı BM maddeleri genel olarak incelendiğinde, kavramın uluslararası genel bir ilke olarak ilk kez BM Antlaşması'nda ele alındığı görülmektedir. BM Antlaşması'nda ele alınan self-determinasyon kavramı, uluslararasındaki dostluk ilişkilerini gerçekleştirmede bir araç olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, 1960'lara kadar kavram, hukuki bir hak olmak yerine, her olayda dikkate alınması gereken bir ilke olarak kalmıştır.

3.2. Sömürge Ülkelerine ve Halklarına Bağımsızlık Verilmesine İlişkin Bildiri

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu " Sömürgelerin Tasfiyesi ve Sömürge Ülkelerine ve Halklarına Bağımsızlık Tanınması" adlı 1514 (XV) sayılı kararı 14 Aralık 1960 yılında kabul etmiştir. Seksen dokuz ülke kararın lehinde oy verirken, kararı reddeden ülke olmamıştır. Bunun yanı sıra Fransa ve İngiltere'nin de aralarında bulunduğu dokuz ülke çekimser kalmıştır.[78] Bu karardan sonra self-determinasyon uluslararası ilişkilerin temel kavramlarından biri haline gelmiştir. Bu karar, her ne kadar sömürge altındaki halkların self-determinasyon hakkını kullanmalarını düzenlemekte ise de, sömürge toprakları olsun olmasın tüm hakların self-determinasyon hakkını gündeme getirmiştir.

1514 sayılı kararda şu maddeler yer almaktadır:[79]

- Halkların yabancıların hakimiyetine, mandasına veya sömürgesine tabi tutulması; temel insan haklarının inkarını oluşturur ve BM Anayasası'na aykırı, dünya barışının ve işbirliğinin geliştirilmesine bir engel teşkil eder,
- Bütün halklar, self-determinasyon hakkına sahiptir; bu hakkın gereği olarak siyasi rejimlerini özgürce kararlaştırma ve ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimlerini özgürce belirleme hakkına sahiptirler.

---

[77] Bring, **a.g.m**., s.25.
[78] Şahin, **a.g.e**., s.20.
[79] Şahin, **a.g.e**., s.20-21, Ayrıca 1514(XV) sayılı karar için bknz: http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/152/88/IMG/NR015288.pdf?OpenElement, (20 Şubat 2009).

- Siyasi, iktisadi, sosyal veya eğitim donanımının yetersizliği hiçbir şekilde bağımsızlığın ertelenmesi için bir gerekçe oluşturmaz.
- Bağımlı halklara yöneltilmiş her türlü silahlı hareket veya baskıcı tedbirlerin her türü, onların bağımsızlıklarını barış ve özgürlük içerisinde tamamlamalarına imkan tanımak amacıyla sona erecek ve ülkelerinin bütünlüğüne saygı gösterilecektir.
- Muhtar Olmayan ve Vesayet Rejimi Altındaki Topraklarda ve henüz bağımsızlığını kazanmamış yerlerde, yaşayan hakların tam bağımsızlık ve özgürlükten yararlanmalarını sağlamak için, kendilerinin özgürce belirttikleri arzu ve istekleri doğrultusunda ve ırk, inanç veya renk ayrımı yapmaksızın, herhangi bir çekince ve şart ileri sürmeksizin, bütün yetkilerin devredilmesi için gerekli acil adımlar derhal atılacaktır,
- Bir ülkenin ulusal birlik ve toprak bütünlüğünü kısmî veya toptan rahatsız etmeye yönelik herhangi bir teşebbüs, BM Anayasası'nın amaçları ve prensiplerine aykırılık teşkil eder.

Tüm devletler büyük bir inançla ve sıkı sıkıya BM Anayasası'nın maddelerine, İnsan Hakları evrensel Bildirgesine ve bu beyannameye; eşitlik ilkesi, bütün ülkelerin içişlerine karışmama ve tüm halkların egemenlik haklarına ve ülkesel bütünlüklerine saygı gösterme ilkelerine dayanarak, riayet edeceklerdir.

Bu kararla, sömürge halklarının self-determinasyon hakkının kullanılmasına engel olan sömürgeciliğin sona erdirilmesi öngörülmüştür. Bu kararın başka bir önemi de, self-determinasyon kavramını bir ilke olmaktan çıkarıp bir hak olarak getirmiş olmasıdır.

3.3. İkiz Sözleşmeler

Self-determinasyon hakkı ile ilgili önemli belgelerden biri de ikiz sözleşmelerdir. Genel Kurul, 16 Aralık 1966 yılında Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ile Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi kabul etmiştir.

Her iki Sözleşmenin ilk maddeleri halkların kendi kaderini tayinini hakkı üzerinde durmaktadır:

Madde 1/1: "Bütün halklar, self-determinasyon hakkına sahiptirler. Bu hak uyarınca kendi siyasal statülerini serbestçe oluştururlar ve ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini özgürce belirleyebilirler."
Madde 1/3: "Bu Sözleşmeye taraf devletler, kendini yönetmeyen ve vesayet altında bulunan ülkelerin yönetiminden sorumlu olanlar da dahil, halkların kendi kaderlerini belirleme hakkının gerçekleşmesini teşvik eder ve BM Antlaşması'nın hükümleri uyarınca bu hakka saygı gösterirler."

Sözleşmeler, her topluluğun bağımsız devletler kurarak özgür olmalarını değil, halkların haklarını etkinleştirerek onların ülkesi içinde özgür bireyler ve topluluklar olmalarını amaçlamaktadır. Her topluluğun kendi devletini kurması anlayışı, BM'nin self-determinasyon geleneğine de aykırıdır. Zira BM ülkesel bütünlüğe ve uluslararası istikrara büyük önem verir. Bununla birlikte ikiz sözleşmelerde bahsedilen self-determinasyonun "iç self-determinasyon" hakkı olduğu açıktır.[80]

Zira İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne hukuki bir boyut kazandırmak amacıyla kabul edilen İkiz Sözleşmelerin 1. maddelerinde self-determinasyon bir ilke değil "hak" olarak ele alınmıştır. Bu sözleşmeler ile demokratikleşme ve insan hakları ile self-determinasyon arasında bir bağlantı kurulmuştur.

3.4. Dostça İlişkiler Bildirisi

Self-determinasyonun uluslararası hukuktaki gelişiminde önemli adımlardan birisi de Dostça İlişkiler Bildirisi'dir. Bildiri, 24 Ekim 1970 gün ve 2625 (XXV) sayılı kararla kabul edilmiştir.[81] Bildiri'de Self-determinasyonu, ilgili halkların serbest iradeleri de dikkate alınarak sömürgeciliğin sona ermesinin ve devletlerarasında dostça ilişkileri ve işbirliğini geliştirmenin aracı olarak tanımlanmıştır.

Dostça İlişkiler Bildirisi'nde uluslararası hukukun temelini belirleyecek ilkeler kabul edilmiştir. Kabul edilen bu 7 ilkenin arasında yer alan self-determinasyonun ulus devletlerde kullanımına ilişkin esasları düzenlemektedir.

[80] Kütükçü, **a.g.m**., s.269.
[81] Karaosmanoğlu, **a.g.m**., s.152.

Bildirinin "Eşit halklar ilkesi ve halkların self-determinasyon hakkı" başlıklı bölümünde şu maddeler yer almaktadır:[82]

1. BM Antlaşması'nda öngörülen hak eşitliği ve halkların kendi kaderini tayini uyarınca, tüm halklar, dış müdahaleye maruz kalmadan serbest iradeleriyle, kendi ekonomik, sosyal, siyasi vb. gelişimlerini ve konumlarını belirleyecekler, devletler de BM Antlaşması mucibince buna saygı göstereceklerdir.
2. Devletler, halkların iradeleri doğrultusunda, sömürgeciliğe hızla son verilmesi için çalışacaklar, bu amaçla BM'ye yardımcı olacaklardır.
3. Halkları yabancı boyunduruğu altında tutmak, insan hakları ve self-determinasyonun reddiyesi olup, BM Antlaşması'na aykırılık teşkil eder.
4. Sömürge yönetiminde yaşayan halkların kendi kaderini tayin haklarını kullanmak ve bağımsızlığa kavuşmak için giriştikleri mücadeleler meşrudur. Bu durumdaki uluslar BM Antlaşması'nın amaç ve ilkelerine uygun olarak dışarıdan destek alabilirler.

Bildiri "self-determinasyon hakkı" veya "eşit haklara sahip olma hakkı" ilkelerine uygun olarak hareket eden, dolayısıyla ırk, inanç, renk ayrımı yapmaksızın ülke üzerinde yaşayan bütün halkları temsil eden bir hükümete sahip olan bağımsız ve egemen devletleri parçalayacak ya da toprak bütünlüklerine veya siyasal birliklerine tamamen ya da kısmen zarar verecek herhangi bir fiile yetki verir veya cesaretlendirir şeklinde anlaşılamaz.[83]

Bildiride, bir taraftan self-determinasyon desteklenirken diğer taraftan da geleneksel anlayış çizgisinden sapmadan toprak bütünlüğünün korunması amaçlanmıştır. Bağımlı haller dışında, toprak bütünlüğünü koruma hakkı, hak ve özgürlükler ile mevcut devletten ayrılma hakkına göre öncelik taşır. Diğer yandan, devletin toprak bütünlüğü hakkı, ancak bünyesindeki halkların içsel self-determinasyon hakkına uymasıyla söz konusudur. Devlet ilgili halk grubunun istemlerine siyasi çözümlerle hoşgörü ile yaklaşmalıdır.[84]

---

[82] Peter, Malanczuk, **Modern Introduction to International Law**, 7th Revised Edition, The Hague, Routledge, 1996, s.78.
[83] Cassese, **a.g.e**., s. 111.
[84] Bring, **a.g.m**., s.27.

Bildiriye göre, self-determinasyon, "her halkın" hakkıdır. Bu hakkın sonucu olarak, halklar hür ve dış müdahale olmadan, kendi politikasını kendisi belirlemeli ve devlet bu süreci desteklemelidir.

Self-determinasyonun içeriğinin anlaşılması bakımından önemli katkıları olan Bildiri, kavramı uluslararası hukukun klasik ilkeleri arasında saymıştır. Bu nedenle Dostça İlişkiler Bildirisi, BM'nin self-determinasyon hakkındaki yaklaşımının temelini oluşturmuştur.

Sonuç olarak, Dostça İlişkiler Bildirisi'nin önemini birkaç madde ile özetlemek gerekirse, öncelikle, self-determinasyonun daha ziyade içsel boyutu öne çıkarılmıştır. İkinci olarak, devletlere, iç self-determinasyona özen göstermeleri konusunda yükümlülükler getirilmiş, bu hakka saygı duymaları gerektiği ifade edilmiştir. Son olarak da, insan haklarının uluslararası korunması ve self-determinasyon arasında yakın ilişki kurması bildirinin öne çıkan bir özelliğidir.

3.5. AGİK Çerçevesinde Kendi Kaderini Tayin Hakkı

AGİT, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı adı altında 1970 yılların başında Soğuk Savaş koşullarındaki Avrupa'nın bölünmüşlüğüne son verilmesi, güvenlik ve istikrarın sağlanması ve katılan devletlerarasında bu amaca yönelik işbirliğinin geliştirilmesi düşüncesiyle kurulmuştur.

AGİT'in görevi, doğu batı arasında çok taraflı bir müzakere ve diyalog forumu olarak belirlenmiştir. 1975'den 1990'a kadar AGİT, yeni yükümlülüklerin ele alındığı ve uygulamaların gözden geçirildiği bir dizi konferans ve toplantılar şeklinde devam etmiştir.[85]

AGİT faaliyetleri çerçevesinde self-determinasyon kavramına önem vermiş ve kavram AGİT şemsiyesi altında kabul edilen çeşitli belgelerde yer almıştır.

3.5.1. Helsinki Nihaî Senedi

AGİK[86] oluşumunun başından itibaren kendi kaderini tayinle ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Bu sürecin temel belgelerinden ilki olan ve AGİK'e katılan 35 devlet tarafından 1 Ağustos1975'te kabul edilen Helsinki Nihaî Senedi'nde yer

[85] Miriam Sapiro, "The OSCE: An Essential Component of European Security", http://www.asil.org/insights/insight8.htm, (20 Şubat 2009)
[86] AGİK, 4 Aralık 1994'de AGİT adını almıştır.

alan 10 temel ilkeden 8. ilke, kendi kaderini tayinle ilgilidir. "Halkların Eşit Hakları ve Kendi Kaderini Tayini" başlığı altında kavram şu şekilde ele alınmıştır:

"*Katılan devletler, her zaman BM Antlaşması'nın amaçlarına ve ilkelerine ve devletlerin toprak bütünlüğü de dahil uluslararası hukukun ilgili kurallarına uyarak, halkların hak eşitliğine ve onların kendi geleceklerini serbestçe belirleme haklarına saygı gösterirler. Halkların hak eşitliği ve kendi geleceklerini serbestçe belirleme hakları ilkesi uyarınca, bütün halklar, dışarıdan bir müdahale olmaksızın, istedikleri zaman ve istedikleri biçimde, iç ve dış siyasal statülerini özgür olarak saptama ve siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerini diledikleri gibi sürdürme hakkına her zaman sahiptirler. Katılan devletler, gerek kendi aralarında, gerek bütün devletlerle dostluk ilişkilerinin gelişmesi için, halkların hak eşitliği ve kendi geleceklerini serbestçe belirleme ilkesinin evrensel anlamına saygının ve bu ilkeyi etkin bir biçimde kullanmalarının önemini bir kez daha teyit ederler. Katılan devletler, bu ilkeye, herhangi bir biçimde, aykırı davranışların ortadan kaldırılmasının önemini anımsarlar.*"[87]

Senette, self-determinasyon hakkı sömürge halklarının hakkıdır anlayışının ötesinde, bu hakkın tüm halklara tanınabilecek bir hak olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, devletlerin egemenliği, toprak bütünlüğü, sınırların değişmezliği gibi self-determinasyon ile zıt gibi görünen ilkeler de kabul edilmiştir. Dolayısıyla Senet'in özünde, yine önceki belgelerde olduğu gibi, devletin çıkarı öncelikli bir haldedir. Self-determinasyon ancak bu ilkelerle uyumlu olduğu müddetçe geçerli olacak ve uygulanabilecektir. Bu anlamda geleneksel anlayış benimsenmiştir ve Senet, self-determinasyonla ilgili önemli bir yenilik getirmemiştir.[88]

Bu belge, öncelikle taraf devletlere insan hak ve özgürlüklerine saygı göstermeleri talebinde bulunmaktadır. Bunun yanında self-determinasyonu devletlerarasında dostça ilişkilerin geliştirilmesi bakımından önemli bir araç olarak ele alınmıştır. Zira Senet önceki incelenen uluslararası belgelere nazaran bağlayıcı olmayıp, sadece siyasi ve ahlaki bir öneme sahiptir. Bundan dolayı, özelde Avrupa genelde de uluslararası toplum kendi kaderini tayinle ilgili olarak "olması gereken" leri yansıtan bir tutum ortaya koymuştur.

---

[87] Gündüz, Aslan, **Milletlerarası Hukuk, Temel Belgeler Örnek Kararlar**, 4. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2000, s.682.
[88] Cassese, **a.g.e**., s.288.

3.5.2. Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı

Batılı devletler öncülüğünde 1990'larda Avrupa Güvenlik ve İşbrliği Teşkilatı (AGİT) kapsamında kabul edilen Kopenhag ve Paris belgesinde içsel kendi kaderini tayin yer almıştır. "Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı" bunlar içinde en önemli olanıdır. 19-21 Kasım 1990'da Paris'te kabul edilen bu belgede, devletlerin toprak bütünlüğüne üstün bir önem verilmiş, kendi kaderini tayin hakkının yine bu kurala aykırı olmadığı sürece uygulanması benimsenmiştir.[89] İlgili düzenleme şöyledir:

> "*... Halkların eşit haklara sahip olduklarını ve BM Andlaşması ile uluslararası hukukun, devletlerin toprak bütünlüklerini konu alanlar dahil, ilgili normlarına uygun olarak, kendi kaderlerini tayin hakkına sahip bulunduklarını tekrar teyit ederiz."*

Ülke bütünlüğünün korunması şartıyla, halkların kendi kaderini tayin hakkına 1989 Viyana ve 3 Ekim 1991 Moskova Belgeleri de yer vermiştir.

3.5.3. Viyana Bildirisi

Kendi kaderini tayinin kullanıma açıklık getiren son belge, 25 Haziran 1993 tarihli "Dünya İnsan Hakları Viyana Bildirisi"dir. Bildiriye göre; [90]

"... Eşit haklar ve halkların kendi kaderini tayini ilkelerine uygun hareket eden ve o toprakta yaşayan tüm halkı herhangi bir fark gözetmeksizin temsil eden bir yönetime sahip bulunan egemen ve bağımsız devletlerin ülkesel bütünlüğünü ya da siyasal birliğini tam olarak veya kısmen ortadan kaldırabilecek veya tehlikeye sokabilecek herhangi bir eyleme izin veya teşvik sağlamak biçiminde yorumlanamaz."

Bildiride BM Antlaşması'nın 55. maddesine atıf yapılarak kendi kaderini tayin hakkının varlığı ve bu hakkın ihlal edilemeyeceği kabul edilmiştir. Ancak hakkın kullanımına yine sınırlamalar getirilmiştir. Hak, toprak bütünlüğünü bozucu şekilde kullanılamayacaktır. Yukarıda da belirtildiği üzere, "hiçbir ayrım yapmadan, tüm toplumu temsil eden demokratik devletlerde, self-determinasyondan yararlanılamaz." Self-determinasyon ancak, soy, inanç ve renk ayrımı yapan, tüm toplumu temsil etmeyen devletlerde geçerli olabilir.

---

[89] Cassese, **a.g.e**, s. 293.
[90] Oran, **a.g.e**., s.115.

İKİNCİ BÖLÜM
KOSOVA SORUNUNUN TARİHSEL ARKAPLANI

1. KOSOVA TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Ortaçağ- Osmanlı Yönetimi Arası Dönemde Balkanlar

Slav topluluklarının Balkan Yarımadası'na V. yüzyılın sonunda, barbar akınlarının yarattığı kargaşanın ardından geldikleri kabul edilmektedir.[91] Slav kabilelerinden oluşan büyük bir topluluk (bunlar arasında en önemli gruplar Sırplar ve Hırvatlardı) M.S. V. ve VI. yüzyıllarda Tuna'nın kuzeyinde kalan Orta Avrupa topraklarını istila etmişlerdir. Sırplar, Çek toprakları ile Saksonya'da, Hırvatlar da Bavyera, Slovakya ve Güney Polonya'da üstlenmişlerdi.[92] Yedinci yüzyıl başlarında Avarlar'ın Balkanlar'ın kuzeybatı kesimine gelmeleri ile birlikte, zamanın imparatoru Orta Avrupa'daki Hırvatları bölgeye çağırmıştır. Hırvatlarla birlikte gelen Sırp komşuları, Avarlar'dan boşalan topraklara yerleşmişlerdir.

Hırvatlar, bugünkü Hırvatistan ve Bosna'nın batısını, Sırplar ise Kosova'nın kuzeybatı sınırındaki Rascia ile Karadağ'ın bulunduğu bölgeyi yurt edinmişlerdir.[93] Hırvatlar, X. yüzyılın başında oluşturdukları yönetimi 910- 1120 yılları arasında bağımsız olarak devam ettirebilmişler, daha sonra Macaristan Krallığı'nın yönetimine girmişlerdir. 1526'da Macarlarla birlikte Habsburg İmparatorluğu'na katılmışlardır.[94]

Bölgedeki ilk Sırp Devleti, Sırpların Vlastimur ismindeki bir şefin etrafında Bulgar yayılmacılığına karşı birleşmesiyle kurulmuş ve Sırplar, 925-927 ile 980-1014 yılları arasında Bulgar Krallığı'na bağlı olarak yaşamışlardır.[95] Ortaçağ Sırp Devleti, Stephan Duşan'ın iktidarı döneminde Arnavutluk, Karadağ, Bosna-Hersek'in doğu kesimi, Teselya, Epir ve Makedonya'ya kadar olan geniş bir bölgeyi

---

[91] İrfan Kaya Ülger, **Yugoslavya Neden Parçalandı?**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003, s.24.
[92] Noel Malcolm, **Kosova: Balkanları Anlamak İçin**, Çev: Özden Arıkan, Sabah Yayınları, İstanbul, 1999, s.47.
[93] John V. A. Fine, **The Early Medieval Balkans**: **A Critical Survey From The Sixth To The Left Twelfth Century**, Ann Arbor, Michigan, 1987, s.49-59.
[94] Ülger, **a.g.e**., s.25.
[95] Ülger, **a.g.e**., s.25.

içine alıyordu.[96] Stephan Duşan'a 1346 yılında " Üsküp'te Sırpların ve Greklerin Çarı" ünvanı verilmiş, daha sonra Bulgarlar ve Arnavutlar da bu kapsamın içine alınmıştır.[97] Aynı yıl Makedonya 'da Sırp egemenliğine girmiştir.

Bölgede önemli bir yere sahip Arnavutlar'ın kökenleri incelendiğinde ise, Balkan yarımadasına en erken gelen Hint-Avrupa kökenli topluluklardan İlliryalılar dayandığı görülür. İlliryalılar yaşadıkları bölge, Epir'den başlayıp Tuna ve Sava nehirlerine kadar uzanan, bugünkü Arnavutluk, Dalmaçya, Kosova, Karadağ ve Bosna- Hersek'i kaplayan bölge olarak ifade edilmektedir. Antik dönemde ise bölgenin Dardania olarak adlandırıldığı ve MÖ. IV. yüzyılda burada Dardania Krallığı'nın kurulduğu belirtilmektedir. Bu coğrafyada yaşayan halka Albanoiler, coğrafyaya da Albanon denmiştir. XII. yüzyılın başlarında ise Arnavut ismi ortaya çıkmıştır.[98]

Kosova coğrafyası uzun tarihi boyunca çeşitli kavim ve devletlerin istilalarına tanık olmuştur. MS. 300'lü yıllarda Roma İmparatorluğu yönetimine giren Kosova, 395'te Roma'nın ikiye bölünmesi sonucunda bu kez Bizans yönetimine girmiş, 35 yıl Bulgaristan Krallığı yönetiminde kaldıktan sonra, 1018'de tekrar Bulgarları yenilgiye uğratan Bizans yönetimi altına girmiştir. Balkanlara yönelik Slav göçleri VI. ve VII. yüzyıllarda gerçekleşmiştir. Kosova'nın Slavlaşması yine aynı döneme rastlar. Sırplar bu dönemde bölgede güçlü bir yapı oluşturmuşlardır. Bizans'la mücadeleleri neticesinde bir devlet kurmayı başarmışlar ve Kosova'nın bir kısmı 1170 tarihinde Stefan Nemandiya'nın kurduğu Ortaçağ Sırp Devleti'nin bir parçası olmuştur. Bölgenin tamamen ele geçirilmesi ise 1216 tarihinde gerçekleşmiştir. Sırp Ortodoks Kilisesi'nin patrikhanesi de yine 1219 tarihinde bugünkü Batı Kosova'nın önemli kentlerinden İpek'te kurulmuştur. Sırpların kendilerini Kosova'nın tarihi mirasçıları olarak kabul etmesinde bu kilisenin payı önemlidir.[99]

---

[96] Charles&Barbara Jelawish, **History of the Balkans**, Vol.I, London, 1985, s.19.
[97] Ülger, **a.g.e**., s.26.
[98] Malcolm, **a.g.e**., s.52-67.
[99] Osmanlı Öncesi Dönem, http://kosova.ihh.org.tr/tarihisurec/osmanlidonem/osmanlidonem.html , (21 Şubat 2009).

1.2. Osmanlı Dönemi'nde Kosova

Osmanlı İmparatorluğu'nun Yugoslavya coğrafyası üzerinde egemenlik tesisi, adım adım gerçekleşmiştir. 1454 yılında Arnavutluk toprakları ve Sırbistan'ın bazı bölümleri Osmanlı kontrolüne geçmiştir. 1459'da Smederevo'nın fethinin ardından Sırplar, Osmanlı Devletine tabii olmuşlardır. Balkanlarda yaşayan İliryalılar, Slavlar, Yunanlılar, Türk kökenli Avarlar, Bulgarlar, Pomaklar ve diğerlerine ilave olarak Osmanlı döneminde bölgeye yeni göçler olmuştur. Anadolu'dan Türkler, Kafkasya'dan Çerkezler, Kırım'dan Tatarlar, İspanya ve Rusya'dan Yahudiler, Hindistan'dan Çingeneler ve ayrıca Ermeniler bölgeye gelip yerleşmişlerdir.[100]

Sırbistan Krallığı, 28 Haziran 1389 yılında Kosova Meydan Savaşı'nda Osmanlı ordusu karşısında aldığı ağır yenilgiden sonra yıkılmıştır. XII. yüzyılda Sırp egemenliğine giren Karadağ, bir süre bağımsızlığını koruduysa da 1478 de Osmanlı İmparatorluğu denetimine girmiştir.

XV. ve XVI. yüzyıldan XIX. yüzyıl sonlarına kadar bugünkü Yugoslavya coğrafyası Doğu'da Osmanlı, Batı'da Habsburg İmparatorlukları'nın hükümranlığı altında kalmıştır.[101]

Osmanlı Devleti, Kosova Meydan Savaşı'nı kazandıktan sonra, çoğunluğunu Sırplar'ın oluşturduğu bölgeye Arnavutları ve Türkleri yerleştirmiştir. Bu tarihten sonra zamanla bölgede demografik yapı Arnavutlar lehine gelişmiştir.[102]

Kosova 1389'da Osmanlı topraklarına katıldıktan sonra Üsküp Sancağı'na bağlanmıştır. 1402-1413 yıllarında bir müddet Osmanlı nüfuzundan çıkmasına rağmen 1455'de Kosova'nın kuzeyindeki toprakların da alınmasıyla, bölgede Rumeli Eyaleti'ne bağlı Viçitrin ve Üsküp sancakları oluşturulmuştur. Kosova'daki idari birimler Osmanlı yönetiminin ilk iki asrında değişiklikler yaşamış, bu zaman aralığında üç sancağa bölünmüştür: Doğu Kosova'nın büyük bölümünü kapsayan Viçitrin Sancağı, Prizren'i merkez alan ve daha sonra Novi Pazar'ı kapsayacak kadar kuzeye doğru genişleyen Prizren Sancağı ve Adriyatik kıyılarından başlayarak Arnavutluk'un kuzeyini ve İpek'i de sınırları içine alan İşkodra Sancağı.[103]

---

[100] Ülger, **a.g.e**., 27.
[101] Tanıl Bora, **Milliyetçiliğin Provokasyonu**, Birikim Yayınları, İstanbul, 1995, s.21.
[102] Fatma Taşdemir, Pınar Yürür, "Kosova Sorunu: Tarihi ve Hukuki Bir Değerlendirme", **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 1, sayı 3, s.135-151.
[103] Malcolm, **a.g.e**., s.131.

Osmanlı yönetiminin ardından Sırplar Kosova'yı terk etmeye başlamışlardır. Osmanlı'nın Balkanlar'da ilerlediği dönemde, Arnavutlar Sırplar tarafından boşaltılan Kuzey Arnavutluk'a ve Kosova ovalarına yerleşmişlerdir. 1690 yılında Avustryalı Prens Eugen'in Osmanlı topraklarının içlerine yaptığı akınlarda başarısız olması ve geri çekilirken Osmanlı'nın karşı akınlarından korkan İpek Patriği III. Arseniye Sırnoyeviç'in 37 bin Sırp aile ile birlikte Kosova'yı terk etmesi, bölgenin İslamlaşmasında önemli rol oynamıştır. Bu tarihten sonra Kosova'ya Müslüman Arnavutlar'ın yerleşmesi teşvik edilmiştir.[104]

Kosova'dan göç ederek Voyvodina'ya yerleşen Sırplar, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu tarafından Osmanlı İmparatoruğu'nun ilerlemesine karşı bir set olarak kullanılmışlardır. 1737 yılında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Kosova içlerine yeni bir akını olmuş, fakat başarılı olamayarak Niş'e doğru geri çekilmişlerdir.[105] Kosova, 17. yüzyılın sonlarından itibaren girdiği savaş ve kargaşa ortamında çok fazla göç vermiştir.

Sırplar, Osmanlı Devleti'ne karşı ilk kez 1788–1791 savaşında ayaklanmışlardır. Kısa sürede bastırılan ayaklanmanın ardından, 1804 yılında yeni bir ayaklanma başlamıştır. Kara Yorgi önderliğindeki bu ayaklanma, aralıklarla 1812 yılına kadar devam etmiştir. Bu olaylardan üç yıl sonra, Miloş Obrenoviç'in başlattığı ayaklanma sonucunda Sırbistan'a kısmi özerklik verilmiştir. 1829 yılında imzalanan Edirne Anlaşmasıyla Rusya'ya Sırbistan üzerinde koruyuculuk hakkı tanınıyordu. 1830'da Osmanlı Sultanı bir hatt-i şerif yayınlayarak Sırbistan'a otonomi statüsü vermiştir. Bu dönemde Sırbistan'da işbaşında bulunan yönetim, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na daha yakın bir politika izlemekteydi. Sırbistan'daki gelişmeler ayrıca Rusya, Fransa ve İngiltere tarafından da yakından takip ediliyordu. 1870'de bağımsızlık kazanan Sırbistan, bu tarihten sonra topraklarını genişletmeyi hedefleyen politikalar izlemiştir.[106]

1871'de Sırpların Prizren'de bir araya gelerek düzenledikleri seminer, Kosova'daki Sırp varlığının güçlendiğinin belirtisi olarak algılanmıştır. 1877–1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin yenilmesi sonucunda, 1800'lü yıllarda

[104] Malcolm, **a.g.e**., s.178.
[105] Murat Yılmaz, **Kosova Bağımsızlık Yolunda**, İlke Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.31.
[106] Ülger, **a.g.e**., s.30.

önce Manastır, sonra Sofya vilayetleri içinde kalmış olan Kosova, 1878 Ayastefanos Anlaşmasıyla vilayet konumuna getirilmiştir.[107]

1877–1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında düzenlenen Berlin Kongresi'nde Arnavutlar seslerini duyurmak için uygun fırsatı bulmuşlardır. Berlin Kongresi'nden üç gün önce 10 Haziran 1878'de, modern Arnavut milliyetçiliğinin temellerini atacak olan bir kongre düzenlemişlerdir. Prizren'de düzenlenen bu kongrede, Arnavutluk'un çeşitli yerlerinden gelen 300 delege "Prizren Birliği"ni kurmuştur. Kongrede kabul edilen "Prizren Birliği Programı"nda; Berlin Kongresi'nde, Osmanlı sınırları içindeki Arnavutlara bir özerklik verilmesi talep edilmekteydi.[108]

Kurulan Prizren Birliği'nin amaçları siyasi ve kültürel olmak üzere iki açıdan ele alınabilir. Siyasi hedef; dağınık Arnavut bölgelerinin birleştirilmesi, kültürel hedef ise Arnavut dilini, kültürünü, eğitim ve kitaplarını geliştirmekti.[109] Farklı Arnavut bölgelerinden gelen delegelerin aralarındaki fikir ayrılıkları ve kişisel menfaatleri ile ilgili konular sebebiyle, birlik başarılı olamamış ve 1881 yılında dağılmıştır.

1878 Temmuz ayında toplanan Berlin Kongresi'nde Ayastefanos Anlaşması geçersiz kabul edilmiş ve Balkan Devletleri'nin sınırları yeniden belirlenmiştir. Anlaşmaya göre Sırbistan ve Karadağ'a bağımsızlık tanınmıştır.[110] Kosova'nın büyük kısmı da (Mitrovica, Priştine) Sırbistan ve Karadağ'a bırakılmıştır.

Berlin Kongresi'nin ardından, Sırbistan ve Bulgaristan arasında çatışmalar yaşandı. Sırbistan'da Karayorgiyeviç hanedanı savaş ortamından yararlanarak yönetimi ele geçirdi. Balkan Devletleri, savaş öncesinde ulaşmak istedikleri hedeflere ulaşamadıkları için, Berlin düzenlemesi Balkanlar'da istikrar sağlayamamış, bu durum daha sonraki yıllarda patlak verecek Balkan bunalımının temelini oluşturmuştur.[111]

1912-1913 yılları arasında gerçekleşen Balkan Savaşları'nın temel amacı, genel olarak Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda kalan son parçası olan Arnavutluk ve Makedonya'nın paylaşılmasıdır. I. Balkan Savaşı'nda Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan ve Yunanistan kendi aralarındaki, anlaşmazlıkları bir kenara iterek

[107] Yılmaz, **a.g.e**., s.32.
[108] Yılmaz, **a.g.e**., s.33.
[109] Emir Türkoğlu, "Kosova Arnavutlarının Milliyetçiliği", **Balkan Diplomasisi**, Asam Yayınları, Ankara, 2001, s. 109.
[110] Ülger, **a.g.e**., s.31.
[111] Ülger, **a.g.e**., s.31-32.

Osmanlı Devleti'ne karşı ittifak kurdular.[112] I. Balkan Savaşı, 30 Mayıs 1913 tarihinde yapılan Londra Antlaşması ile son bulmuştur. Kosova vilayeti bu antlaşma ile Sırbistan'a bırakılmıştır.[113] Bu konunun hukuki boyutuyla ilgili önemli bir görüş ise Balkanlar konusunda uzman olan İngiliz tarihçi Noel Malcolm tarafından ortaya atılmıştır. Bu görüşe göre; Osmanlı toprağı olan Kosova'nın 1912–1913 Balkan Savaşları'nda işgal yolu ile el değiştirmesinin savaş bitiminde Sırp ve Osmanlı tarafları arasında yapılan bir antlaşma ile teyit edilmediğini ve bu açıdan Kosova'nın Sırbistan'ın bir parçası haline gelmesinin hukuki bir temeli yoktur.[114] Arnavutlar savaş sırasında bağımsızlıklarını ilan etmelerine karşın büyük güçler tarafından tanınmamışlar ve uluslararası bir komisyonun idaresi altına bırakılmışlardır.[115]

I. Balkan Savaşı'nı bitiren Londra Antlaşması'nın sonucunda oluşan sınırlar Bulgar, Sırp, Yunan ve Karadağ ittifakının parçalanmasına neden olmuş; Bulgaristan'ın Sırbistan ve Yunanistan'a saldırmasıyla da 1913 Haziranında II. Balkan Savaşı başlamıştır. II. Balkan Savaşı 30 Temmuz 1913'de imzalanan Bükreş Antlaşması ile sonuçlanmıştır. Bükreş Anlaşması Balkanlarda Osmanlı egemenliğinin sona ermesi anlamına geliyordu.[116]

1.3. Sırp-Hırvat- Sloven Krallığı Döneminde Kosova

Birinci Dünya Savaşı sonunda Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun yıkılmasının ardından 1918'de Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı olarak kurulan devletin adı, 1928 yılında Yugoslavya olarak değiştirilmiştir. Sırpça-Hırvatça dilinde "*Yugoslav*" Güney Slavları anlamına gelmektedir; "*Yugoslavya*" ise Slavların yurdu demektir. Kelime ilk kez 1839 yılında Teodor Pavloviç adlı bir Sırp tarihçi tarafından kullanılmıştır. Güney Slav ulusları, Sırplar, Hırvatlar, Slovenler ve Bulgarlardan oluşmaktadır. Slav dünyasında Polonyalılar, Çekler ve Slovaklar Batı Slavları; Ruslar, Ukraynalılar ve Beyaz Ruslar ise Doğu Slavları olarak adlandırılmaktadır. Bosna-Hersek'te yaşayan Boşnaklar da etnik bakımdan Slav kökenlilerdir.[117]

---

[112] Ülger, **a.g.e**., s.32.
[113] Hüseyin, Emiroğlu, **Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Kosova Sorunu**, Orient Yayınları, Ankara, 2006, s.76.
[114] Malcolm, **a.g.e**., s.323.
[115] Emiroğlu, **a.g.e**., ss.75-76.
[116] Emiroğlu, **a.g.e**., s.78.
[117] İrfan Kaya Ülger, "Ortadoğu Sorunu ve Yugoslavya'nın Dağılması'nın Avrupa Dış Politikası Çerçevesinde Analizi", http://stradigma.com/turkce/eylul2003/ print04.html, (16 Şubat 2009).

Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı, Güney Slav halklarının ilk birlik denemesidir. 1941 yılındaki Alman işgaline kadar sürecek olan bu dönem, Yugoslav Siyasal tarihinde "Birinci Yugoslavya" olarak adlandırılır. I. Dünya Savaşı öncesi Sırbistan ele geçirdiği toprakları genişletmeyi amaçlıyordu. Büyük Sırbistan'ın sınırları Bosna-Hersek, Dalmaçya ve Slovenya'yı kapsıyordu. Avusturya-Macaristan sınırları içerisinde bulunan Sloven ve Hırvatlar ise kendilerine daha geniş özgürlük sağlayacak otonomi peşindeydiler.[118]

I. Dünya Savaşı öncesinde Sırbistan ve Avusturya-Macaristan arasında, Balkanlardaki gelişmelerden kaynaklanan ve her an sıcak bir çatışmaya dönüşmesi beklenen bir gerginlik vardı. Sırbistan, 1908 yılında Bosna-Hersek'in Avusturya-Macaristan tarafında ilhak edilmesini bir türlü kabul etmemiş, bu durumu Büyük Sırbistan hayalini sınırlayan bir engel olarak görülmüştür.[119] 28 Haziran 1914 yılında, Sırp milliyetçisi Gavrilo Princip'in Bosna-Hersek'te Avusturya Velihatı Prens Franz Ferdinand'ın öldürülmesi, ünlü kıvılcımı çakmıştır. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile Sırbistan arasında başlayan savaş, önceki yıllarda oluşmuş ittifaklar zincirinin harekete geçip Almanya'nın, sonra İtalya'nın Habsburglar, Rusya ve Fransa'nın sonra ise İngiltere'nin Sırbistan'ın yanında yer almasıyla I. Dünya Savaşına dönüşmüştür.[120]

Sırbistan Slav birliğinin kurulması gerektiğini gündeme getirdiyse de müttefikler savaş sırasında kendi çıkarlarını gözetmişlerdir. Ancak Sırbistan Başbakanı Nikola Paşiç, parlamento tarafından da onaylanan bildirgesinde savaşın amacını açıklamıştı, buna göre Sırbistan'ın savaştaki amacı; Sırp, Sloven ve Hırvat uluslarının birleşmesiydi. Avusturya-Macaristan egemenliği altında Slovenler Germenleşme, Hırvatlar da Macarlaşma tehdidi altında olmuşlardır. Dolayısıyla Güney Slav halklarının birleşmesi, Sloven ve Hırvatlar için kimliklerini ortaya koyma işlevi görecekti.

4 Aralık 1918 yılında toplanan Meclis'in ilk oturumunda Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı kurulmuştur. Sırp Karayorgiyeviç hanedanından Prens Aleksander'in babası Peter, Kral ilan edilmiştir. 10 Eylül 1919 yılında imzalana St. Germein Barış Anlaşması ile yeni kurulan devlet uluslararası toplum tarafından tanınmıştır.[121]

---

[118] Ülger, Yugoslavya Neden…, s.33.
[119] Oral Sander, **SiyasıTarih**, Ankara Üniversitesi, SBF Yayınları, Ankara, 1984, s. 253-254.
[120] Bora, **a.g.e**., s.37-38.
[121] Ülger, Yugoslavya Neden.., s.36-37.

Krallık halkalar bakımından bir milletler mozaiğini andırıyordu. Sayım raporunda yer alan milletlerin ve azınlıkların oranı, şu şekilde belirlenmişti: Sırplar %43, Hırvatlar %23, Slovenler %8.5, Bosnalı Müslümanlar %6, Makedonlar %5, Arnavutlar %3.6, Macarlar, Ulahlar, Çingeneler ve diğerleri %14.[122]

Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı kurulduğunda Kosova bu sürece kendiliğinden dahil olmuştur, çünkü o Sırbistan Krallığı'nın bir bütünleşmiş parçası olarak değerlendiriliyordu. Bu durum haliyle Arnavutların hiç de arzu etmedikleri bir şeydi. 1913 tarihi, Kosova'nın sömürgeleştirilme sürecinin başlangıcı olmuştur. Bu süreç sonunda, bölgede %25 olan Sırp nüfusunun %33'lere yükseldiği gözlemlenmiştir.[123] Kosova'nın Drenitsa bölgesinde, I. Dünya Savaşı'ndan sonra, kökü Osmanlı idaresinin son dönemine kadar dayanan Azem Beyta'nın oluşturduğu bir gerilla hareketi başlamıştır. Sayıları 600'ü bulan bu grup, Sırp polisi ve jandarmasıyla savaşmıştır. 1923-1924 yılları arasında Beyta'nın "Kaçak Hareketi" olarak ifade edilen bu direnişi ile, Drenitsa başta olmak üzere, Kosova'nın bazı bölgeleri kurtarılmış bölge haline gelmiştir. Yugoslav yönetiminin Azem Beyta'yı ortadan kaldırma çabaları sonuç vermiş, Beyta'nın 1934 yılında öldürülmesinden sonra direniş hareketi eski gücünü yitirmiştir.[124] Azem Beyta, verdiği mücadelenin sonunda Kosova Arnavutlarının bağımsızlık mücadelesinde bir sembol olmuştur.

Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı dönemimde Sırbistan idarecilerinin Kosova'nın demografik yapısını değiştirmek için çaba sarf ettikleri ve başlıca üç yöntem kullandıkları söylenebilir: Arnavutları, Arnavutluk ya da Türkiye'ye göç etmeye teşvik, Slav kolonizasyonu ve asimilasyon. Ancak bu yöntemlerle başarılı sonuçlar alınamamıştır. Arnavutların bir kısmı Türkiye ve Arnavutluğa göç etmişse de, göç beklenen boyutlarda olmamıştır.[125]

Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı 1921'den itibaren tamamen Sırpların kontrolü altına girmiş, 1929'dan itibaren de parlamento feshedilerek diktatörlük rejimine geçilmiştir. Bu durumda, Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı, 1918-1929 yılları arasında parlamenter demokrasi, 1929-1941 yıllarında ise diktatörlük ile yönetilmiştir. Her iki dönemde de, Sırplar ile diğer uluslararasında önemli anlaşmazlıklar çıkmıştır.

---

[122] Bora, **a.g.e**., s.41.
[123] Yılmaz, **a.g.e**, s.35.
[124] Malcolm, **a.g.e**., s.336.
[125] Aydın Babuna, "Kosova Sorunu Üzerine", **Dış Politika**, Cilt VIII, Sayı 1-2, 1997, s.15

Dünya Savaşı'nı sona erdiren anlaşmalardan biri olan Trianon Anlaşmasına göre, Voyvodina bölgesi yeni kurulan Krallığa katılmış, buna karşılık Adriyatik kıyıları ile Trieste ve Rijeka İtalya'da kalmıştır. Bu anlaşma Hırvat ve Slovenleri memnun etmemiştir. Sırpların bu durumda Hırvatistan ve Slovenya topraklarına gereken özeni göstermediği kanısı oluşmuştur. Hırvatlar ve Slovenler kendilerinin de yönetimde söz sahibi olabilecekleri bir federal yapı istemişlerdir. Fakat Krallık 1921 yılında tamamen Sırbistan kontrolü altına girmiştir. 1921 Anayasası muhaliflerin olmasına karşın kabul edilmiş ve devlet tamamen merkezileşmiştir.[126]

Hırvat ve Slovenlerin bütün bunları kabullenmemesi üzerine ayaklanmalar gerçekleşmiş ve Ocak 1929'da Kral Aleksander Karacorceviç parlamentoyu ve 1921 anayasasını fesh ederek istikrar adına yönetime el koymuştur. Ekim 1929'da tarihi-milli sınırlar dikkate alınmaksızın dokuz bölgeye ayrılarak Sırp egemenliğini pekiştiren yeni bir anayasa yürürlüğe konmuştur. Devletin adı "Yugoslavya" olarak değiştirilmiş "*tek Kral, tek millet, tek devlet"* anlayışı benimsenmiştir.[127]

Sırpların yönetimindeki I. Yugoslavya'nın ömrü fazla uzun sürmemiş ve II. Dünya Savaşı'nın başlamasının ardından 8 Temmuz 1941 yılında dağılmıştır. Mihver Devletleri, Nisan 1941'de Yugoslavya'yı işgal etmiş, Kosova'nın büyük bölümü ve Makedonya'nın batısı İtalyan işgal bölgesi, geri kalan bölümü de zengin maden yatakları nedeniyle Alman işgal bölgesi olmuştur. İtalya kendi işgal bölgesindeki yerlerin Arnavutluk ile birleşmesine izin vermiştir. Alman hükümeti de Birleşik Arnavutluk'u savaş sonunda tanıyacağını bildirmiştir. II. Dünya Savaşı boyunca Birleşik Arnavutluk'un bir parçası olan Kosova ve Batı Makedonya'da, Almanlar tarafından Arnavut okulları, idaresi ve jandarması kurulmuştur.[128]

1.4. Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti'nin Kuruluşu ve Tito Dönemi

Nisan 1941'de, Mihver Devletleri'nin Yugoslavya topraklarını işgal etmesiyle birlikte, Kosova'nın büyük bir bölümü ve Makedonya'nın batısı İtalyan işgal bölgesi, geri kalan bölümü de zengin maden yatakları nedeniyle Alman işgal bölgesi haline gelmiştir.[129] İtalyan işgalindeki Arnavutluk'a, Kosova bölgesi, Karadağ ve

[126] Ülger, **a.g.e**, s.38-39.
[127] Bora, **a.g.e**, 45-46.
[128] Yılmaz, **a.g.e**, s.36.
[129] Yılmaz, **a.g.e**., s.36.

Makedonya'nın bir kısmı verilmiştir. Bu durum İtalyan işgaline rağmen Kosova bölgesinin Arnavutluk yönetimine geçmesini sağlamıştır. Bu taktikle, Mihver ülkeleri bölgede çok geniş bir alana yayılmış olan Arnavut milliyetçilerini kendi yanlarına çekmeyi istiyorlardı. [130]

İşgalle birlikte 2. Peter ve meşru Yugoslav hükümeti Londra'ya çekilmiştir.[131] Fakat Almanlar tarafından yenilgiye uğratılmadan önce Yugoslavya'da Mihver'e karşı direniş hareketi başlamıştı. Yugoslavya'daki direniş, temel olarak iki ana kola ayrılmıştır. Bunlar, Yugoslavya ordusunda görev yapmış olan Albay Drazha Mihaliovic'in liderliğini yaptığı Çetnikler ve Kraliyet hükümeti döneminde yasadışı olan Yugoslav Komünist Partisi'nin genel sekreteri olan Josef Broz Tito'nun önderliğindeki Partizanlardır.[132]

Çetnik hareketi ideolojik olarak Sırp milliyetçiliği temeline dayanmaktaydı. Bir anlamda eski rejimin devamından yana olan Çentikler, Sırp halkından destek bulmuştur. Çetnikler müttefiklerden yana ve Nazi karşıtı bir politika takip ediyorlardı. Partizanlara göre ise bu direniş aynı zamanda bir iktidar mücadelesi olacaktı.[133] Tito, savaş sonrası etnik temele dayanan bir devlet kurulmasını istemiyordu. Bu yüzden Balkanlardaki diğer komünist grupların da katılımını sağlayarak merkezi bir siyasal yapı oluşturmayı hedeflemiştir. [134]

Bu direniş örgütleri başlangıçta birlikte hareket etmelerine karşın, aralarındaki ideolojik farklılık, ileride anlaşmazlığa yol açmıştır. Müttefikler başlangıçta hem Çetnikleri hem de Partizanları desteklemiş, ancak 1943'ten sonra yalnızca Partizanlara yardıma başlamışlardır. Çünkü Çetnikler Komünist eğilimi nedeni ile Partizanlara yardım yapılmasını istemiyorlardı. Partizanların etkinliğini sınırlamak için sürgünde bulunan Mihver yanlısı General Nedic ile yakınlaşmışlardı.[135] Bu tarihte Bujan'da bir konferans toplanmış ve Tito bu konferansta Arnavutları kendileri ile birlikte Almanlara karşı savaşmaya çağırmıştır. Bunun karşılığında da savaştan sonra Kosova'nın kesinlikle Arnavutluk'a verileceği sözünü vermiştir. Bu karar Arnavut, Sırp, Karadağ ve diğer ulusların delegelerince

[130] Emiroğlu, **a.g.e**., s.84.
[131] Ülger, **a.g.e**., s.45.
[132]Muzaffer, Yılmaz, "Balkan Harbinden Günümüze Kosova", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi 1995), s.21.
[133] Ülger, **a.g.e**., s.46-47.
[134] Emiroğlu, **a.g.e**., s.85.
[135] Ülger, **a.g.e**., s.47-50.

imzalandı.[136] Arnavutluk'ta milliyetçiler savaşı müttefiklerin kazanması durumunda Kosova'nın Yugoslavya'da kalacağından endişe duydukları için Almanlara karşı direnişe geçmekte isteksizdiler. Buna rağmen Enver Hoca liderliğindeki Komünistler Almanlara karşı oluşturulan direnişe katıldılar. Fakat 1944 Ekiminde Komünistlerin hem Belgrad'ı hem de Tiran'ı kurtarmaları Kosova'nın kaybına yol açmıştır.[137] Kosovalılar arasında Partizan hareketinin giderek güçlenmeye başladığı 1944 yılında Drenica bölgesinde Kastri Polluzha'nın liderliğindeki gruplar Partizan çetelerine karşı savaşa giriştiler. 1946 tarihinde, Polluzha'nın öldürülmesiyle bu isyan bastırıldı ve Kosova'da Yugoslavya hâkimiyeti tam anlamda kurulmuş oldu.[138]

Alman işgalinden kurtulan Yugoslavya'da Kasım 1945'te yapılan seçimler sonucunda Komünistlerin başını çektiği Halk cephesi oyların %90'ınını alarak iktidara gelmiştir. Halk cephesinin ezici çoğunluğundan oluşan bu meclis 29 Kasım 1945'te Tito'yu başkan seçerek cumhuriyeti ilan etmiştir. Krallığın yıkılmasının ardından yeni kurulan devlet "Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti (YFHC)" adını almıştır.

1946 yılında kabul edilen anayasada, Krallığın ilga edilerek, 6 cumhuriyetten oluşan Sosyalist Yugoslavya Federasyonu'nun kurulduğu belirtiliyordu. Anayasaya göre, Sırplar, Hırvatlar, Slovenler, Makedonlar, Karadağlılar ve Bosna-Hersek Müslümanlarının federe düzeyde cumhuriyetleri olacaktı.[139] Sırbistan içinde Macarların çoğunlukta olduğu Voyvodina özerk bölge, Arnavutların çoğunlukta olduğu Kosova ise özerk toprak olarak düzenlenmiştir. Anayasanın birinci maddesinde "Yugoslavya'nın ayrılma hakkı da dahil, kendi kaderini belirleme hakkı temelinde iradelerini bir arada yaşama şeklinde belirtmiş olan eşit halklar topluluğu" olduğu ifade edilmiştir.[140]

Kosova'ya cumhuriyet statüsü verilmemesinin arkasında yatan en büyük neden ise, zaten bağımsız bir Arnavut vatanının bulunması dolayısıyla ortaya çıkabilecek birleşerek "Büyük Arnavutluk"u kurma hayallerinin önüne geçebilmekti.[141]

---

[136] Yılmaz, Muzaffer, **a.g.e**., s.21.
[137] Emiroğlu, **a.g.e**., s.88.
[138] Yılmaz, Muzaffer, **a.g.e**., s.36-37.
[139] Ülger, **a.g.e**, ss.54-55.
[140] İlhan Uzgel, "Sosyalizmden Ulusçuluğa: Yugoslavya'da Ulusçuluğun Yeniden Canlanışı", **AÜSBF Dergisi**, Cilt 47, Sayı 1-2 (Ocak-Haziran 1992), s. 224.
[141] Emiroğlu, **a.g.e**., s.88.

YFHC, 6 temel ilke üzerine oturuyordu. Bunların ilki, ülkede yaşayan uluslara ve azınlıklara eşit mesafeli yaklaşımı benimseyen Tito idi. Diğer esaslar ise, Sosyalist piyasa ekonomisi, özyönetim, federalizm, bağlantısız dış politika ve 1941 kulübüydü[142].

Tito'nun önderliğinde 1945 yılında kurulan ve ulusların eşitliğine dayanan, "ulusal birlik" i ve azınlıkların haklarını korumayı benimseyen yönetim anlayışı, bir taraftan ülkedeki etnik gerilimi önlüyor, diğer taraftan da Cumhuriyetlerde milliyetçi kümelenmelere neden oluyordu. YFHC yönetiminde etkin olan üç isimden Tito'nun Hırvat, Edward Kardelj'in Sloven ve Alexander Rankoviç'in Sırp olması ülke yönetiminde hassas bir dengenin oluşturulmasını yansıtıyordu. Fakat 1967 yılında Rankoviç'in görevden alınması, cumhuriyetlerin artırılan yetkileri dahilinde Slovenya ve Hırvatistan'ın ülkenin geri kalan kısmına göre ekonomik avantajlar elde etmesi gibi gelişmeler, ilerleyen dönemde Sırplar arasında bir komplo inancının yayılmasına yol açmıştır.[143]

Tito Yugoslavya'sı, sosyalist olsa da birçok açıdan diğer Doğu Bloğu ülkelerine göre farklılık gösteriyordu. Bütün Balkan ve Orta Avrupa ülkeleri arasında Alman işgali karşısında en sert direnişi Tito'nun önderliğindeki partizanlar vermişti. Diğer Doğu Bloku ülkeleri gibi işgalden Kızıl Ordu'nun yardımıyla değil, kendi çabası ile kurtulmuştu. Bu yüzden savaş sonrasında Yugoslavya bir Sovyet uydusu olmamış ve ortaya çıkan bağlantısızlık hareketinin liderliğini yapmıştır.[144] Fakat yine de 1945-1947 yılları arasında SSCB-Yugoslavya ilişkisi sağlam bir dayanışma görüntüsü veriyordu. Stalin'in Doğu Avrupa ve Balkanlar'da kurmaya çalıştığı sıkıyönetim, Tito liderliğindeki Yugoslavya'dan tepki doğmasına yol açmış ve 1948 yılında Yugoslavya'nın Kominform'dan çıkarılmasıyla iki ülkenin arası açılmıştır. Bu durum Stalin'in ölümüne (1953) kadar devam etmiştir. [145]

1963 tarihli yeni Anayasa ile özerk bölge konumuna yükseltilen Kosova'nın, bu özerkliğinin, bağlı olduğu Sırbistan Federe Cumhuriyeti Meclisi tarafından oluşturulduğu belirtilmekteydi. Dolayısıyla Kosova'nın kaderi, Sırbistan

---

[142] 1941 Klübü, İkinci Dünya Savaşı sırasında Alman işgaline karşı direnen, Tito önderliğinde kurulan harekete verilen isimdi. Bu gruptakiler, 1945 sonrasında Tito tarafından kilit noktalara yerleştirildiler.
[143] İlhan Uzgel, "Bağlantısızlıktan Yalnızlığa Yugoslavya'da Milliyetçilik ve Dış Politika", **Türkiye'nin Komşuları**, Der: Mustafa Türkeş, İlhan Uzgel, İmge Kitabevi, Ankara, 2002, s.127.
[144] Baskın, Oran, **Türk Dış Politikası,** Cilt II: 1980-2001, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s.482.
[145] Ersin, Embel, Hegemonya ve Meşruiyet Kavramları Çerçevesinde Amerikan Müdahaleciliği:Kore ve Kosova Örnekleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2004), s.117.

Cumhuriyeti'nin düzenlemelerine bağlanmış oluyordu. Ancak hem içte federe yetkilerin artırılması eğilimi hem de 1960'ların sonlarından itibaren iyileşmeye başlayan Arnavutluk-Yugoslavya ilişkileri nedeniyle, YFHC'nin 1974'teki yeni Anayasası, Kosova'daki özerkliği en üst noktaya çıkarmıştır. Burada, özerk bölgelere çoğu bakımdan cumhuriyetlerinkine eşit bir statü tanınmış, YFHC'nin federal organlarına kendi temsilcisini göndermeleri sağlanmıştır. Yugoslavya devlet başkanlığı, cumhuriyetlerden ikişer, özerk bölgelerden de birer kişinin katılımıyla kolektif bir organ haline getirilmiştir. Böylece, özerk bölgeler kendileriyle ilgili kararları veto etme yetkisine sahip olmuşlardır. Ayrıca yeni bir hak olarak, özerk bölgelerin kendi anayasalarını yapabilecekleri kabul edilmiştir.[146]

Tito'nun işbaşında olduğu dönemlerde milliyetçi eğilimler çok belirgin değildi. "Sosyalizmde Yeni Yol" ve "Birlik ve Kardeşlik" gibi sloganlar aynı zamanda Tito yönetiminin ulus sorununa yaklaşımını simgeliyordu. Ancak Pazar Sosyalizmi uygulaması ile birlikte yürütülen adem-i merkeziyetçi yapılanma, ülke genelinde milliyetçi eğilimlerin canlanmasını sağlamıştır.[147]

Tito'nun 1980 yılında ölümü ile birlikte, Yugoslavya'da yeni bir dönem başlayacak, bu yeni dönem Tito zamanındaki tam tersi bir anlayışla beraberinde birçok sorunu getirecektir.

1.5. Tito Sonrası Dönem ve Yugoslavya'nın Dağılması

İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden 1980 yılına kadar Tito yönetiminde kalan Yugoslavya, Tito'nun 1980 yılında ölümü sonrasında yeni bir döneme başlamıştır. Tito yönetimi boyunca uluslar ve Cumhuriyetler arasında sağlanmaya çalışılan uyum, bu dönemden sonra yerini milliyetçi akımların çatışmalarına bırakmıştır.

Yugoslavya'yı oluşturan uluslar ve halklar arasındaki Tito tarafından oluşturulan dengenin, ölümünden sonra devam etmesi için Kolektif Başkanlık Konseyi oluşturuldu. Tito'nun ardından birer yıllık arayla aralarla Devlet Başkanlığı görevini üstlenecek Cumhuriyet ve Özerk Bölge liderlerinin Tito'nun yerini doldurması beklenmiyordu. Nitekim yaşanan gelişmeler de bu durumu doğrular nitelikteydi.[148]

[146] Malcolm, **a.g.e**., s.383-385.
[147] Ülger, **a.g.e**., s.65.
[148] Ülger, **a.g.e**., s.70.

1980'de Tito'nun ölümünün ardından Arnavutlar hedef olarak belirledikleri cumhuriyet statüsünü kazanmak için Kosova'da gösterilere başladılar. 1981 Mart ve Nisan aylarında halk ayaklanması şeklinde gerçekleşen olaylar, Yugoslavya'nın temellerini sarsmaya başlayan ilk olaydır. Arnavutların eylemi, Kolektif Başkanlık Konseyi tarafından güç kullanılarak bastırıldı. Olaylar sırasında 11 kişi hayatını kaybetmiş ve bu durumdan ötürü Yugoslav yönetimi suçlanmaktaydı. Belgrad tarafından yapılan açıklamada, Arnavutluk'un yayılmacı emeller taşıdığı ifade ediliyordu.

Bu tarihten sonra, Sırbistan yönetiminin desteğiyle Kosova Sırpları Priştine kentinde bir gösteri düzenlediler. Bu gösteri Yugoslavya'nın değişik bölgelerinde yaşayan Sırplar arasında geniş yankı uyandırdı. Belgrad'da ve Karadağ'ın başkenti Novi Sad'da Sırpların düzenlediği gösterilerde dikkatler Kosova üzerine çekiliyor, Kosova Sırplarına baskı yapıldığı ve Anavatan Kosova'nın Arnavut işgali altında olduğu ileri sürülüyordu. Sırpların amacı, Kosova ve Voyvodina'nın özerkliğini kaldırmak ve bu bölgeleri Sırbistan'a bağlamaktı.

Kosova Arnavutlarının 1982 Mart ayında yeniden patlak veren gösterilerine karşı yönetim gittikçe sertleşen bir tepki göstermeye başladı. Eylül ayı sonuna kadar gösterilere katılanlardan 700 kişi tutuklandı. 1980'li yıllarda aralıklarla devam eden olayların, Kosova'da iktisadi hayata olumsuz yönde etkileri oluyordu.[149]

1986 yılında 200 kadar Sırp entelektüel, Kosova'ya ilişkin bir dilekçeyi yönetime sunarak, Sırpların soykırıma uğradığını iddia etmekteydiler. Yine aynı yılın Ekim ayında, bu kez Sırbistan Bilimler ve Sanatlar Akademisinin (SANU) kendi girişimiyle hazırladığı Memorandum'un belli bölümleri basında yer almış ve Sırp milliyetçiliği yeni bir ivme kazanmıştır. Memorandum; hem ekonomik yapılanma, hem siyasal ve idari örgütlenme, hem de cumhuriyetlerin federasyon içindeki konum ve yetkileri açısından bütün Yugoslav modelinin Sırbistan'ın ve Sırpların aleyhine işlediğini, Sırpların Yugoslavya içinde elinin kolunun bağlı olduğunu, Kosova'da Osmanlı dönemine bir dönüş yaşandığını ve Sırpların Hırvatistan'da baskı altında ezildiklerini ileri sürüyordu. Sırplara yapılan haksızlıklar arasında, Sırbistan Cumhuriyeti içinde Kosova ve Voyvodina özerk Cumhuriyeti'nin kurulmasına izin verilirken, Hırvatistan ve Bosna-Hersek'teki Sırplar için bu tür bir özerkliğin getirilmemesi gösteriliyordu. Memorandum'da ayrıca ilk kez Tito ve Kardelj açık

[149] Ülger, **a.g.e**., s.72-73.

olarak eleştiriliyor ve biri Hırvat diğeri Sloven kökenli bu iki liderin kurdukları sistemin özellikle bu iki cumhuriyetin yararına işleyecek şekilde oluşturulduğu ileri sürülüyordu.

Bu bildirgeyi, Sırbistan Komünistler Birliği'nin 2. adamı olarak, "milliyetçilik yaptığı" gerekçesiyle kınayan Miloseviç, kısa bir zaman içinde Kosova ile ilgilenen başlıca Sırp politikacı kimliğini kazanmıştır. Nisan 1987'de Priştine'de bir konuşma yaparken, yakınlarda gerçekleşen bir Sırp eylemine müdahale etmiş ve polisin tartakladığı Sırp göstericilere, "Bundan sonra kimse size el kaldıramayacak" diyerek destek vermiştir. Üst düzey bir partili olarak, Sırpların haklı davasını ilk kez yüksek sesle sahiplenmesi nedeniyle, sorunun gündemde olduğu bu dönemde Sırplar arasında büyük prestij sağlamıştır. Bu siyasal ağırlığını 1988 yılında Voyvodina ve 1989'da Kosova yönetimlerine kendisine yakın isimleri getirmekte de kullanmıştır.[150]

1989'un başlarında Sırp Meclisi Kosova'nın yetkilerini kısıtlatacak bir anayasa düzenlemesi yapmaya karar verdiğinde, Kosovalı Arnavutlar Kosova'nın özerkliğinin kaldırılmasına yönelik bu girişimleri protesto etmek amacıyla harekete geçti. Bu yeni Anayasa değişikliği ile birlikte Kosova'da, polis, mahkemeler ve sivil savunmanın yanında sosyal ve ekonomik eğitim politikası, idari talimatlar verme yetkisi ve resmi dili belirleme hakkı Sırbistan'a verilmiştir. Üstelik bu düzenleme Kosova Meclisi'nden geçmesi gerektiği halde buna gerek duyulmadan yapılmıştı. Bu durumu protesto etmek için yapılan yürüyüşlere katılan yüzlerce insan tutuklanmıştı. 23 Mart 1989'da Kosova Bölge Meclisi'nde yapılan toplantıda, bu değişiklik için gerekli olan üçte ikilik çoğunluk sağlanamasa da, 28 Mart tarihinde Belgrad'da yapılan oturumda Kosova'nın özerkliğine son veren ek maddeler onaylandı. Böylece Miloseviç, Federal Meclisi kendi denetimine almak için gerekli olan çoğunluğu sağlamış oluyordu. Bu gelişmelerden sonra Miloseviç, Mayıs 1989'da Sırbistan Devlet Başkanlığı'na seçilmiştir.[151]

Kosova'da yükselen tepkiler sonucu, Kosova Meclisi'ndeki 123 Arnavut temsilciden 114'ü 2 Temmuz 1990'da meclis önünde toplanarak Kosova'yı YFHC çerçevesinde eşit ve bağımsız bir birim olarak ilan eden bir karar çıkarmışlardır. Belgrad yönetimi de, Kosova Meclisi ve hükümetini bu "yasadışı eylem"den dolayı feshetmiştir. Bundan sonra Kosova siyasetinde "gölge" ya da "hayalet" devlet

[150] Uzgel, **a.g.m**., s.128-129.
[151] Yılmaz, **a.g.e**, s.42.

niteliğinde bir Arnavut yönetimi kurulacaktır. Bunun ilk aşaması, 7 Eylül'de Kaçanik kentinde toplanan Arnavut temsilcilerin, Kosova Cumhuriyeti Anayasası'nı kabul etmesidir. 1990 boyunca YFHC'nin süreceğine olan inanç nedeniyle bağımsızlığı öngörmeyen Arnavutlar, 1991 ortalarından itibaren parçalanmanın kesinleşmesi üzerine ise, 22 Eylül 1991'de gayrı resmi olarak düzenledikleri ve Sırpların katılmadığı referandumda bağımsızlık ilanına %99 oranında evet demişlerdir.[152]

Yugoslavya, dağılma sürecine girmiştir. Haziran 1991'den itibaren bünyesindeki Cumhuriyetler teker teker bağımsızlıklarını ilan etmeye başlayacaktır. Yugoslavya'nın dağılmasının gerisinde yatan faktörlere kısaca değinmekte yarar vardır. Bu faktörler şu şekilde sıralanabilir: Kosova sorunu, azınlık sorunları, milliyetçilik ve bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılığı.

Çalışmanın ana konusu olan Kosova, Yugoslavya içinde çok önemli bir yere sahiptir. Sırpların, 1389 Kosova Meydan Savaşı'nda aldıkları yenilgi, Sırp ulusal bilincinde hep canlı tutulmuştur. Ayrıca Sırp Ortodoks kilisesinin Kosova'da yer alması nedeniyle Sırplar, Kosova'nın Sırplara ait olduğunu iddia etmişlerdir. Yugoslavya'nın kendine has yapısından kaynaklanan durumu, azınlık sorunlarını net bir şekilde ortaya koymaya imkan tanımamaktadır. Öyle ki, Yugoslavya'daki bir etnik grubu diğerinden ayırmak için bazen tek bir faktör yeterli iken, bazen de değişik öğelerin birleşimi gerekmektedir. Milliyetçilik faktörü, Yugoslavya'nın dağılmasında rol oynayan en etkili faktör olarak kabul edilebilir. Ülkede tek tip bir milliyetçiliğin var olduğu söylenemez. Yugoslavya'da yaşayan uluslar, etnik gruplar ve milliyetlerin çeşitliliği bakımından milliyetçiliğin işlevi farklı olmuştur. Dağılmanın ardındaki bir diğer unsur ise Yugoslavya'daki bölgeler arasında var olan ekonomik gelişmişlik farkıdır. Slovenya ve Hırvatistan gibi ekonomik açıdan ileri düzeyde olan cumhuriyetler ile Kosova bölgesi ve Makedonya arasında büyük oranda farklar bulunmaktaydı. Slovenya ve Hırvatistan'da, geri kalmış bölgelerin yükünü çekmemek için ayrılıkçı milliyetçilik öne çıkarken, Sırbistan ise Yugoslavya'yı bir arada tutmak için hegemonyacı Sırp milliyetçiliğine sarılıyordu.[153]

1990 yılında Federe Cumhuriyetlerde yapılan seçimlerin ardından milliyetçi partiler kurulmuştur. Sonraki süreçte, federal parlamentoların egemenlik kararları birbirini takip etmiştir. Temmuz 1991'de Hırvatistan ve Slovenya tek yanlı olarak

[152] Tim Judah, **Kosovo: War and Revenge**, Yale University Press, New Haven, 2000, s. 65.
[153] Ülger, **a.g.e**., s.90.

bağımsızlıklarını ilan etmişledir. Sırbistan, bu karara tepki duymuş ve Hırvatistan'a savaş açmıştır. Ateşkes kararı alınmasına karşın Cumhuriyetler bağımsızlık kararlarından vazgeçmemişlerdir. Cumhuriyetlerin bağımsızlık kararını 1991 Kasım ayında Makedonya ve 1992 Mart ayında ise Bosna Hersek'in bağımsızlık ilanları takip etmiştir. Bosna- Hersek'in bağımsızlığının ardından Sırp güçlerinin başlattığı savaş, 1995 Kasım ayına kadar devam etmiştir.

Yugoslavya, 1995 sonunda beş ayrı parçaya ayrılmıştır. Hırvatistan, Slovenya, Makedonya ve Bosna-Hersek'in bağımsız birer devlet olmasından sonra, Yeni Yugoslavya adıyla kurulan devletin adı daha sonra Sırbistan- Karadağ Federasyonu olarak değişmiştir. 2006 yılında Karadağ Cumhuriyetinde yapılan referandumla Karadağ bağımsız bir devlet olmuştur.

2. SOĞUK SAVAŞ SONRASI KOSOVA SORUNU

Berlin duvarının yıkılması ile biten soğuk savaş, dünyayı yeni gelişmelere gebe bırakmış, SSCB ve Yugoslavya'nın parçalanması, yeni bağımsız ülkeleri beraberinde getirmiştir. Yugoslavya Federasyonu, Tito'dan sonra gittikçe Sırbistan'ın etkisi altına girmeye başlamış ve geri dönüşü olmayan dağılmaya doğru yol alıyordu.

2.1. Kosova Kurtuluş Ordusunun Sahneye Çıkışı

Kosovalı Arnavutların, 22 Eylül 1991'de yaptıkları referandum ile bağımsızlık ilan etmelerinin ardından, 24 Mayıs 1992'de meclis ve devlet başkanlığı seçimleri yapılmıştır. Meclis seçimlerine 18 parti katılmış, bunlardan Kosova Demokratik Birliği (LDK- Democratic Leauge of Kosovo) %76 oyla parlamentoda çoğunluğu sağlamıştır. İbrahim Rugova ise %99 oyla devlet başkanı seçilmiştir.[154]

Rugova önderliğindeki Kosovalı Arnavutların, 1997'ye kadar olan dönemdeki siyasal stratejisi Gandi benzeri bir pasif direnişe dayanmıştır. Pasif direnişin en kuvvetli savunucularından olan Gandi, 1940'larda savaş karşıtı bir tavır

[154] Tudah, **a.g.e**., s.66.

ortaya koymuş siyasal mücadelenin barışçı yöntemlerle yürütülmesi görüşünü savunmuştur.[155]

Rugova da Sırplara karşı pasif bir direniş politikası izlenmesi taraftarı idi.[156] Bu politikanın amacı; şiddet içeren bir ayaklanmanın önünü almak, sorunu uluslararası platforma taşımak, seçimleri ve sayımları boykot ederek Kosova Cumhuriyeti devlet aygıtını en azından ana hatları ile oluşturmak suretiyle Sırp yönetiminin meşruiyetini reddetmekti. Böylelikle Kosova kendi "paralel devlet"ini kurarak uluslararası toplum tarafından tanınmayı hedefliyordu.[157]

1995'teki Dayton Barış Anlaşması'nda Kosova'ya ilişkin hiçbir düzenlemenin yer almaması, Kosovalı Arnavutlarda hayal kırıklığı yaratmıştır. Rugova'nın sivil itaatsizlik politikası ile bir sonuca ulaşılamayacağını belirten Kosova muhalefeti, bu tarihten sonra giderek güçlenmiş, muhalefet liderlerinde Adem Demaçi ve Kosova dışındaki hükümetin başbakanı Buyar Bukoşi'nin isimleri gündeme giderek daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır. Her üç lider de Kosova'nın bağımsızlığını savunmakla birlikte, bu hedefe hangi aşamalardan geçilerek ulaşılacağı konusunda görüş ayrılıkları vardı. Fakat 1997 yılında beklenmedik bir gelişmeyle, Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK- Ushtrija Çlirimtare e Kosoves) kurulmuştur.[158]

Kökeni, Kosova Cumhuriyeti Halk Hareketi'ne dayanan UÇK, 1993 içinde bu gruptan ayrılanlar tarafından kurulmuştur. UÇK, 1993-1995 yılları arasında birkaç Sırp polisin öldürülmesi olayını üstlenirken Rugova, bunların Sırp istihbarat servisince kendisini siyaseten zayıflatmak için düzenlendiğini iddia etmiştir. Dayton sonrası süreçte ise giderek artan UÇK eylemlerinin hedefleri arasına 1997'den itibaren, Sırplarla işbirliği yaptıklarını iddia ettiği bazı Arnavutlar da girmeye başlamıştır. 1997 yılı UÇK eylemleri için bir dönüm noktası olmuştur. O yılın ilkbahar aylarında, Arnavutluk'ta yaşanan banka krizi, giderek Sali Berişa yönetimine karşı toplu bir halk ayaklanmasına dönüşmüştür. Bunun sonucunda oluşan kaos ortamında başlayan yağmalama eylemlerinde orduya ait silah depoları ve cephanelikler de isyancılar tarafından boşaltılmıştır. Kalaşnikov marka tüfeklerin 5-10 dolardan alınabilir hale geldiği bu noktadan sonra Kosova'ya silah girişi artmış ve

[155] Andrew, Fiala, **Practical Pasifism**, Algora Publishing, Newyork, 2004, s.9.
[156] Leo, Tindemas, **Unfinished Peace**, Washington: The Brookings İnstitution Pres, 1996, s.114.
[157] Robet, Thomas, **Serbia Under Miloşeviç**, London: Hurst Press, 1999, s.399.
[158] Şule Kut, "Kosova, Milliyetçiliğin Kör Düğümü", **Foreign Policy**, Sayı3, İstanbul,1998, s.59.

UÇK büyük miktarda silah temin etmiştir. Bu dönemde UÇK'nın silahlı birliklerinin sayısının birkaç yüz kişi olduğu belirtilmektedir. Ancak çok geçmeden, Kosova içinden katılım ve Arnavut diasporasından gelen yardımların artmasıyla UÇK küçük bir ordu özelliği kazanmıştır.[159]

Sırp polisleri Drenica bölgesinde, UÇK mensuplarını bastırmak için, Şubat 1998'de düzenlemiş oldukları operasyon sonucunda direnişçilerin başı olan Adem Yaşari'yi öldürmüştür. Sırplar tarafından öldürülenler arasında kadın ve çocukların da bulunması UÇK'nın gücünü ve etkisini olağanüstü ölçüde artırmıştır. Sırpların yaptıkları katliam ile ilgili fotoğraflar dünyayı dolaşmaya başlamış, milliyetçi duyguları iyice kabaran gerek Kosova içindeki, gerek yurt dışındaki genç Arnavutlar bu örgüte katılmaya başlamışlardır. Toplanan vergiler ve yurt dışında bulunan Arnavut ailelerin gönderdikleri paralar sayesinde, UÇK mali yönden de destek bulmuştur. Böylece gerekli silahların alımı için gerekli fonlar oluşturulmuştur. UÇK'nın ortaya çıkışı ve silahlı mücadelenin başlaması en sonunda uluslararası topluluğun dikkatini çekmeyi başarabilmiştir. Yıllarca barışçıl yollarla gerçekleşemeyen şey birkaç ay içerisinde şiddete başvurma yoluyla başarılmıştır. AGİT'in Kosova'da insani bir vahşet tehlikesinin söz konusu olabileceği haberini 1992 yılında vermesine rağmen bu dönemde uluslararası dinamikler bölgeye müdahale etme gereği duymamışlardır.

2.2. Bölgede Şiddetin Artması ve Alınan BM Güvenlik Konseyi Kararları

Arnavutlar ve Sırplar arasındaki çatışmaların giderek alevlenmesi üzerine uluslararası alanda tepkiler de artmıştır. Avrupa Konseyi'nin 28 Ocak 1998'de aldığı 1146 sayılı kararda, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ndeki (YFC) siyasal durumun kötüleşmesi ve bunun Balkanlar'daki istikrara olumsuz etkisine dikkat çekilerek, Kosova'daki Arnavutlara yönelik baskı kınanmıştır.[160]

[159] Tim Judah, "Kosovo Liberation Army," **Perceptions**, Vol. V, No. 3 (September-November 2000), s. 66-67.
[160] Council of Europe Committee on Political Affairs, Resolution 1146, 28 January 1998. Bkz.: http://assembly.coe.int/documents/AdoptedText/TA98/eres1146.htm, (13 Mart 2009).

BM Güvenlik Konseyi'nde Kosova ile ilgili olarak ilk kez 31 Mart 1998'de 1160 sayılı karar (S/RES/1160) alınmıştır.[161] VII. Bölüm hükümleri uyarınca alınan kararda, iki tarafın da sivil halka yönelik güç kullanma ve terör eylemleri nedeniyle kınanmıştır. Bu çerçevede, YFC'ye soruna en kısa zamanda siyasal bir çözüm bulması, Arnavutlara da teröre başvurmama ve barışçı davranma çağrısı yapılmıştır. Ülkede barışın tesisini sağlamak amacıyla ilk olarak, Kosova da dahil olmak üzere YFC'ye silah satışı yasaklanmıştır. Yine bu amaç dahilinde, YFC'ye Temas Grubu[162] ile işbirliği yapması, AGİT ve çeşitli insani yardım örgütü misyonlarının Kosova'ya girişine izin vermesi talep edilmiştir. Kararın son paragrafında, durumun düzelmemesi halinde ek önlemlerin de değerlendirileceği belirtilmiştir.

BM Güvenlik Konseyi, bölgedeki şiddet eylemlerinin artması ve durumun kötüleşmesi üzerine toplanarak, Kosova ile ilgili ikinci kararını almıştır. 23 Eylül 1998 tarih ve 1199 sayılı kararı (S/RES/1199)[163] Rusya desteklerken Çin çekimser kalmıştır.

Bu kararlar, Kosova'daki sivil nüfusa baskı uygulayan Yugoslav güvenlik güçlerinin bölgeden geri çekilmesi ve sivillerle karşı şiddet kullanımının azaltılması, bölgeyi terk edenlerin güvenli bir biçimde geri dönmesi, insani yardım örgütlerinin özgür biçimde bölgece faaliyet göstermesi gibi bir takım koşullar getirmekte idi. Ancak bu koşulların yerine getirilmemesi durumunda 1160 sayılı kararda kullanılan "ilave önlemler alınması" ifadesi ile 1199 sayılı kararda kullanılan "ilave önlemler ve ilave eylemin göz önüne alınması" ifadesinin kuvvet kullanımına yetki verip vermediği konusu belirsiz kalmış ve BM Güvenlik Konseyi'nde bir uzlaşma sağlanamamıştır. Bu konuda, özellikle Rusya ve Çin'in muhalefeti belirleyici olmuştur. Çin bu kararın Yugoslavya'nın egemenliğine tehdit oluşturduğu temelinde çekince koyarken, Rusya' da her iki karar üzerinde bir anlaşma yoksa istişare meclisinin bir ileri eylemi düşüneceğini belirtmiştir. Buna rağmen NATO, 12 Ekim 1998'de 1199 sayılı karara dayanarak, Yugoslavya'nın bu karardaki koşulları yerine getirmemesi durumunda askeri müdahalede bulunulacağı tehdidini savurmuştur. Bu tehdit altında Sırp milliyetçi lider Milosevic ile ABD Özel elçisi Richard Hoolbroke arasında yapılan ikili görüşmede 1199 sayılı kararın getirdiği koşullar üzerinde

[161] Güvenlik Konseyi'nin 1160 sayılı kararı için bknz: http://www.un.org/peace/kosovo/98sc1160.htm, (13 Mart 2009).
[162] ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya ve Rusya'dan oluşmaktadır.
[163] Güvenlik Konseyi'nin 1199 sayılı kararı için bknz: http://www.un.org/peace/kosovo/98sc1199.htm, (13 Mart 2009).

anlaşma sağlanmış ve Sırp birlikleri bölgeden gönülsüzce çekilirken göç edenler de evlerine geri dönmüşlerdir. Ancak bu ikili görüşmede taraf olmayan UÇK liderlerinin Kosova'daki bağımsızlık mücadelelerine hız vermeleri bölgedeki Arnavut-Sırp çatışmasını yeniden alevlendirmiştir. Bunun üzerine, BM'nin girişimi ile Arnavut ve Sırp tarafları bir araya getirmek amacıyla, Rambouliet'de bir dizi toplantı yapılmasına karar verilmiştir.[164]

2.3. Kosova Sorununa Diplomatik Çözüm Arayışları

1998 yılında Kosova sorununun çözümüne yönelik çabalar açısından yoğun bir süreç yaşanmıştır. Fakat bu süreçte diplomatik girişimlerin çözüme yönelik bir katkı yaptığını söylemek mümkün değildir. Çatışmaların çok şiddetlendiği dönemlerde, NATO yetkililerinin bir uyarı niteliğinde dile getirdikleri kuvvet kullanımı söylemi, Sırbistan yönetimi üzerinde caydırıcı bir rol oynamamıştır. Söz konusu kuvvet kullanımı tehdidi, ABD ve Batılı ülkelerin Sırbistan'ı müzakere masasına oturtma çabası olarak değerlendirilmiştir.

Ocak 1999'da Kosova'nın statüsü konusunda yaşanan süreç, Sırp kuvvetleri ve UÇK arasındaki çatışmaların tırmanması ile savaşın eşiğine gelmiştir. 15 Ocak 1999'da Racak köyünde 45 Arnavut'un cesedinin bulunması, Batılı ülkelerin çatışmaya siyasi bir çözüm bulma yolunda harekete geçmesine yol açmıştır.[165]

2.3.1 Birinci Tur Rambouillet Müzakereleri ve Çözümsüzlük

Çatışmaların 27 Ocak 1999'da tekrar alevlenmesi üzerine, Temas Grubu harekete geçmiştir. 30 Ocak tarihinde İngiltere Dışişleri Bakanı Robin Cook'un başkanlığında Londra'da toplanan Temas Grubu, iki tarafa da, Paris yakınlarındaki Rambouliet'da müzakerelere başlama çağrısında bulunmuştur.

2 Şubat 1999 tarihinde Arnavut tarafı, Ramboullit'da yapılacak barış müzakerelerine katılacaklarını resmi olara kabul etmiştir. Müzakerelere katılacak 16

---

[164] Nuray Bozbora, "Kosova'da Uluslararası Yönetimin Kurulası ve Yeni Belirsizlikler", **Avrasya Dosyası**, Cilt 11, Sayı 2, 2005, s.287-288.

[165] Priştine'nin 30 km güney-batısında bulunan Racak köyünde bulunan 45 sivil Arnavut'a ait cesetlerin çoğunluğunun baş ve boyunlarından vurulmuş olduğu görüşmüştür. Sırp yetkililer, ölenlerin Arnavut gerillalara ait cesetler olduğunu, UÇK askerlerinin bu cesetlere sivil elbise giydirildiğini öne sürmelerine rağmen, uluslararası toplum Sırpların bu iddialarını inandırıcı bulmamıştır. Bkz: Emiroğlu, **a.g.e**., s.176-179.

kişilik Arnavut heyetinde, bağımsızlığını ilan eden Kosova'nın seçilmiş başkanı statüsünde olan İbrahim Rugova, Rugova'ya muhalif Birleşik Demokratik Hareket'in lideri Recep Qosja ve UÇK'nın siyasi müdürlüğünün başı Haşim Taci bulunmaktadır. Sırbistan ise, Başbakan Ratko Markovic ve Başkan Milan Milutinovic'in de aralarında bulunduğu 13 kişilik bir heyet ile müzakerelere katılmıştır.[166]

Paris yakınlarındaki Rambouillet Şatosu'nda 6-20 Şubat 1999 tarihleri arasında yapılan konferans, "tüm diplomatik yolların denendiği ve bir sonuç alınamadığı" iddiasına temel olması bakımından, NATO operasyonuna giden yolda belirleyici bir aşamayı simgelemektedir.

Konferans, Temas Grubunca taraflara sunulan ve görüşmelerde temel alınması öngörülen ilkeler üzerinden yürütülmüştür. Bu ilkelerden bazıları şöyledir: Şiddetin hemen durdurulması; diyalog yoluyla çözüm; nihai çözümü sağlamak için üç yıl süreli geçici bir anlaşma; YFC ve komşularının toprak bütünlüğü; tüm ulusal toplumların haklarının korunması; AGİT gözetiminde, Kosova'da seçimlerin yapılması; insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve diğer ciddi ihlaller hariç, tarafların Kosova'ya ilişkin soruşturma yapmaması; siyasal mahkumların serbest bırakılması; uygulamanın denetlenmesi için uluslararası katılım ve işbirliği; Kosova'da üst düzeyde bir özerk yönetimin kurulması; Kosova'daki tüm unsurların tüm yönetim kademelerinde adil olarak temsili. Rambouillet Konferansı'nda taraflara imzalamaları için önerilen anlaşmada ise özetle şu noktalar yer almıştır:[167]

1. Yugoslav güçlerinin Kosova'dan çıkması.
2. Kosova'nın özerkliğinin yenilenmesi.
3. 3 yıllık bir geçiş dönemi sonrası, bir referandum yapılması.
4. UÇK'nın silahsızlandırılması.
5. Barış koruma göreviyle bir NATO gücünün konuşlandırılması.

[166] Emiroğlu, **a.g.e**, s. 183-185.
[167] Mark Weller, "The Rambouillet Comference on Kosovo," **International Affairs**, Vol. 75, No. 2, 1999, s. 227.

Önerilen tasarı, sadece Kosova'nın geleceği ile ilgili değil, aynı zamanda YFC üzerinde NATO'nun serbestçe hareket etmesine imkan veren Ek B metnini içermekteydi.[168] Ek B metninin 8. hükmü şu şekildedir: [169]

"*NATO personeli, araçları, uçakları, ekipmanları, hava sahası ve karasuları da dahil olmak üzere tüm YFC'de serbest ve sınırsız geçiş hakkına sahip olacaktır. Bu hak, kamp ya da kışla kurma, manevra yapma ve destek, eğitim ya da harekat için gerekli tüm bölgeleri ya da imkanları kullanmayı da içermektedir.*"

Tasarının üç yıllık bir süre sonunda Arnavutlara bağımsızlık hakkı tanıması, NATO kuvvetlerine sadece Kosova'da değil tüm YFC'de büyük ayrıcalıklar verilmesi gerekçesiyle Sırp tarafı tasarıyı onaylamamıştır. Arnavutlar da derhal bağımsızlık öngörmemesi nedeniyle anlaşmaya yanaşmamış fakat ABD'nin devreye girmesiyle metni kabul etmişlerdir.

Arnavut taraflarca imzalanan tasarıyı, Sırplar imzalamamakta direnmişlerdir. NATO güçleri Sırpların bu tutumunu, uluslararası kuvvet kullanımı için yeterli bir gerekçe olarak göstermişlerdir. Bu tarihten sonra NATO'nun Yugoslavya'ya yönelik 78 gün sürecek hava saldırısı başlayacaktır.

3. Yeni Güvenlik Algılamaları Çerçevesinde NATO'nun Kosova'ya Müdahalesi

ABD ve NATO üyesi ülkeler, Avrupa'nın güvenlik ve istikrarını koruma ve insani felaketi önleme gerekçesiyle, YFC'nin de önerilen anlaşmayı imzalamaması üzerine 24 Mart 1999 tarihinde geniş çaplı bir hava operasyonuna başlamışlardır.

24 Mart 1999'da NATO'nun Kosova sorununa müdahale amacıyla başlattığı "Müttefik Güç Harekatı (Operation Allied Force) bir çok ilki içinde barındırması açısından dikkat çekmektedir:

- İlk kez BM kararı olmadan, bir uluslararası askeri güç, barış sağlamak amacıyla harekata girişmiştir,

---

[168] Vassilis K. Fouskas, **Balkanlar, Ortadoğu, Kafkasya**, Çev: Ali Çakıroğlu, Aykırı Yayınları, İstanbul, 2004, s.59.
[169] Metin için bkz: http://www.state.gov/www/regions/eur/ksvo_rambouillet_text.htm, (13 Mart2009).

- İlk kez, başka bir ülkeye saldırmamış bir egemen devlete, kendi vatandaşları arasında etnik ayrımcılık ve etnik temizliğe yönelik iç politikaları nedeniyle müdahale edilmiştir,

- İlk kez NATO kendi kararı ile üye ülkelerinin sınırları dışındaki bir olaya müdahale etmiştir.[170]

NATO'nun YFC'ye yönelik gerçekleştirdiği kuvvet kullanımı, büyük tartışma yaratmıştır. BM anlaşmasının ihlali olarak algılanan saldırının hukuki boyutu konusunda bilgi vermekte fayda vardır.

Bir devletin ülkesel bütünlüğüne ve siyasal bağımsızlığına karşı kuvvet kullanma, BM Antlaşması'nın üye devletlerin uyacağı ilkeleri düzenleyen 2. maddesinin 4. fıkrasında yasaklanmıştır. Buna göre, BM Örgütü'nün bütün üyeleri, "*... uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığına karşı, gerekse Birleşmiş Milletler'in amaçlarıyla bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına başvurmaktan kaçınırlar*."[171]

NATO'nun hava müdahalesinin başlaması üzerine Rusya, BM Güvenlik Konseyi'nin toplanmasını talep etmiş ve Konsey toplanarak konuyu ele almıştır.[172] Görüşmelerde Rus temsilci, NATO'nun BM Şartı'nı ihlal ettiğini, bu durumun hem Kosova'da hem de uluslararası sistemin genelinde zararlı sonuçlar doğurabileceğini belirtmiştir. Bütün diplomatik yolların tüketilmeden YFC'ye saldırıldığını ve insani müdahale konusunun öngörülmediğini belirtmiştir. Rusya'nın bu görüşü Çin, Hindistan ve Belarus tarafından desteklenirken, diğer üyeler ise müdahalenin genel olarak insani felaketi önleme amacına değinmişlerdir.

ABD Başkanı Clinton, hava harekatının üç hedefi olduğunu ileri sürmektedir: İlki, Milosevic'e bir başka etnik temizlik harekatını durdurmakta kararlı olduklarını göstermek. İkincisi, Kosova'da masum sivillere karşı daha kanlı bir saldırıyı

---

[170] Murat Taşar, Altay Ünaltay, "Kosova'ya NATO Müdahalesi ve Yeni Uluslararası Sistem", **Yeni NATO Soğuk Savaş'san Sıcak Savaşa**, Hz. Musa Ceylan, Ülke Kitapları, 1999, s. 28.

[171] Gökçen Alpkaya, "NATO Müdahalesi Üzerine", AÜSBF Tartışma Metinleri 15, Haziran 1999, http://80.251.40.59/politics.ankara.edu.tr/alpkaya/kosova.htm, (15 Mart 2009).

[172] Güvenlik Konseyinin bu tarihteki üyeleri: ÇHC (Başkan), ABD, Rusya, İngiltere, Fransa, Arjantin, Bahreyn, Brezilya, Gabon, Gambiya, Hollanda, Kanada, Malezya, Namibya ve Slovenya. BM Güvenlik Konseyi'nin 24 Mart tarihli oturumunun tutanakları için bkz.: S/PV.3988, s. 1-20. http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/PRO/N99/852/09/PDF/N9985209.pdf?OpenElement, (16 Mart 2009)

caydırmak. Üçüncüsü, Yakın vadede Milosevic'in devrilmesi sağlanamasa da, Sırpların askeri kapasitesini ciddi anlamda tahrip etmek. [173]

NATO, 24 Mart 1999'da başladığı harekatının başında, Sırp savunma mevzilerinin imha edilmesi amaçlanmıştır. NATO hava saldırısının başlamasından kısa bir süre sonra ABD Başkanı Bill Clinton, sadece sertlik politikasının daha büyük bir felaketi önleyebileceğini ifade etmiştir. Clinton'un ilk etapta sadece hava saldırısını içeren bu sertlik politikası yaklaşımına kısa bir süre sonra Yugoslavya tarafından da karşılık gelmiştir. Yugoslavya savaş durumu ilan etmiş ve 25 Mart tarihi itibariyle Fransa, Almanya, İngiltere ve ABD ile diplomatik ilişkilerini kesmiştir.[174]

Harekatın ilk gününde, Belgrad'ın batısından Karadağ'a, Kuzey Sırbistan'da Novi Sad'a, Kosova'da Priştine'ye kadar uzanan alanlardaki Yugoslavya'daki hedeflere NATO ülkesi kuvvetlerinden füze ve bombalar yönlendirilmiştir. Hava saldırıları sırasında askeri bir nitelik taşımayan yolcu treni, fabrika, medya istasyonu gibi birçok sivil hedef vurulmuş, misket bombalarının da kullanıldığı bu saldırılarda yaklaşık bin 500 sivil hayatını kaybetmiştir. NATO yetkilileri bu kayıpları ikincil/yan hasar olarak nitelendirmişlerdir. Chomsky'e göre, operasyonda inceltilmiş uranyum içeren mühimmat kullanılmış, bölgede radyoaktif kirlenmeye bağlı olarak çeşitli sağlık sorunları artmıştır.[175]

Arnavut mültecilerin Mart ayı sonunda Arnavutluk ve Makedonya'ya başlayan göçleri Nisan ayı boyunca devam etmiştir. Mülteci akınında en büyük yükü taşıyan Arnavutluk hükümeti, bir yandan Batılı ekonomik ve savunma yapılarına dahil olmayı hızlandırmaya çalışırken, diğer taraftan krizden diplomatik avantaj kazanmak için uluslararası toplumu ikna etmeye çalışmıştır. Makedonya'ya yönelik mülteci göçü ise beraberinde çok ciddi siyasi gerilim yaratmıştır. Bunun nedeni, Makedonya'da nüfusun en büyük ikinci kesimini %25-30'luk oran ile Arnavutların oluşturmasıdır. Ülkenin batısındaki Arnavutlukla sınır bölgesindeki Arnavut mültecilerin akını sonucu, daha büyük bir Arnavutluk kurma tasarısının bir parçası olarak mini bir Arnavutluk kurulması olasılığı, Makedonya'da endişe yaratmıştır. Bütün bunların yanı sıra, Batılı ülkelerin de mülteci göçü ile ilgili iki konuda

[173] Emiroğlu, **a.g.e**., s.201.
[174] Emiroğlu, **a.g.e**., s.204.
[175] Noam Chomsky, **Yeni Askeri Hümanizm**, çev. Faruk Aydın, İstanbul, Pınar Yayınları, 2002, s. 56-57.

endişeleri vardır. Bunlardan ilki, Kosova'dan göç eden Arnavut mültecilerin, yerleşim yerlerini boş bırakmaları ve 1991-1995 döneminde topraklarını kaybeden Sırplar'ın bu bölgelere yerleşme ihtimalidir. İkinci endişe ise, mülteci akınlarının komşu ülkelerde doğuracağı istikrarsızlık ve çatışmaların yayılma riskidir.[176]

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) verilerine göre operasyonun başlamasıyla birlikte yükselen mülteci sayısı 2 Nisan'da 230 bin iken, 20 Nisan'da 650 bine ulaşmıştır.[177] Süreç ilerledikçe mülteci sorununun gittikçe büyümesi, UNHCR politikalarında değişiklik yapılması gerekliliğini doğurmuştur. UNHCR, 30 Nisan'da yaptığı açıklamada, daha önce ortaya koyduğu ve mültecilerin Avrupa'da tutma yönündeki görüşünü değiştirmiş, Avustralya, ABD ve Kanada'nın Kosovalıları kabul etmesini istemiştir.

[176] Emiroğlu, **a.g.e**., s.235-237.
[177] Jef Huysmans, "Shape-Shifting NATO: Humanitarian Action and the Kosovo Refugee Crisis," **Review of International Studies**, No. 28 (2002), s. 602.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KOSOVA'NIN BAĞIMSIZLIK SÜRECİ

1. KOSOVA'NIN BAĞIMSIZLIĞININ HUKUKİ TEMELLERİ

Kosova'nın bağımsızlık süreci ele alınırken değerlendirilmesi gereken önemli hususlardan biri bağımsızlığa giden yolda alınan hukuki kararlardır.

Yugoslavya'da yaşanan iç savaşa zamanında müdahale edemeyen uluslararası toplum, aynı hatayı tekrarlamamak için Kosova sorununda daha dikkatli davranmıştır. Artan çatışmaların ardından devreye giren büyük devletler, Sırp ve Arnavut tarafların ortak bir noktada buluşmaları için çalışmalar yapmışladır.

ABD, diplomatik müzakerelerin sonuç vermemesi üzerine NATO güçleri tarafından bir hava saldırısının yapılacağı uyarısında bulunmasına rağmen, Sırbistan tarafı olumlu bir adım atmamıştır. Bunun üzerine NATO güçleri askeri müdahalede bulunmuşlardır.

NATO müdahalesinden sonra bölgedeki durumun ne olacağına ilişkin düzenlemeleri, Kosova'nın o tarihten sonraki statüsünün ne olacağı gibi konuları karara bağlamayı BM üstlenmiştir. Öncelikle Kosova'ya ilişkin almış olduğu 1244 sayılı kararında, BM geçici misyonunu ve bölgede NATO'nun askerlerinin konuşlanması kararı alınmıştır.

Kosova için atanan özel elçi kanalıyla Kosova'nın nihai durumunun ne olacağına ilişkin görüşmeler bizzat BM tarafından takip edilmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde, BM'nin Kosova'ya yönelik almış olduğu Güvenlik Konseyi kararları incelenerek, Kosova'nın idari yönetimini yürüten BM Geçici Misyonu ve askeri idaresini üstlenen NATO Kosova Görev Gücü'nün görevlerinin kapsamları ele alınacaktır. Ayrıca, Kosova'nın nihai statüsüne dair yapılan son statü görüşmeleri değerlendirilecektir.

1.1. Birleşmiş Milletler'in 1244 Sayılı Kararı

NATO'nun 78 gün süren hava hareketinden sonra, 10 Haziran 1999'da operasyon sona ermiştir. Bu gelişme, YFC ile Rusya ve AB temsilcileri arasında 3

Haziran'da imzalanan Kosova Barış Anlaşması[178] temel alınarak NATO ile YFC arasında 9 Haziran'da imzalanan Askeri Teknik Anlaşma (*Military Technical Agreement*) üzerine olmuştur.

Harekâttan sonra Kosova'nın statüsünün ne olacağı sorunuyla karşılaşılmıştır. Hem NATO üyeleri arasında hem Kosova'da askeri bulunan ülkeler arasında, hem de BM Güvenlik Konseyi ülkeleri arasında bu konuda görüş ayrılıkları yaşanmıştır. Zira Kosova konusunda takınılacak tavrın, Balkanların geleceğine ilişkin etkilerde bulunması kuvvetle muhtemeldi. Bu nedenle, bilhassa ABD, Rusya, Almanya, Fransa, İngiltere gibi sorunun uzun zamandır içinde olan ülkelerde arasında görüş birliği ve uzlaşma arayışı öne çıkmıştır. Taraflar en sonuunda Balkan coğrafyasının istikrarının sağlanması amacıyla Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünün sağlanması, sınırların değişmezliğini savunan, Almanların da desteklediği, Fransız görüşüne destek vermişlerdir. Batılı devletler ayrıca YFC'nin Kosova üzerindeki egemenliğinin devamı yönünde karar almışlardır. BM'nin Kosova konusuna bakış açısı 1244 sayılı karar ile somut hale gelmiştir.

BM Güvenlik Konseyi'nin 10 Haziran 1990'da kabul ettiği 1244(1999) sayılı kararında, daha önce kabul edilen 1160(1998), 1199(1998), 1203(1998) ve 1239(1999) sayılı Konsey kararlarına uyulmamış olduğu belirtilmiş, Kosova'da kötüleşen insani durum ve mültecilerin güvenli bir şekilde Kosova'ya geri dönüşünün sağlanması probleminin çözülmesini öngörmüştür. BM'nin 1244 sayılı kararın temel hükümleri şunlardır:[179]

- Kosova krizine ilişkin siyasal çözüm BM'nin 1244(1999) sayılı kararın Ek.1 ve Ek.2'de belirtilen ilkelere dayandırılarak yapılmalıdır.
- Bu ilkelerin FYC tarafından kabul edilmesi ve bu ilkelerin uygulanması için FYC ile işbirliğinin yapılması gerekmektedir.

[178] Anlaşmanın metni için bkz.: The Text of Kosovo Peace Agreement, http://www.converge.org.nz/pma/speag.htm, (16 Mart 2009).

[179] Karar için bknz: Security Council resolution 1244 (1999) on the situation relating Kosovo, http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement, (16 Mart 2009).

- FYC Kosova'da şiddet ve baskı uygulamalarına son vermeli ve askeri ve polis güçlerini belirlenen takvime uygun olarak Kosova'dan çekmeli ve uluslararası güvenlik güçlerinin bölgeye yerleşmesini desteklemelidir.
- Uluslararası sivil ve güvenlik kuruluşlarının, gerekli donanım ve personeliyle birlikte BM hükümlerine uygun olarak Kosova'ya yerleşmesini ve FYC tarafından böyle bir yerleşme kabul etmesidir.
- BM Genel Sekreteri tarafından Kosova'da uluslararası kuruluşların varlığını kontrol ve koordine edecek özel bir temsilci atamalıdır.
- Devletler ve ilgili uluslararası kuruluşlar Kosova'da uluslararası kuruluşların faaliyetlerinin kurulması için yetkili kılınmıştır.
- Kosova sorununun tarafları bölgeye görevli uluslararası sivil ve askeri kuruluşlarla işbirliği yapmalıdırlar.
- Kosova'ya yerleşen uluslararası sivil ve askeri kuruluşların, Kosova'da düşmanlıkların yeniden ortaya çıkmasını önlemesi, Ek.2, 6. maddede belirtilen Kosova ve FYC askeri ve polis güçlerinin Kosova'dan çekilmesini sağlamak ve geri gelmelerini önlemek; UÇK ve diğer Kosovalı Arnavut grupların silahsızlandırılmasını sağlamak; mültecilerin güvenlik içinde geri dönüşü sağlanacak, uluslararası sivil toplum bu konuda harekete geçecek ve insani yardım sağlanacak; uluslararası sivil toplum bu konuda sorumluluk alana kadar danışmanlık yapmak,
- Genel Sekreter'e, ilgili uluslararası kuruluşların yardımıyla, Kosova'nın FYC içerisinde geniş çaplı otonomisinin sağlanması için, Kosova'da geçici yönetim kurmak amacıyla, uluslararası sivil varlığın kurulması için yetki vermek,
- Uluslararası sivil yönetimin varlığının temel sorumluluğu: 1244 kararın 2. eki ve Rambouillet Anlaşması dikkate alınarak, Kosova'da geniş çaplı otonomi ve kendi yönetimlerinin kurulmasının sağlanması; temel sivil ve idari görevleri gerekli olan yer ve sürede yerine getirmek; siyasal bir çözüm sağlamak amacıyla, demokratik bir hükümetin kurulması ve bu konuda seçimlerin yapılması; kurulan bu kurumların sorumluluklarını Kosova'nın yerel kurumlarına

devretmek; Rambouillet anlaşması'nı dikkate alarak Kosova'nın gelecekti statüsünü belirlemek için düzenlenen sürece olanak sağlamak; temel altyapının ve diğer ekonomik yapılanmanın yeniden kurulmasını sağlamak; insani yardım kuruluşları ile birlikte insani yardımı desteklemek; Kosova'da hizmet edecek uluslararası polis gücünün kurulmasıyla yerel polis gücünü kurmak ve sivil yasa ve düzeni devam ettirmek; mültecilerin Kosova'ya güven içinde dönmelerini sağlamaktır.

- Eski Yugoslavya Savaş Suçları Mahkemesi (ICTFY) ile işbirliği yapılmasını sağlamak.
- Kosova krizinden etkilenen bölgenin ekonomik gelişmesi ve istikrarlaştırılması için kapsamlı bir yaklaşım geliştirmek için AB ve diğer uluslararası kuruluşlarla birlikte çalışmak.
- Başlangıç olarak 12 ay süre ile uluslararası sivil ve askeri varlığın kurulması ve GK'nin kararına göre devam edilmesi.
- Bu kararın uygulanmasının izlenmesi yönünde Genel Sekreter'in düzenli olarak rapor vermesi ve ilk raporun bu kararın kabulünden 10 gün sonra verilmesine karar verilmiştir.

Kosova'nın hukuki açıdan Sırbistan-Karadağ Cumhuriyeti'nin bir parçası olarak kabul edildiği ve savaş sonrası Kosova'nın hangi temeller üzerine oturtulacağının açıklandığı karar, Kosova'nın bağımsızlık sürecinde çok önemli bir kilometre taşını simgelemektedir.

1.2. NATO Kosova Görev Gücü (KFOR)

NATO'nun hava harekatı, 9 Haziran 1999 tarihinde NATO ile FYC ordusu ve FYC İçişleri Bakanlığı polis gücü arasında, FYC güçlerinin Kosova'dan çekilmesini sağlayan "Askeri Teknik Antlaşma" imzalanmasından sonra, 10 Haziran'da sona ermiştir.

Bu antlaşmada, FYC kuvvetlerinin Kosova'dan çekilmesi, mayınlanmış alanların işaretlenmesi ve temizlenmesi öngörülmüştür. Yugoslavya'daki kuvvetlerin çekilmesi ve NATO'nun 10413 sayılı operasyon planına ilişkin Askeri Teknik Antlaşma ile BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararında KFOR'un

sorumlulukları tespit edilmiştir. Askeri Teknik Antlaşma'ya göre, FYC ordusu ve İçişleri Bakanlığı polis gücünün, Kosova'dan ve beş kilometre genişliğindeki güvenli bölgeden geri çekilmesi öngörülmüştür.[180]

BM Güvenlik Konseyi'nin 1244(1999) sayılı kararı ile Kosova'da askeri unsurların yerleştirilmesi ve bu bağlamda NATO'nun önderliğinde "Kosova Görev Gücü" olan KFOR'un kurulması uygun görülmüş ve KFOR'un hareketi "Operation Joint Guardian" adı altında başlamıştır.[181]

1244(1999) sayılı karara göre KFOR, UNMIK bölgeye gelinceye kadar güvenliği, kamu ve hukuk düzenini sağlamakla görevlendirilmiştir. Kosova'da güvenliği sağlamak için, NATO liderliğinde oluşturulan ve çok uluslu bir güç olan KFOR, BM Güvenlik Konseyi'nin 1244(1999) sayılı kararının kabul edilmesinden iki gün sonra 12 Haziran'da göreve başlamış ve Kosova'da görevli askerlerin sayısı beş gün içinde yirmi bine ulaşmıştır. 18 Haziran 1999 tarihinde ise Rusya Federasyonu ve ABD Savunma Bakanları arasında, Rusya Federasyonu'nun KFOR'a katılımına ilişkin imzalanan Helsinki Antlaşması'nda öngörüldüğü şekilde KFOR'a katılmıştır.[182] KFOR bölgeye geldikten sonra, FYC asker ve polis kuvvetlerinin çekilmesi gerçekleşmiştir.

KFOR, bölgede güvenli bir ortam oluşturulabilmesi için önemli görevler yapmıştır: FYC ve Sırp kuvvetlerinin, Kosova'ya yönelik olabilecek saldırılarının engellenmesi; kamu güvenliği ve kamu düzenini sağlamak için güvenli ortam oluşturulması; UÇK'nın silahtan arındırılması ve UNMIK ile ilgili insani çabaların desteklenmesi olmak üzere beş gruba ayrılmaktadır. Kosova'da güvenli bir ortam oluşturulmasını sağlamak üzere oluşturulan ve çok uluslu bir güç olan KFOR, görevleri kapsamında, devriye görevi yapmış, acil durumlarda müdahale etmiş, hava gözetiminde bulunmuş, sınır görevi yapmış, suç ve suçlularla mücadele etmiştir. Bu görevlere ek olarak KFOR, UNMIK şemsiyesi altında görev yapan çeşitli kuruluşlarla, güvenlik konuları dışında yer alan; bayındırlık, inşaat, ulaşım, demiryolu, mayın temizleme, sınır güvenliği, yangın hizmetleri, uluslararası görevlilerin korunması, gıda dağıtımı, mühimmatın imha edilmesi, mayın konusunda

---

[180] "Military Technical Agreement", http://www.nato.int/kosovo/docu/a990609a.htm, (05 Nisan 2009).
[181] Nesrin Kenar, "Yugoslavya Sorununun Ulusal ve Uluslararası Boyutu" (Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000), s.397.
[182] " Helsinki Agreement: Agreed Points on Russian Participation in KFOR", http://www.nato.int/kfor/documents/helsinki/.htm, (5 Nisan 2009).

eğitim verilmesi, tıbbi malzemelerin sağlanması gibi çeşitli konularda da gerekli yardım ve destekte bulunmuştur.[183]

30 Ekim 2000 tarihi itibariyle, aradan geçen süre içinde KFOR, UNMIK ile yakın işbirliği ve koordinasyon halinde çalışmış ve devriye görevi yerine getirmiş, 500 önemli bölgede koruma görevi ve Arnavutluk, Makedonya, Karadağ ve Sırbistan sınırlarında sınır görevi yapmıştır. Ancak bu tarih itibari ile bölgede yargı sistemi ve kamu düzeniyle daha güçlü uluslararası polis gücü tam anlamıyla oluşturulamamıştır. Ayrıca UNMIK, çeşitli mali sorunlar yanında, personel sorunlarıyla da karşı karşıya kalmıştır. Bu durum güvenlik ortamını, kamu düzenini ve azınlık halkın korunmasını olumsuz biçimde etkilemiştir. Ek olarak, yerlerini terk eden kişilerin sorunları da tam anlamıyla çözülememiştir. Ayrıca KFOR, UÇK'nın silahtan arındırılması ve silahlarını bırakan kişilere iş bulunması için, UNMIK ve BM Genel Sekreteri, Kosova Özel Temsilcisi ile yakın işbirliği ve koordinasyon içinde çalışmıştır. KFOR, sivil görevlerin UNMIK'e devredilmesine yardımcı olmuştur.[184]

KFOR bu çalışmalarına ek olarak, afet hallerinde görev yapmak üzere, UNMIK'e bağlı olarak KFOR'un gözetimi altında oluşturulması planlanan ve hukuk ve kamu düzeninin sağlanması konusunda herhangi bir yetkisi olmayan, bir sivil kuruluş olan Kosova Koruma Birlikleri'nin (Kosovo Protection Corps: KPC) oluşturulması konusunda anlaşma sağlanmıştır. Bu birlik, silahsız bir sivil yardım kuruluşludur ve Kosova'da altyapının onarılmasından sorumlu kılınmıştır.

1.3. BM Kosova Geçici Yönetim Gücü (UNMIK)

Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin 3 Haziran 1999'da G-8 ülkelerinin Barış Planı'nı kabul etmesinin ardından, BM Güvenlik Konseyi bu bölgede kurulacak idari yapıya ilişkin bir karar almıştır.

Kosova'daki durumun uluslararası barışı ve güvenliği tehdit etmesi üzerine BM Güvenlik Konseyi'nin 10 Haziran 1999 tarihli ve 1244(1999) sayılı kararı ile Kosova'da geçici yönetim sağlamak üzere, BM Kosova Misyonu (UNMIK) ile KFOR oluşturulmasına karar verilmiş ve Kosova'da askeri ve sivil unsurların yetiştirilmesi uygun görülmüştür. Bu bağlamda BM Güvenlik Konseyi'nin

[183] Kenar, **a.g.e**., s.398.
[184] Kenar, **a.g.e**., s.399.

1244(1999) sayılı kararında yer alan görevleri yerine getirmek üzere, 25 Temmuz 1999'da, Kosova Geçici Yönetim Makamı oluşturulmuş, yasama, yürütme ve yargı yetkisi bu makama verilmiştir. 1244(1999) sayılı karara göre Kosova Geçici Yönetim Makamı'nın kuruluşuna ilişkin olarak yayınlanan 25 Temmuz 1999 tarih ve UNMIK /REG/1999/1 sayılı düzenlemede:

- BM Genel Sekreteri Kosova Özel Temsilcisi'nin, Kosova'daki sivil görevleri yürütmek üzere bir kişiyi atayabileceği ve görevden alabileceği, uygulamaların mevcut yasalara ve UNMIK tarafından yayınlanacak düzenlemelere göre yerine getirileceği,
- Kosova'da kamu görevi yapan herkesin uluslararası toplum tarafından kabul edilen insan hakları standartlarına saygılı olması ve cins, ırk, renk, dil, din, siyasi ve diğer düşünce, milli, etnik, soysal köken, milli bir gruba aidiyet, mal-mülk ve doğum veya statü gibi nedenlere dayalı olarak ayrımcılık yapamayacağı,
- Düzenlemenin ikinci bölümüne; UNMIK tarafından yayınlanan ve yayınlanacak olan düzenlemelere ve 1244(1999) sayılı Güvenlik Konseyi kararına aykırı olmamak konuşu ile 24 Mart 1999 tarihinden önce Kosova topraklarına uygulanan yasaların uygulanacağı,
- UNMIK'in düzenlemeler şeklinde yasama yetkisi kullanacağı, bu düzenlemelerin UNMIK tarafından feshedileceği veya BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararına uyması koşulu ile siyasi anlaşma ile oluşturulan kurumlar tarafından fesih edileceği,
- UNMIK tarafından onaylanan düzenlemelerin yayımlanması ve yürürlüğe girmesi konuları yer almakta olup, bu düzenlemelerin Genel Sekreter Özel Temsilcisi tarafından onaylanacağı ve imzalanacağı ve tespit edilen tarihte yürürlüğe gireceği, düzenlemelerin Arnavutça, Sırpça ve İngilizce dillerinde yayınlanacağı, lisan ile herhangi bir anlaşmazlık halinde İngilizce dilinde olan metnin geçerli olacağı,
- UNMIK'in Kosova topraklarında bulunan FYC, Sırbistan adına olan para ve banka hesapları dahil olmak üzere, tüm taşınır ve taşınmazların UNMIK tarafından yönetileceği belirtilmiştir.

10 Haziran 1999'da Güvenlik Konseyi'nin kabul ettiği 1244 sayılı kararı ile Kosova'da BM'nin önderliğinde geçici sivil yönetim olarak UNMIK kurulmuştur.[185] UNMIK kurulduğu zaman, Kosova sadece savaştan zarar görmüş bir ülke görünümünde değildi, aynı zamanda birçok halk yerlerini terk etmiş ve sadece etnik çatışmanın değil, aynı zamanda kırk yıldır devam eden Sosyalizmin, kronik ekonomik yanlış yönetimin, son 10 yıldır devam eden ayrımcılık ve tekelci kontrolün sonucu oluşan sosyal ve ekonomik problemlerle de karşı karşıyaydı.[186]

UNMIK kurulduğundan beri, Kosova halkını amaçlarını geliştirmede ve Ortak Geçici İdari Yapı'nın (JIAS) kurulması ile Kosova halkını Kosova'nın yönetimi konusunda tedricen sorumluluk almasına yardımcı olmaktır. BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararına göre sorumluluklar, Kosova'nın gelecek statüsünü tanımlanmasına olanak sağlayarak, Kosova'nın bütün halkı için barışçıl ve normal bir yaşam sağlayacak olan hükümet kurumlarına transfer edilecektir. Ayrıca, Pazar ekonomisinin gelişimi vasıtasıyla Kosova halkının refahının ve mutluluğunun artırılması da amaçlanmıştır.[187]

1244 sayılı karara göre UNMIK'in görevleri; Temel idari fonksiyonları yerine getirmek, Kosova'da esaslı bir otonomi ve kendi yönetiminin kurulmasını sağlamak, Kosova'nın gelecekteki statüsünü belirleyen siyasal sürece olanak sağlamak, tüm uluslararası kuruluşların insani ve afet yardımlarını koordine etmek, anahtar altyapının yeniden kurulmasını desteklemek, sivil hukuku ve düzeni devam ettirmek, insan haklarını geliştirmek, tüm mültecilerin Kosova'daki evlerine güvenli ve engelsiz bir şekilde dönüşünün sağlanmasıdır.[188]

UNMIK, Kosova liderleri ve halkı ile yakın çalışma içinde bulunmakta ve sağlık ve eğitim, bankacılık ve finansman, posta ve iletişim, hukuk ve düzen gibi alanları kapsayan temel idari fonksiyonları ve hizmetleri yerine getirmektedir. Ocak 2000'de Geçici İdari Bölümler yaratılmış, Mayıs 2001'de Kosova'nın 30

---

[185] Karar için bknz: Security Council resolution 1244 (1999) on the situation relating Kosovo, http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement, (16 Mart 2009).

[186] UNMIK at Two, Turning Point for Self-governence, http://www.unmikonline.org/2ndyear/unmikat2p3.htm, (16 Mart 2009).

[187] UNMIK at 18 Months, http://www.unmikonline.org/1styear/unmikat18.htm, (16 Mart 2009).

[188] UNMIK at 18 Months, http://www.unmikonline.org/1styear/unmikat18.htm, (16 Mart 2009).

belediyesinde yerel seçimler yapılmış ve Kasım 2001'de ise eyalet çapında seçimler yapılmıştır. [189]

UNMIK görevini yerine getirmek için dört ana unsuru bir araya getirmiştir:[190] 1. Polis ve Yargı: doğrudan BM'nin liderliğindedir, 2.Sivil Yönetim: Doğrudan BM sorumludur. UNMIK tarafından Kosova'nın beş bölgesine ve belediyelere atanan yöneticiler öncelikle kamu hizmetlerinin verilebilmesi için gerekli personelin sağlanmasına ve ilgili kurumların hayata döndürülmesine çalışmaktadır. 3. Demokratikleşme ve Kurumsallaşmanın sağlanması: UNMIK şemsiyesi altında AGİT denetimindedir. Kosova'da kurumların ve demokrasinin yeniden inşası, hukuk devletinin sağlanması, yeni bir Kosova polis gücü için gerekli kadroları eğitecek bir polis akademisinin kurulup işletilmesi, insan hakları denetimi, Kosova medyasının geliştirilmesi, seçimlerin düzenlenmesi de AGİT sorumluluk alanına girmektedir. 4. Yeniden Yapılanma ve Ekonomik Gelişme: AB'nin liderliğindedir.

UNMIK görev süresince hem 1244 Kararı'na sadık kalmış hem de tutarsız politikalar sergilemiştir. Genelde 1244 Kararı'na bağlı kalan UNMIK, bu karar gereğince Kosova'nın Sırbistan- Karadağ Cumhuriyeti'nin bir parçası olduğu düşüncesiyle hareket etmiştir. Özellikle önemli kararlarda bu anlayışa sadık kalmıştır. Örneğin 14 Mart 2002'de AB'nin arabuluculuğuyla Sırbistan ile Karadağ arasında imzalanan anlaşma gereğince hazırlanan ve federal ilişkileri düzenleyen anayasada, Kosova Sırbistan-Karadağ Cumhuriyeti'nin parçası olarak tanımlanmıştır. Bunun üzerine Kosova Meclisi, bu anayasadaki Kosova'yla ilgili hükümlerin kendilerini bağlamadığını kararlaştırmıştır. Ancak bu karar UNMIK başkanı Michael Stainer tarafından veto edilmiştir.

Buna karşılık UNMIK'in, Kosova'nın Sırbistan- Karadağ Cumhuriyeti'den ayrı bağımsız bir devlet olduğu anlamına gelecek tersi politikaları da olmuştur. 7 Temmuz 2003'te Kosova ile Arnavutluk arasında serbest ticaret anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma açıkça 1244 Kararı'yla çelişmekte ve Kosova'ya Sırbistan- Karadağ Cumhuriyeti'den ayrı bir devlet muamelesi yapmaktadır. UNMIK bu anlaşmayı kabul etmiştir. Keza 2005'te Kosova Makedonya ile serbest ticaret anlaşması imzalamış ve Kosova tarafından tek taraflı olarak yürürlüğe konulmuştur. UNMIK Başkanı Jessen-Petersen bu anlaşmayı veto etmemiştir. Kısacası UNMIK,

[189] UNMIK at 18 Months, s.1.
[190] UNMIK at a Glance-Introduction, http://www.unmikonline.org/intro.htm, (16 Mart 2009).

önemli kararlarda 1244 Kararı'na uygun davranmış, fakat daha az önemli konularda Kosova'nın bağımsız bir devlet gibi hareket etmesine izin vermiştir. Ancak Kosova'yı yöneten ve geleceğinin belirlenmesinde kesin söz sahibi olacak olan UNMIK'in yalnız önemli kararları değil her eylemi büyük önem taşımaktadır.[191]

1.4. BM Standartları ve Son Statü Görüşmeleri

BM, Haziran 1999'da resmi olarak Sırbistan'a bağlı olan Kosova'yı, çıkardığı 1244 sayılı kararla, BM sivil personeli ile yönetmeye başlamış ve güvenlik için bir kısım NATO askeri güçleri Kosova'da kalmıştır.[192] UNMIK'in göreve başladığı ilk günlerde bölgede etkin bir uluslararası polis gücünün bulunmaması ve KFOR'un tüm ilgisinin Yugoslav birliklerinin bölgeden çekilmesine yoğunlaşması, bölgedeki güç dengesini etkilemiş ve Sırpları Arnavutların saldırılarına maruz bırakmıştır. Bölgedeki etnik topluluk ve siyasi grup temsilcilerinin alınacak kararlara katılımının sağlanması ve uluslararası yönetimle işbirliği yapmalarını sağlamak amacıyla da Kosova Geçiş Konseyi kurulmuştur. Bu Konsey 15 üyeden oluşmakta ve bunların sekizi Arnavut üçü Sırp ikisi Türk ve birer tanesi de Boşnak ve Roman idi.[193] Bu gelişmeyi, Eylül 1999'da UÇK'nın silahsızlandırılarak Kosova Koruma Birliği'ne dönüştürülmesi anlaşması izlemiştir. 1999 yılının Ağustos ayında ise bölgede birleşik geçici idari yapı kurulması için UNMIK ile Arnavut liderler arasında bir anlaşma imzalanmıştır.

Bu idari yapı ile Arnavutlar bölgedeki sivil yönetimin kurulmasına ortak edilmiştir. 28 Ekim 2000'de UNMIK ve AGİT'in denetimi altında ilk demokratik belediye seçimleri yapılmıştır. Bu seçimler Rugova'nın zaferi ile sonuçlanmıştır. Bu arada Sırbistan'da da Kostunica'nın iktidara gelmesiyle Priştine ve Belgrad arasında olumlu bir hava oluşmuştur. Her iki taraftan da ılımlı liderlerin başarısı, uluslararası toplum tarafından olumlu karşılanmıştır. 17 Kasım 2001'de ise UNMIK yönetimi altında Kosova'da ilk parlamento seçimleri yapılmıştır. Bu seçim sonuçlarına göre

[191] Erhan Türbedar, "Sırbistan-Kosova Diyaloğu: Ekranların Yeni Tartışma Programı", **Stratejik Analiz**, Cilt 4, Sayı 43 (Kasım 2003), s. 57-58.
[192] Shefqet, Balla, **Yeni Bir Kosova'nın Doğuşu**, Zeus Kitabevi, İzmir, 2008, s.9.
[193] Bozbora, **a.g.m**., s.290.

Rugova'nın partisi seçimi kazanmıştır. Seçilecek parlamento'nun yetki ve görevleri oluşturulan bir anayasal çerçeve ile belirlenmiştir.[194]

2002 yılında UNMIK'in yeni başkanı olarak göreve başlayan Michael Steiner Nisan 2002'de Kosova'nın statü sorunun tartışılmaya başlanması için koşul olarak "statüden önce standartlar ilkesi" adı altında sekiz temel kriteri belirlemiştir. Bu kriterler; temsile dayanan etkin ve işlevsel kurumların oluşturulması, hukukun üstünlüğünün tesisi, seyahat özgürlüğü, tüm Kosovalıların dönüş ve yerlerinde kalma haklarına saygı, piyasa ekonomisi için sağlam temellerin geliştirilmesi, mülkiyet haklarının açığa kavuşturulması, Belgrad ile temasların normalleştirilmesi, Kosova Muhafız Gücü'nün görev tanımına uyacak şekilde tutulması ve mevcudunun azaltılması idi.[195]

26 Ekim 2002 tarihinde yerel seçimler yapılmıştır. 12 Ekim 2003'de Arnavutlar ve Sırplar, Rambouillet görüşmelerinden sonra Viyana'da tekrar bir araya gelmişlerdir. Viyana'da, Sırp ve Arnavut heyetleri arasında gerçekleştirilen görüşmeler, "Kosova'nın nihai statüsü üzerine müzakereler" gibi gösterilmek istense de, toplantıda sadece Kosova Sırplarının kültürel, ekonomik ve siyasi statüleriyle ilgili konular görüşülmüştür. Görüşülen konular "âdemi merkezileşme", Kosova'daki dini ve kültürel yapının korunması, ekonomik meseleler ve Kosova'daki etnik unsurların haklarının korunması üzerine olmuştur. Kosova'nın nihai statüsü ile ilgili asıl görüşmeler ise, Sırbistan ve Kosova taraflarının aktör olarak pek katılmadığı, ABD ve Rusya arasında "gizli diplomasi" şeklinde yürütülmüştür. BM'nin Kosova özel temsilcisi olarak atadığı Marti Ahtisaari'nin hazırladığı raporunda Kosova'nın statüsüne ışık tutan maddelerin bu gizli diplomasinin bir ürünü olduğu söylenebilir. Nitekim dönemin Sırbistan Başbakan Yardımcısı Aleksandar Simiç'e göre hazırlanan raporun %80'i Viyana'da görüşülmeyen edilmeyen maddelerden oluşmaktadır.[196]

Karşılıklı diyaloğun geliştirilmeye çalışıldığı bu ortamda patlak veren 17–18 Mart 2004 şiddet olayları, BM'nin Kosova politikasına yönelik tepkilere yol açmıştır.[197] Bu eleştirilere rağmen uluslararası toplum Kosova için öngörülen ilerleme sürecinde bir değişiklik olmayacağını açıklamıştır. Bu doğrultuda 31 Mart

[194] Bozbora, **a.g.m**., s.291-294.
[195] Bozbora, **a.g.m**., s.294-299.
[196] Erhan Türbedar, "Kosova'ya Bağımsızlık, Bosna'ya Belirsizlik", **Stratejik Analiz**, Mart 2007, s.72.
[197] Bozbora, **a.g.m**., s.294.

2004 tarihinde UNMIK Başkanı Harry Holkeri, Kosova için "standartlar ve uygulama planı"nı açıklamıştır. 20 Nisan 2004 tarihinde ise "Kosova Destek Grubu" adlı yeni bir yapı oluşturularak, NATO, UNMIK, AB yetkililerinin katılımı ile altı haftada bir Priştine'de toplantılar yapılması kararlaştırılmıştır.[198]

BM Genel Sekreteri Kofi Annan, 23 Ekim 2004 tarihinde yaptığı bir açıklamada standartların karşılanamadığı için nihai statünün çalışmalarının erken olduğunu açıklamıştır. Kosova'nın geleceğine yönelik önerilerin yoğunlaştığı 2005 yılının ortalarında Norveçli diplomat Kai Eide, BM tarafından Kosova'nın nihai statü görüşmeleri için hazır olup olmadığını araştırmakla görevlendirilmiştir.[199] BM, 24 Ekim 2005'te Güvenlik Konseyi'nin kararı ile Kosova'nın gelecekteki statüsü üzerine müzakerelerin başlatılmasını uygun görmüştür. 20 Şubat 2006'da ise müzakereler fiilen başlatılmıştır. Viyana'da gerçekleşen 19 müzakereden sonra BM Kosova Özel Temsilcisi Marti Ahtisaari, Kosova'nın statüsü üzerine hazırladığı raporunu 14 Mart 2007'de Kofi Annan'a sunmuştur.

Kosova için uluslararası denetimde bir bağımsızlık öneren rapor ABD, AB ve NATO ittifakında geniş destek bulmuştur. Raporun açıklanmasından sonra BM Güvenlik Konseyine sunulmak üzere Kosova'ya bağımsızlık yolunu açan bir karar tasarısı üzerinde çalışmalar başlamış; fakat bu karar tasarıları Rusya tarafından veto engeline takılmıştır. Bunun ardından temas grubu Sırbistan ve Kosova arasındaki müzakerelerin AB, ABD ve Rusya temsilcilerinin arabuluculuğunda devam etmesine karar vermişlerdir.[200] Alman diplomat Wolfgang Ischinger, tarafların aralarında anlaşacakları her hangi bir sonucu desteklemeye hazır olduklarını ve bütün seçeneklerin masada olduğunu belirtmiştir. Ischinger'in bu açıklaması, Temas Grubu'nun Kosova için kabul ettiği üç temel ilkeden (Kosova 99 öncesi statükoya geri dönemez; Kosova bölünemez ve Kosova başka bir ülke ile birleşemez) taviz verilebileceği şüphesini uyandırmıştır. Fakat Kosova zaten fiili olarak bölünmüş durumdadır. Mitroviça kentinin kuzey kısmında, Sırbistan'a kadar uzanan ve Kosova topraklarının %15'ine karşılık gelen bölge, Priştine'nin kontrolü dışında ve neredeyse tamamen Belgrad'ın kontrolündedir.[201]

---

[198] Bozbora, **a.g.m**., s.306.
[199] Bozbora, **a.g.m**., s.306-.313.
[200] Erhan, Türbedar, "Kosova'nın Bağımsızlığı ve Muhtemel Etkileri", **Stratejik Analiz**, cilt8, sayı 95, Mart 2008, s.23-24.
[201] Erhan, Türbedar, "Kosova Düğümü Çözülüyor mu?", **Stratejik Analiz**, sayı 89, 2007, s.53.

10 Ağustos 2007 tarihinden, 10 Aralık 2007'ye kadar süren müzakerelerden de bir sonuç alınamamıştır. Bağımsız bir devlete özgü kurum ve yetkilerin %90'ından fazlasını önermiş olmasına rağmen, Sırplar uzun süre "Kosova'ya özerklikten fazla, bağımsızlıktan az olanı vermeye hazırız" demiştir. Sırbistan, Kosova'nın gelecekteki statüsünün adı üzerinde değil de, sunduğu içerik üzerinde daha çok dursa idi, belki daha fazla AB ülkesinin desteğini alabilirdi.[202]

Sırbistan yönetimi müzakerelerin daha sonraki bölümünde İtalya'nın Güney Tirol bölgesini, İspanya'nın özerk Katolanya ve Bask bölgelerini, Hong Kong'u ve İsveç'in güney batı kıyılarında bulunan Aaland Adaları'nın statüsünü, Kosova'nın statüsüne model olarak önermiştir. Fakat bütün bu önerilere karşılık, Kosova heyeti sadece statü sonrası iki bağımsız devletin ilişkilerini müzakere etmeye hazır olduklarını açıklamıştır. Sırbistan'ın esaslı bir özerklik olarak adlandırdığı bu modellerde dış politikanın, savunmanın ve gümrük kontrollerinin Belgrad'a verilmesi ve Kosova'nın askeri güçten arındırılması istenmiştir. Batılı ülkelerin bu önerilere karşı çıkması sonrasında Sırbistan Hükümeti, Kosova'nın bağımsız yapılması halinde Belgrad'ın da Bosna-Hersek'in %49 una karşılık gelen ve Bosnalı Sırpların kontrolünde olan Sırp Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını destekleyebileceği şeklinde dolaylı mesajlar vermeye başlamıştır.[203]

BM Kosova Özel Temsilcisi Marti Ahtisaari'nin 2 Şubat 2007'de Kosova'nın statüsü ile ilgili öneriler raporunu açıklaması ile birlikte, Batılı ülkelerin, mevcut uluslararası hukuk ilkeleri gereğince kendi kaderini belirleme hakkı olmadığını belirttikleri Kosova'ya bağımsızlık hakkı tanınmasını savundukları ortaya çıkmıştır. Raporda Kosova'nın statüsünün "bağımsızlık" olması gerektiği açık olarak belirtilmediyse de, değişik hükümlerde Kosova bağımsız bir devlet olarak değerlendirilmiştir. Her şeyden önce, raporda Kosova'nın Sırbistan'ın bir parçası olduğu belirtilmediği gibi, "bağımsızlık" kelimesi de hiç kullanılmamıştır.[204] Ancak, raporun " anayasal hükümler" kısmında yer alan "Kosova Bayrağa, forsa, milli marşa sahip olacak", "uluslararası sözleşmeler imzalayabilecek", "uluslararası kuruluşlara

[202] Türbedar, Erhan, "Büyük Finale Doğru Kosova", **Stratejik Analiz**, sayı 93, 2008, s.52-53.
[203] Türbedar, **a.g.m**., s.54.
[204] Erhan, Türbedar, "Bağımısızlığa Koşan Kosova Neyin Habercisi?", sayı 85, **Stratejik Analiz**, Mayıs 2007, s.14.

üye olabilecek" gibi düzenlemelerden anlaşılabileceği gibi, Kosova'ya fiilen de olsa bağımsız devlet statüsü getirmiştir.[205]

Daha sonra Ahtisaari, kendi görüşlerini de içeren bir raporu açıklayıp BM'ye sunmuştur. Buna göre Kosova'nın statüsü uluslararası topluluk tarafından denetlenen bir bağımsızlık olmalıdır. 14 Aralık 2007'de, 27 AB üyesi ülke, bin 800 kişiden oluşacak bir Avrupalı sivil ve polis misyonunu Kosova'ya gönderme kararı almış ve Kosova bağımsızlığa bir adım daha yaklaşılmıştır.[206] Batılı ülkelerin Ahtisaari Raporu doğrultusunda önerilen Kosova'nın uluslararası denetimli bağımsızlığını desteklemelerine rağmen yürütülen müzakerelerden bir sonuç alınamaması akabinde Kosova Parlamentosu 17 Şubat 2008 tarihinde tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan etmiştir. 17 Şubat tarihinin Pazar gününe denk gelmesi ise bir tesadüf değildir. Bu sayede söz konusu günün haftanın çalışılmayan günü olması yüzünden Rusya Federasyonu'nun Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin acil toplanması yönündeki girişimlerinin önüne geçilmiştir.[207]

2. ULUSLARARASI TOPLUMUN KOSOVA'NIN BAĞIMSIZLIĞINA YAKLAŞIMI

Kosova'nın bağımsızlığı konusunda uluslararası toplum genel olarak üç gruba ayrılmıştır. Bunlardan ilki bağımsızlığa taraf olanlar, ikinci grup bağımsızlığa karşı çıkanlar ve son grup da bağımsızlık konusunda herhangi bir tepki göstermeyip bekle-gör politikasını izleyenlerdir.

Bağımsızlığa destek verenlerin başında ABD, AB ülkelerinin bir kısmı ve Türkiye gelmektedir. Bağımsızlığa şiddetle karşı çıkanlar ise; Rusya, GKRY, Yunanistan, İspanya, Çin, Romanya ve Slovakya'dır.

Kosova bugün 60 ülke tarafından tanınmaktadır. Kosova'yı bağımsız bir devlet olarak tanıyanlar Mayıs 2009 itibariyle şu şekildedir:

- 22 AB üyesi,
- 24 NATO üyesi,
- 33 Avrupa Konseyi üyesi,

[205] Türbedar, Kosovaya Bağımsızlık Bosna'ya…, s.73.
[206] Erhan, Türbedar, "Büyük Finale Doğru.., s.57.
[207] Türbedar, Kosova'nın Bağımsızlığı ve…, s.24.

- 13 İslam Konferansı Örgütü üyesi,
- 4 Arap Birliği üyesi

Kosova'yı bağımsız bir ülke olarak tanıdıklarını açıklamışlardır.[208] Kosova'nın bağımsızlığını tanıyan ülkelerin sayısının zaman içinde artması öngörülmektedir.

2.1. Avrupa Birliği'nin Kosova Konusunda Tutumu

Balkan bölgesi, AB ülkelerine coğrafi yakınlığının yanı sıra, siyasi ve güvenlik konuları bakımından oldukça önemli bir yere sahiptir. AB'nin bölgede yaşanan anlaşmazlıklara karşı tutumu, Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın (ODGP) işlerliği açısından oldukça önem arz etmektedir.

AB'nin 1992 yılında başlayan Bosna Savaşı'ndaki pasif rolü, askeri güçsüzlüğünün yanı sıra diplomatik girişimler açısından da zayıf davrandığını ortaya koymuştur. Bu durum AB'nin ileride bölgede yaşanacak benzeri olaylarda takınacağı tavrı gözden geçirmesi için bir sınav niteliğindedir. Nitekim, 1999 yılında yaşanan Kosova krizi sonrasında, benzer hatalara düşmek istemeyen AB, bu süreçte ODGP'nin kapsamını ve işbirliği düzeyini gözden geçirerek yeniden tanımlamıştır.

Kosova'da yaşanan çatışmaların ardından AB, Haziran 1999'da toplanan Köln Zirvesi'nde aldığı kararda" AB'nin uluslararası alanda etkin rol oynamak için güvenlik ve savunma politikasının geliştirilmesinin amaçlandığı" belirtilmiştir.[209] Bu gelişmeden sonra Aralık 1999'da toplanan Helsinki Zirvesi'nde de ODGP'ye ilişkin birtakım kararlar alınmıştır. Birlik bu kararları alırken, Birleşmiş Milletler Bildirisi'ndeki ilkelere uygun olarak uluslararası güvenliğe ve barışa katkıda bulunacağını teyid etmiş, BM Güvenlik Konseyi'nin, barışın ve uluslararası güvenliğin sağlanmasında temel bir sorumluluğa sahip olduğuna dair inanç belirtilmiştir.

Avrupa Konseyi, uluslararası krizlere cevaben AB yönetimi altında askeri operasyonları oluşturma ve yürütme gibi konularda, NATO dahil olmasa da özerk bir karar yetkisine sahip olduğunun altını çizmiştir. Bu yöntemin gereksiz tekerrürlerden kaçınmayı amaçladığı ve Avrupa ordusunun yaratılması anlamına gelmediği vurgulanmıştır.

---

[208] Who Recognize Kosovo as an Independent State, http://kosovothanksyou.com/statistics/, (22 Mayıs 2009).

[209] European Council, Cologne 3-4 June 1999, Presidency Conclusions, AnnexIII-1, http://europa.eu.int/council/off/conclu/june99/annexe_en.htm#a3, (17 Nisan 2009).

Helsinki Zirvesi'nde, güvenlik ve savunma konusunda gerek Köln Zirvesi sonuçlarına gerek çeşitli başkanlık raporlarına atıfta bulunularak aşağıdaki hususlara karar verilmiştir:[210]

- AB'nin yürüttüğü operasyonlarda üye devletlerin gönüllü işbirliği çerçevesinde, 2003 yılına kadar Petesberg görevlerinin tamamını gerçekleştirebilecek şekilde 500 -600 bin kişilik bir askeri gücü en az bir sene boyunca destekleyebilecek ve 60 günlük bir süre içinde savaş düzeninde tutabilecek ölçüde bir ordu oluşturulması,
- AB'nin tek idari çerçeve bağlamında, operasyonlardaki siyasi ve stratejik yönlendirici görevini üstlenebilmesi için Konsey içerisinde yeni siyasi ve askeri birimler oluşturulması,
- AB ve NATO arasında karşılıklı danışma, işbirliği ve tam bir şeffaflık sağlama amacıyla oluşturulacak koşulların, AB üyesi devletlerin ihtiyaçları da göz önünde bulundurularak belirlenmesi,
- Birliğin, karar alma mekanizmalarının özerk yapısı korunmak suretiyle, AB üyesi olmayıp NATO üyesi olan devletler ve diğer ilgili ülkelerin AB kriz yönetimine dahil olmasının sağlanması ve
- Askeri olmayan kriz yönetimi için sivil kaynakların kullanılması ve eşgüdümü amacıyla Birliğin ve üye devletlerin sahip olduğu askeri kaynaklar arasında bir paralellik oluşturulması gerekmektedir.

2003 yılında açıklanan Avrupa Güvenlik Stratejisi'nde, 21. yüzyıldaki tehditlere karşı AB'nin ortak öncelikleri göz önünde bulundurarak hareket etmesi gerektiği açıklanmaktaydı.[211] AB yayınladığı bu güvenlik stratejisi ile birlikte, politikalarının etkin olarak işleyeceği alanları belirlemiş ve aynı zamanda bu bölgelerde kriz yönetimi ile ilgili daha çok adım atması gerektiğinin farkına varmıştır.

AB'nin hukukun üstünlüğü misyonu EULEX (European Union Law of Mission in Kosovo) 9 Aralık 2008 tarihinde göreve başlamıştır. Avrupa Güvenlik ve

---

[210] Laçin İdil Öztig, The EU Presence in The Balkan Region With The Particular Attention Kosovo: The Evaluation of the Future Role of The EU Planning Team, **Turkish Review of Balkan Studies**, vol.12, 2007, s.192-193 ayrıca Helsinki Avrupa Zirvesi Sonuç Belgesi için bknz: http://www.ikv.org.tr/pdfs/helsinkizirvesonuc-tr.pdf, (17 Nisan 2009).

[211] "A Secure Europe in a Beter World- European Security Strategy", Brussels, 12 December 2003, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf, (17 Nisan 2009).

Savunma Politikası kapsamında bugüne kadar oluşturulan en geniş sivil misyon olma özelliği taşıyan EULEX'in polis, adalet ve gümrük alanlarında yürütme yetkisi bulunmaktadır. EULEX'in temel amacı ise, Kosova'nın siyasi, sosyal ve ekonomik alanda Avrupa standartlarını yakalayabilmesi ve bölgede barış ve istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmaktır.[212]

UNMIK'ın görevlerini devralan EULEX, BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararı çerçevesinde faaliyet göstermektedir. Kosova'da göreve başladığı 9 Aralık 2008 tarihinden itibaren UNMIK ile yapılan karşılıklı anlaşmalar sonucu, gerek polis güçleri gerekse adalet alanında görevi devralma işlemleri gerçekleştirilmiştir.[213]

EULEX'in Kosova'da göreve başlamasında Arnavut ve Sırp taraflarının çekinceleri olmuştur. Fakat buna rağmen her iki taraf da misyonun göreve başlamasını onaylamıştır. Arnavutların çekinceleri, misyonun Kosova Anayasası'na ne derece bağlı kalacağının belirsiz olması ve Kosova'nın bağımsızlığı konusunda tarafsız kalması konularıydı. Sırplar ise, EULEX'in Kosova'ya yapacağı yardımlar ile Kosova'nın bağımsızlığını desteklediğini düşünmektedirler. Nitekim EULEX'in Kosova için ilk 16 aylık bütçesi 205 milyon avro olarak belirlenmiştir.[214]

AB üyesi ülkeler, Kosova'nın bağımsızlığı konusunda tek sesli bir tavır sergileyememişlerdir. Birlik üyelerinden İspanya, GKRY, Yunanistan, Slovakya ve Romanya Kosova'nın bağımsızlığını tanımadıklarını açıklamışlardır. Kosova'nın bağımsızlık kararını tanımayan ülkelerin hepsi, bu durumun kendi içlerinde var olan benzer sorunlara emsal teşkil edebileceğini düşünmektedirler. İspanya, Bask ve Katalonya'daki ayrılıkçı talepler, GKRY ve Yunanistan ise tanınmanın KKTC'nin tanınmasına örnek olabileceği endişesini yaşamaktadırlar. Yunanistan ayrıca, Kuzey Epir'de yaşayan Arnavutlar'ın bu durumdan etkilenebileceğini düşünmektedir. Romanya, komşusu Moldova'nın içindeki Transdinyester bölgesindeki sorunların ileride kendi içinde bulunan Çingene nüfusunu etkileyebileceği düşüncesi ile

---

[212] EULEX Programme Strategy, http://www.eulex-kosovo.eu/strategy/EULEX%20Programmatic%20Approach.pdf, (17 Nisan 2009).
[213] Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration in Kosovo, http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/244/48/PDF/N0924448.pdf?OpenElement, (17 Nisan 2009).
[214] "EULEX Kosova'da Göreve Başladı", http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/features/setimes/features/2008/12/10/feature-01, (17 Nisan 2009).

Slovakya ise Kosova'nın tek taraflı bağımsızlığının uluslararası hukuka aykırı olduğu gerekçesi ile Kosova'nın bağımsızlık kararını tanımamışlardır.

Kosova'nın bağımsızlık kararını tanımayan ülkelerin zamanla içinde AB politikalarına uyarak Kosova'yı tanıyacakları söylenebilir.

Son olarak, AB'nin Kosova'nın bağımsızlığı konusunda bu denli etkin rol oynamak istemesinin nedenlerini ele almak faydalı olacaktır. Bu nedenlerden ilki, daha önce bölgede yaşanan Bosna Savaşı'nda etkisiz kalan AB'nin, aynı hataya tekrar düşerek tepkileri üzerine çekmek istememesidir. İkinci neden ise, AB'nin ODGP politikasını hayata geçirebilmesi ya da gözden geçirebilmesi için bu tür durumlar son derece önemlidir. AB, Kosova bunalımında sergilemiş olduğu tavır ile bir nevi ODGP'nin işlerliği sınavı verecektir. Diğer bir neden ise, Birliğe üye Balkan ülkelerinin yanı sıra Hırvatistan ve Makedonya gibi aday ülkelerin varlığı, AB'nin bu bölgede yaşanan sorunları göz ardı etmesini engellemektedir.

2.2. ABD ve Rusya'nın Yaklaşımları

Kosova'nın bağımsızlık sürecini destekleyen ve bağımsızlığın en sıkı savunucularından biri de ABD'dir. ABD, Kosova'nın bağımsızlık kararını tanıdığını açıklayan 2. ülke olarak bu desteğini açıkça göstermiştir.[215] ABD'nin Kosova konusu ile bu kadar yakından ilgilenmesi, Arnavut halk üzerinde de olumlu etki yaratmıştır. Kosova halkının büyük bir kesimi, bağımsızlığın ABD ve NATO tarafından getirildiği görüşünü paylaşmaktadır.

Kosova krizinin tırmandığı dönemde ABD, konuyla yakından ilgilenmiş, devrin ABD başkanı Bill Clinton Sırbistan'ın tutumunu açıkça eleştirmiş ve söz konusu durumun devam etmesi halinde ABD ve NATO kuvvetlerinin müdahalede bulunacağı görüşünü dile getirmiştir. Nitekim 1999 yılında düzenlenen Rambouillet Müzakerelerinden de olumlu bir sonuç alınamamasının ardından NATO güçleri 24 Mart 1999 günü Kosova'ya hava müdahalesini gerçekleştirmişlerdir. Clinton çatışmanın ardından yaptığı açıklamada, ABD ve NATO güçlerinin Kosova'nın özerk kurumlarını elinde tutacağını taahhüt etmiştir. Ayrıca, Kosova ve bölgenin

[215] Kosova'nın bağımsızlığını tanıyan ilk ülke Kosta Rika'dır.

yeniden inşası için ABD ve AB'nin birlikte hareket etmesi gerektiğini vurgulamış, AB'nin bu konuda daha çok kaynak sağlaması gerektiğini belirtmiştir.[216]

ABD'nin denizaşırı en büyük ikinci üssü olan Bondsteel Kampı[217] Kosova'da bulunmaktadır. Almanya'daki üslerini kapatan ABD, 1999 yılında Kosova'da kurduğu bu üs ile bölge üzerindeki etkinliğini güçlendirmek istemektedir. Ayrıca bu sayede, Rusya ve AB'nin bölgeyi ele geçirmesini önleyip enerji boru hatları ile AB'yi denetim altında tutarken Rusya'ya karşı yeni bir çevreleme politikasının bir ayağını gerçekleştirmiş olacaktır. Bunun yanı sıra Balkanlar, ABD'nin Kafkaslar ve Ortadoğu gibi alanlara müdahalesinde bir üs işlevi görecektir.[218]

Bütün bu gelişmeler ışığında, ABD'nin Kosova üzerine uyguladığı politikalar, Balkanlar ve Avrupa'nın geleceği adına oldukça önemlidir. Son Sırbistan seçimlerinden AB yanlısı partilerin zaferle ayrılması, Kosova konusunda ABD'nin elini biraz daha güçlendirmiştir. Eğer AB yanlısı Sırplar iktidarlarını koruyarak AB yanlısı bir politika izlerler ise Kosova sorunu, ABD için geniş ölçüde çözülmüş olacaktır.

Rusya, Kosova'nın bağımsızlığı konusunda sürecin başından itibaren olumsuz tavır sergilemiş ve bağımsızlığa kesinlikle karşı çıktığını belirtmiştir. Rusya'nın BM Güvenlik Konseyi'ndeki daimi üyeliği, Kosova'nın BM tarafından tanınmasında büyük engel oluşturmaktadır.

Rusya'nın Kosova konusundaki tutumunun ardındaki nedenlere bakmadan önce, bu ülkenin Balkanlara yönelik izlediği dış politikanın, esasında bölgeye yönelik bir strateji olmadığını, arkasında küresel düzeyde ele alınması gereken ve iç politikayı etkilemesi hesaplanan beklentilerin rol oynadığı söylenebilir.

Rusya'nın, Kosova'nın bağımsızlığına karşı tavrının ardındaki nedenler şu şekilde sıralanabilir:

Kültürel ve dini unsurların varlığı: 19. yüzyıldan itibaren Balkanlar'da etkin olmaya çalışan Rusya, Osmanlı Denetimi hakimiyetindeki Ortodoks tebaanın

---

[216] Jule Kim and Steve Woehrel, CRS Report RL31053, Kosovo and US Policy: Background and Current Issues, s.23, http://www.usembassy.it/pdf/other/RL31053.pdf, (17 Nisan 2009).

[217] 460 bin metrekarelik bir alana sahip kampın yapımında 1000 askeri personel, 7000 Kosovalı Arnavut ve 1500 askeri mühendis çalışmıştır. Avrupa'nın en donanımlı hastanesi Bonsteel Kampı'nda bulunmaktadır. 7000 askeri personel kapasiteli kamp içinde 300 yapıyı bulunmaktadır. Ayrıca 55 Black Hawk ve Apache helikopteri ile 11 gözlem kulasi bulunan kamp, toplam 25 km'lik yola sahiptir.

[218] Halis Ayhan, "Kosova'nın Bağımsızlığı Sürecinde Uluslararası Güçlerin ve Türkiye'nin Tutumu", **Avrasya Etüdleri**, Sayı 33, Ankara, 2008, s.119.

koruyucu devleti konumundaydı. Dini temele dayanan bu gerekçe ile Rusya, Ortodoks Sırpların son derece güvendiği ve destek aradığı bir ülkedir. Rusya Balkanlar'daki Slav kardeşlerine destek vermek istemektedir. Gerçi Rusya'nın bu davranışındaki samimiyet tartışılabilir. Nitekim, söz konusu ekonomik çıkarlar olduğunda Rusya'nın Slav-Ortodoks kardeşliği eksenini mi yoksa kendi çıkarlarını mı baz alıp hareket edeceği sorusunun cevabı bellidir.

Uluslararası sistemdeki tek küresel güç çekincesi: Rusya, tek bir gücün hakimiyetindeki bir uluslararası sistem istememekte, eski süper güç konumunu dünya siyasetine kabul ettirmek istemektedir. Rusya, Kosova'nın bağımsızlığını uluslararası hukuka aykırı bularak, uluslararası hukuka dayalı, BM'nin koordinasyonu altında çok taraflı bir işbirliğine vurgu yapmaktadır. [219]

Kosova'nın bağımsızlığının benzer durumdaki bölgelere emsal teşkil edebileceği düşüncesi: Rusya, Kosova'nın bağımsızlığı konusunda olumsuz görüşünü ortaya koyarken, Kosova'nın bağımsız olduğu takdirde Gürcistan, Güney Osetya, Abhazya ve Moldovya'daki Transdinyester bölgelerinin de bu durumu örnek alarak aynı şekilde hareket edebileceklerini belirtmiştir. Fakat Rusya'nın asıl endişesi, Gürcistan, Güney Osetya, Abhazya, Transdinyester gibi bölgeler bağımsız olursa, Rusya'nın içindeki Çeçenistan, Dağıstan, Yakutistan gibi bölgelerin de aynı yönde hareket etmeleri ihtimalidir.

Sonuç olarak, Kosova'nın bağımsızlığını destekleyen ABD, AB bir tarafta, bağımsızlığa karşı olan Rusya ve Çin diğer taraftadır. Rusya ve Çin bu kararlarından vazgeçmedikleri sürece, BM daimi üyeliklerinin getirdiği veto hakkını kullanarak Kosova'nın BM üyeliği aleyhinde oy kullacaklardır.

2.3. BM'nin Tutumu

BM'nin Kosova sorunundaki tavrı uluslararası hukukun değerlendirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Dünya barışının koruyucusu ve uluslararası hukukun temel uygulayıcısı konumunda olan BM, Kosova sorununda geleneksel politikası yönünde bir tutum sergilemiştir.

[219] Türbedar, Kosova'ya Bağımsızlık.., s.76.

Öncelikle dünya barışının korunması açısından BM Andlaşması'nın 39. maddesine[220] istinaden Güvenlik Konseyi, 1199 sayılı Kararı alarak, uluslararası barış ve güvenliğin bozulduğunu tespit etmiştir. Ancak 42. maddeyi[221] işletmemiştir, yani önlem alınması yönünde bir karar almamıştır.

BM, "toprak bütünlüğüne saygı" politikası gereği Yugoslavya'nın bütünlüğünü savunmuştur. Nitekim, 1999 yılında aldığı 1244 sayılı Güvenlik Konseyi kararıyla, Kosova'nın Sırbistan ve Karadağ sınırları içinde kalmasını öngörmüştür. Konsey'in 1244 sayılı kararı ile Kosova'da geçici yönetimi sağlamak üzere BM Kosova Misyonu (UNMIK) ve KFOR oluşturulmuştur.

1999 yılında göreve başlayan UNMIK, EULEX'in görevi devraldığı 9 Aralık 2008 tarihine kadar Kosova'da belirli alanlarda faaliyet göstermiştir. UNMIK, Polis ve yargı, sivil yönetim, demokratikleşme ve kurumsallaşma ile yeniden yapılanma görevlerini üstlenmiştir. Bu görevleri yerine getirirken AB ile koordineli olarak çalışmıştır.

BM Güvenlik Konseyi daimi üyelerinden Rusya ve Çin, Kosova'nın bağımsızlığını tanımadıklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle BM resmi olarak Kosova'nın bağımsız bir devlet olduğunu kabul edememektedir. Ancak Kosova sorununu çözmek için özel elçi olarak atadığı Marti Ahtisaari'nin 2 Şubat 2007 tarihli raporunda yer alan ifadelerle, Kosova'nın bağımsız bir devlet olabileceğinin sinyalleri verilmişti. İlgili raporun Anayasal hükümler kısmında yer alan, Kosova'nın bayrak, fors ve marşa sahip olabileceği, uluslararası anlaşmaları imzalayabileceği, uluslararası kuruluşlara üye olabileceği gibi düzenlemeler Kosova'nın bağımsız bir devlet gibi hareket edebileceğinin göstergesidir.

Uluslararası güvenliğin ve istikrarın sağlanması ve devam etmesi açısından toprak bütünlüğüne büyük önem verilmektedir. Self-determinasyon hakkının sınırlandırılması ve toprak bütünlüğüne vurgu yapılmasının temel nedeni uluslararası güvenliğin tehlikeye gireceği endişesinden kaynaklanmaktadır.

---

[220] 39. Madde Güvenlik Konseyi'ne "barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu ya da bir saldırı eylemi olduğunu" saptama, "uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için tavsiyelerde bulunma" yetki ve görevini verir. BM Charter için bknz: http://www.un.org/en/documents/charter/chapter7.shtml, (17 Nisan 2009)

[221] 42. maddeye göre, Güvenlik Konseyi 41. maddede öngörülen önlemlerin yetersiz kalacağı ya da kaldığı kanısına varırsa, uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için, hava, deniz ya da kara kuvvetleri aracılığıyla, gerekli saydığı her türlü girişimde bulunabilir. Bu girişimler gösterileri, ablukayı ve Birleşmiş Milletler üyelerinin hava, deniz ya da kara kuvvetlerince yapılacak başka operasyonları içerebilir. Bknz: http://www.un.org/en/documents/charter/chapter7.shtml, (17 Nisan 2009)

BM, eğer self-determinasyon hakkını, kendi üyesi ülkelerin toprak bütünlüğünü bozmaya bir davet veya haklı bir saldırı olarak okumaya kalkışırsa çok zor bir duruma düşeceğinden toprak bütünlüğüne daha çok önem vermektedir.[222]

2.4. Tarafların Görüş ve Tutumları

Kosova sorununu değerlendirirken, uluslararası toplumun görüşünün yanı sıra meselenin içindeki asıl unsurların, Kosovalı Arnavutların ve Sırpların görüşlerini de ele almakta fayda vardır.

Her iki taraf da kendilerine göre haklı gerekçelere dayanarak Kosova'nın sahibi olduklarını iddia etmektedir. Kosovalı Arnavutlar özellikle tarihi ve demografik verilere dayanarak, Sırplar ise Kosova'nın anavatanları olduğu gerekçesi ile Kosova'nın kendilerine ait olması gerektiğini öne sürmektedirler.

2.4.1. Kosova Arnavutlarının Görüşü

Kosova, uzun yıllar boyunca Arnavut ve Sırpların ulusal bilincini canlı tutan bir yer olmuştur. Kosovalı Arnavutlar, tarihi ve demografik açıdan bölgenin kendilerine ait olduğunu iddia etmektedirler. [223]

Arnavutlar, bir yandan nüfusun %90'ından fazlasını oluşturdukları için Kosova'nın kendileri tarafından yönetilmesi gerektiğini savunurken, diğer taraftan da Arnavutların tarihsel açıdan Kosova'nın kadim ulusu olduğu tezini ileri sürmektedirler. Kosova Arnavutları genelde zamanın kendi lehlerine işlediği düşüncesindedirler. 1948 yılından sonraki 30 yıl içinde Arnavut nüfusu %10 oranında artarken, Sırp nüfusu %10 oranında azalmıştır.[224]

Etnik bakımdan İlliryalılar'dan geldiklerini kabul eden Arnavutlar, Sırplar ve Karadağlıların Slav kökenli olduklarını ve bu yönleriyle de onlardan ayrıldıklarını kabul etmektedirler.[225]

1989 yılında Sırbistan'ın tek yönlü kararıyla Kosova'nın özerk statüsüne son verilmesi ve bu statü ile verilen tüm hakların geri alınması ile Arnavutların Sırbistan'dan ayrılmaları gerektiği fikrini güçlendirmiştir.

---

[222] Erhan Türbedar, "Kendi Kaderini Tayin Hakkının Tarihçesi", **Stratejik Analiz**, Nisan 2007, s.75.
[223] Hugh Poulton, **The Balkans Miniorities and States in Conflict**, New Edition, London, 1993, s.57.
[224] Babuna, **a.g.m**., s.19.
[225] Poulton, **a.g.e**., s.57.

Arnavutlar, ulusal azınlık olmadıklarını, kendilerinin bir ulus olarak tanınması gerektiğini her fırsatta vurgulamışlardır. Arnavut liderler, 1991 yılında yapılan referandum sonrasında bağımsızlıklarını ilan etmişler ve bu kararın uluslararası kamuoyu tarafından tanınmasını hedeflemişlerdir.

Kosovalı Arnavutlar, İbrahim Rugova'nın liderliğinde Kosova'daki Sırp baskısına pasif direniş yolu ile karşılık vermişlerdir. Arnavutlar bu yöntem ile batılı ülkelerin ve uluslararası örgütlerin desteği ve koruması altında bağımsız bir Kosova Cumhuriyeti kurma taleplerini ortaya koymuşlardır. Ancak Arnavutların sergiledikleri bu tavır, uluslararası toplumun dikkatini çekmekte yeterli olmamıştır. Nitekim 1995 yılında Bosna-Hersek Savaşı'nı sona erdiren Dayton Anlaşması'nda Kosova sorununa değinilmemiş olması, Arnavutların umutlarının tükenmesine neden olmuştur.

Kuruluşu 1993 yılına dayanan UÇK, pasif direnişin bir sonuç getirmediği sonucundan hareketle 1997'de aktif bir şekilde eylemlere başlamıştır. Kosovalı liderlerin pasif direnişe devam etmek gerektiği çağrılarına rağmen UÇK güçleri, eylemlerine devam etmişlerdir. UÇK'nın devreye girmesi ile Kosova'da yaşanan etnik çatışma uluslararası toplumun dikkatlerini Kosova üzerine çekmiştir.

Kosovalı Arnavutların bağımsız bir devlet olmaları gerektiği konusundaki önemli bir gerekçesi, ulusal bir azınlık değil halk olduklarını belirtmeleridir. 1963 Anayasası'nda Yugoslavya Federasyonu içindeki ulusal halklar "Yugoslavya ulusları", "Yugoslavya'daki uluslar" ve "diğer milliyetler ve etnik gruplar" olmak üzere üçlü bir sistem içinde tanımlanmıştı.[226] Kosovalı Arnavutlar, bu sistem içinde "Yugoslavya'daki uluslar" kategorisinde, ulusal bir azınlık olarak değerlendirilmekteydi. Yapılan bu tanımlamadan rahatsız olan Arnavutlar, haklarıyla birlikte halk olmak istemişler ve self-determinasyon hakkına sahip olmaları gerektiğine inanmışladır.[227]

Bağımsız bir devlet olma isteklerini her fırsatta dile getiren Kosovalı Arnavutlar, 17 Şubat 2008'de ilan ettikleri bağımsızlık kararı ile uzun yıllar verdikleri mücadelenin sonucuna ulaşmışlarıdır.

[226] Taşdemir, Yürür, **a.g.m**., s.140-141.
[227] Babuna, **a.g.m**., s.16.

2.4.2. Sırbistan'ın Görüşü

Sırpların Kosova konusundaki iddialarının temeli tarihsel öğelere dayanmaktadır. Sırplar Kosova'yı anavatanları olarak kabul etmektedirler.

12. yüzyılda Sırp egemenliğine giren Kosova, Sırpların anayurdu olarak kabul edilmektedir. Ayrıca Sırp medeniyetinin beşiği ve kalbi olarak da nitelendirilen Kosova'nın, politik, ekonomik ve kültürel açıdan Sırp ulusunun merkezi olduğu görüşü Sırplar tarafından şiddetle savunulmaktadır.[228]

Kosova, Sırp Ortodoks Kilisesi'nin en eski manastırlarının ve kiliselerinin bulunduğu yerdir. 1776'da kaldırılan Sırp patrikliğinin Kosova'da bulunması, Sırpların Kosova'ya verdikleri önemin en belirgin nedenidir.[229]

Siyasi hayatı boyunca Sırp milliyetçiliğinin en şiddetli savunucusu olan ve Kosova'yı savaşa sürükleye Sırp lider Miloseviç'in " Her milletin sonsuza kadar kalbinde sıcaklığını hissettiği bir aşkı vardır. Sırbistan için bu, Kosova'dır"[230] söylemi, Kosova'nın Sırplar için ne kadar önemli olduğunun açık bir göstergesidir.

Sırp milliyetçiliğini canlı tutan önemli bir olay da, Sırpların 1389 yılında Priştine yakınlarında Gazi Mestan Ovası'nda I. Murat yönetimindeki Osmanlı Ordusuna yenilmeleridir.[231] Ortaçağ Sırp Krallığı'na son veren bu olay, Sırp ulusal bilincinin diri kalmasını sağlamış ve Sırpları milliyetçilik söylemlerinden vazgeçmemeleri konusunda perçinlemiştir.

Sırplar, Osmanlı Dönemi'nden bu yana bölgedeki demografik yapının planlı bir şekilde değiştirildiğini, Sırpların anavatanlarında azınlık durumuna düşürüldüğünü, anavatanın işgal altında olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ayrıca Sırplara göre, Kosova sorunu Sırpların iç meselesidir ve Arnavutlar için hiçbir şekilde self-determinasyon hakkından söz edilemez.[232] Self-determinasyonun halklara tanınmış olmasından hareketle Sırbistan, Kosovalı Arnavutların "ulusal azınlık" olduğunu belirterek, bu haktan yararlanamayacağı görüşündedir.

Sırplar her ne kadar, Kosova'nın Sırbistan'ın bir parçası olarak kalmasında ısrarcı olsalar da, Kosova'nın Sırplar ve Arnavutlar arasında paylaşılması fikrini de

---

[228] Florian, Bieber, Zidas, Daskalovski, **Understanding the War in Kosovo**, Frank Cass Publishers, London, 2003, s.12.
[229] Bieber, Daskalovski, **a.g.e**., s.12-13.
[230] Malcolm, **a.g.e**., s.400.
[231] Osman Karatay, **Kosova Kanlı Ova**, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.39.
[232] İrfan Kaya, Ülger, "Balkan Gelişmeleri ve Türkiye:1990'lı Yıllar", **21. Yüzyılda Türk Dış Politikası**, Ed. İdris Bal, Nobel Yayınları, Ankara, 2004, s.238.

dile getirmişlerdir. Paylaşma fikri bizzat Sırp cumhurbaşkanlarınca bile teklif edilmiştir. Sırp milliyetçiliğinin ruhani lideri Dobrica Cosiç, kendisinin 1992-93'te kısa süren cumhurbaşkanlığı döneminde bu fikri desteklenmişti. Kosova sorununun Sırbistan'a zarar verdiği düşüncesinde olan Cosiç, "barışçıl ve adil bir bölünme"yi teklif ederek; "Kosova'nın Sırbistan'ı insan hakları ve ekonomik olarak bitiren, kalkınmasını engelleyen ve nüfus artışıyla da toprak bakımından tehdit eden habis bir tümör olacağını" ifade etmekteydi. Ancak Cosiç ve arkadaşlarının önerisine göre, Kosova % 60'ı Arnavutlara, % 40'ı Sırplara verilecek şekilde bölünmekteydi. [233] Sırplara kalacak bölgeler de daha çok kömür, maden, kurşun, çinko ve sanayi bölgelerinden oluşan yerlerdi. Buna ilaveten Kosova'daki Sırp Ortodoks kiliseleri, manastırları ve ulusal nitelikteki tarihi eserleri Sırplara kalmaktaydı. Bir milyona yakın Arnavutun bulundukları yeri terk etmeleri gerekiyordu.[234]

Sırp Bilim ve Sanatlar Akademisi üyelerinden Aleksander Despiç, 1996 yazında barışçıl bir ayrılık ve bölünme önerisi ortaya atmıştır. Ancak bölünmenin nüfus mübadelesine ve dolayısıyla bir tür "etnik temizliğe" yol açacağı gibi insani nedenlerden dolayı Batı tarafından kabul görmemiştir.[235]

Kosova'nın paylaşımı konusunda ortaya atılan görüşlerin hayata geçirilmesi birçok sorunu beraberinde getireceği düşüncesiyle uygulanamamıştır. Kosova sorunu konusunda diplomatik müzakerelerin de sonuç vermemesi neticesinde Kosovalı Arnavutlar Şubat 2008'de bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Fakat Sırbistan bağımsızlık ilanının uluslararası hukuka aykırı olduğu gerekçesi ile asla kabul edilemeyeceğini belirtmiştir.

Günümüzde Kosovalı Sırplar yoğun olarak Mitroviça'nın kuzey kesiminde yaşamaktadır. Güneydeki Arnavutlar ile bir köprü vasıtasıyla ayrılan Sırplar, kendi bölgelerinde Sırbistan'ın hakim olduğu ve Kosovalı Arnavutlarla asla birleşmeyecekleri görüşündedirler.

---

[233] Nexhmedin Spahiu, **Serbian Tendencies For Partitioning of Kosova**, Central European University, Budapest, 1999, s.97.
[234] Babuna, **a.g.m**., s.15.
[235] Spahiu, **a.g.e**., s.100.

3. KOSOVA'NIN BAĞIMSIZLIĞININ SELF-DETERMİNASYON İLKESİ IŞIĞINDA ANALİZ EDİLMESİ

Self-determinasyon kavramının ilk kez 1776 Amerikan Bağımsızlık Bildigesi ile ortaya çıktığı daha sonra Fransız İhtilali ile gelişme gösterdiği kabul edilmektedir. Her iki girişimin genel yaklaşımı, halkların kendi hükümetlerini kurma haklarının inkar edilemeyeceği, hükümetlerin de halka karşı sorumlu ve halkın muvafakatına dayalı olması şeklinde belirtilebilir.[236]

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise self-determinasyon kavramı BM şartının XII. Bölümünde düzenlenmiştir. Kapsam olarak sınırlı kalan bu düzenleme ile self-determinasyon değişik çevrelerde farklı şekillerde yorumlanmıştır.

Uluslararası hukuk, self-determinasyon hakkının bütün halkları kapsayan temel bir insan hakkı olduğunu kabul eder. 1966 tarihli İkiz Sözleşmelerin 1. maddelerine göre, bütün halklar self-determinasyon hakkına sahiptir. Buna karşılık, BM'nin üye devletlerin toprak bütünlüğünün korunmasına önem vermesi, self-determinasyon hakkının kullanımı konusunda bazı sorunları beraberinde getirmektedir.

Uluslararası hukuk, bir devletin barışçı yöntemlerle parçalara bölünmesini, eski devletin ülkesi üzerinde yeni devletler kurulmasını ise meşru kabul etmektedir. Uluslararası toplumun süreklilik arz eden görüşü de, kendi kaderini tayin hakkının, belli bir ülkede bulunabilecek tüm azınlık grupları için ayrı ayrı değil, bir ülkedeki nüfusun bütünü tarafından kullanılabileceği yolundadır. Örneğin, federal yapıdaki bir devlet bağlamında dahi, federe devletler kendiliklerinden ayrılma hakkına sahip değillerdir.[237] Self-determinasyon konusunda asıl sorun bu konuda ortaya çıkmaktadır. BM, self-determinasyonu bir hak olarak kabul etmesine karşın, toprak bütünlüğü ilkesi self-determinasyon hakkından daha öncelikli bir konuma sahiptir. Self-determinasyon hakkının ayrılma hakkını da içerdiği söylense bile, BM kararları ayrılma hakkını kabul etmemektedir.

---

[236] Erhan Türbedar, "Kendi Kaderini Tayin Hakkı ve Ayrılıkçılık: Kosova'nın Bağımsızlığı Emsal Teşkil Eder mi?", **Stratejik Analiz**, Kasım 2007, s.25.
[237] Türbedar, **a.g.m**., s.27.

Self-determinasyon hakkı, sömürgeler zamanında başarıyla uygulanmış, sömürgeciliğin tasfiyesi sürecinin sonuna gelindiğinde ise kavram tartışma yaratmaya başlamıştır. Kavramın değerlendirilmesinde üzerinde durulan esas unsur "halk"tır. Genel anlamda bir halk millet vasfına yükselmişse, bağımsızlık bunu otomatik olarak takip etmektedir. Fakat buradaki mesele, sosyolojik anlamdaki millet kavramı ile hukuki anlamdaki millet kavramının aynı olmasının gerekmediğidir. Daha da önemlisi, self-determinasyon hakkının sömürge ulusları dışında kullanılması konusunda tartışmalar yaşanmaktadır.[238]

Uluslararası hukuk self-determinasyonu, sömürgelere son verme, yabancı baskı ve boyunduruğundan kurtarma ve ırkçı yaklaşımlara karşı bir yöntem olarak kabul etmektedir.

3.1. Kosovalı Arnavutlar ve Self-determinasyon Hakkının Kullanılması

Çalışmanın asıl konusunu oluşturan Kosova'nın bağımsızlığı ve self-determinasyon hakkını kullanılması hususunda da uluslararası toplum tam bir fikir birliği içinde görünmemektedir. Bağımsızlığa şiddetle karşı çıkan Sırbistan, Kosova'nın bağımsızlığının 1244 sayılı BM kararı ve toprak bütünlüğü, devlet egemenliği gibi uluslararası hukuk ilkelerinin çiğnendiğini belirterek bağımsızlığı asla kabul edilemeyeceğini açıklamıştır.

Kosovalı Arnavutların self-determinasyon hakkını kullanıp kullanamayacakları konusunda bir değerlendirme yaparken, konuyu bir bütün olarak değerlendirmek gerekmektedir. Öyle ki, tarihi arka planı görmezden gelerek bu konu hakkında fikir yürütmek sağlıklı olmayacaktır. Kosova'nın bağımsızlık sürecinin geçirdiği tarihi evreleri ele alarak bir değerlendirme yapmak gerekmektedir. Tarihi süreç dikkate alındığında, Kosovalı Arnavutların self-determinasyon hakkını kullanabilmelerindeki doğallık kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Kosovalı Arnavutların self-determinasyon hakkını kullanabilmelerinin gerekçeleri birkaç başlık altında şekilde sıralanabilir. İlk olarak, geçmişte Sırplar, tarihi bir takım mitlere dayanarak bu bölgenin kendilerine ait olduğunu ileri sürerek Kosova'yı haksız yere işgal etmişlerdir. Oysaki tarihin bir bölümünde o bölgede

[238] Uz, "Teori ve Uygulamada.., s.81.

yaşamış olmaları, Sırplara bölge üzerinde ilanihaye hükümranlık hakkı vermemektedir. İkinci olarak, Yugoslavya'nın dağılması Arnavutların self-determinasyon hakkını meşrulaştırmaktadır. 1974 Anayasası ile Yugoslavya içinde özerk bölge konumundaki Kosova, 1989 yılında Sırbistan'ın tek yönlü aldığı bir kararla bu konumunu kaybetmişti. Yugoslavya'nın dağılma sürecinin ardından cumhuriyetler sırayla bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Sırbistan'ın Kosova'nın özerkliğini kaldıran tek yönlü kararının ardından Kosova Arnavutları, 1991 yılında düzenlenen referandumla bağımsızlık lehine oy kullanmışlardır. Kosovalı Arnavutların self-determinasyon hakkını kullanmalarındaki diğer bir önemli neden ise Sırpların başlattığı etnik çatışmalardır. Miloseviç'in politikaları ile Sırplar, Kosovalı Arnavutlara karşı bir etnik temizlik politikasına girişmişleridir. Öncelikle devlet içindeki çeşitli görevlerde çalışan Arnavutlar işten çıkarılmış, daha sonra da artan çatışmalarla Arnavutlar katledilmiş ve göçe zorlanmıştır.

Tüm bu hususlar birlikte ele alındığında, Kosovalı Arnavutlar'ın self-determinasyon hakkını kullanarak bağımsız olmaları kaçınılmaz bir sondur.

3.2. Kosova'nın Bağımsızlığı Bağlamında Self-determinasyon Hakkı

Uluslararası toplum sömürge halkları için self-determinasyon hakkını normal karşılarken, diğer halkların bu hakkı kullanabilmesi için bir takım koşullar olması gerektiğini belirtmektedir.

BM, sömürge halkları dışındaki halkların self-determinasyon hakkını kullanabilmeleri için iki durumdan birinin olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu durumlardan ilki, self-determinasyon hakkını kullanmak isteyen halkın, yaşadığı ana ülkenin rızasını alması gerektiğidir. Bir diğer koşul ise, self-determinasyon hakkını kullanmak isteyen halka baskı yapılmış ya da halk soykırım ve türevi niteliğinde olaylara maruz kalmış olmalıdır.

Kosova örneği incelendiğinde, Kosovalı Arnavutların Sırplar tarafından ırkçı davranışlara maruz bırakıldığı açıkça görülmektedir. BM ve dolayısıyla uluslararası toplum da bu konuda tepkisiz kalmak istememiştir. BM Genel Sekreteri, Kosova'nın nihai statüsü ile ilgili müzakereleri yürütmesi için eski Finlandiya cumhurbaşkanı Marti Ahtisaari'yi BM Kosova Özel Temsilcisi olarak görevlendirmiştir. Ahtisaari Sırp ve Arnavut taraflarla yaptığı müzakereler sonucunda yayınladığı raporda,

tarafların uzlaşmalarının mümkün olmadığını belirtmiştir. Raporda ayrıca, Kosova için BM denetiminde şartlı bağımsızlık önerisi yer almaktadır.[239] Ahtisaari raporunda da görüldüğü üzere, Kosova'nın şartlı olsa bile bağımsızlık hakkını kullanabileceği ifade edilmiştir.

BM'nin şartlı bağımsızlık kararına Rusya ve Sırbistan karşı çıkmıştır. Bununla birlikte, Kosova'nın bağımsızlık ilanının ardından GKRY, Yunanistan, İspanya, Romanya, Slovakya ve Çin bu kararı kabul etmediklerini ifade etmişlerdir. Bu ülkelerin birçoğu, Kosovalı Arnavutların self-determinasyon hakkını kullanarak bağımsızlık ilan etmesinin, kendi içlerinde benzer durumdaki halklara emsal teşkil edeceğinden çekinmektedir. Kosova'nın bağımsızlık kararına karşı çıkan ülkelerin yanı sıra bu kararı destekleyen ülkeler de mevcuttur. Başta ABD ve AB'nin birçok ülkesi Kosova'nın bağımsızlık kararını kabul etmiştir. BM yönetimi 2008 Aralık ayından itibaren kademeli olarak Kosova'dan çekilerek bu görevi AB'ye devretmiştir. AB tarafından oluşturulan birimler, her türlü teknik ve idari görevi yürütmek üzere Kosova'da göreve başlamıştır.

Geçmişten bugüne Kosova sorunu incelendiğinde, Kosovalı Arnavutlar ve Sırpların uzlaşmalarının mümkün olmadığı görülmektedir. Sırplar, aşırı milliyetçi tutum sergileyerek, Kosova'da yaşayan Arnavutlara karşı şiddet politikası izlemiştir. Miloseviç'in yönetime geçmesinin ardından, 1989 yılında "özerk bölge" statüleri ellerinden alınan Kosovalı Arnavutlar, bağımsız bir devlet olma isteklerini daha güçlü bir şekilde dile getirmeye başlamışlardır. Nitekim BM Kosova Özel Temsilcisi Marti Ahtisaari'nin yayınladığı rapordan bir yıl sonra Kosova bağımsız bir devlet olduğunu uluslararası kamuoyuna açıklamıştır.

Sonuç olarak, BM devletlerin toprak bütünlüğü ilkesine son derece önem vermekle birlikte, Kosova sorununda olayın insan hakları ihlali boyutu daha ağır basmaktadır. Kosovalı Arnavutların yaşadığı olaylara tepkisiz kalamayan uluslararası toplum, Kosovalı Arnavutların self-determinasyon hakkını kullanarak bağımsız bir devlet olmasını desteklemiştir.

Kosova sorunu bir bütün olarak ele alındığında, en iyi çözümün Arnavutların self-determinasyon hakkını kullanarak bağımsızlık yönünde karar almaları olduğu sonucuna varılmıştır.

[239] http://www.unosek.org/docref/report-english.pdf , (17 Nisan 2009)

SONUÇ

Kosova sorunu, Sırplar ve Arnavutlar arasında kökenleri Ortaçağ dönemine kadar dayanan bir geçmişe sahiptir. Sırplar, 12. yüzyılda Ortaçağ Sırp Krallığı içerisinde yer alan Kosova'nın anavatanları olduğunu iddia etmektedirler. Ayrıca, Ortodoks Kilisesi'nin de bu bölgede yer alması Sırplar'ın Kosova'ya ayrı bir önem atfetmesine neden olmaktadır. Arnavutlar ise, bölgede var oldukları süre boyunca, demografik açıdan üstün olduklarını ve köken olarak Sırplardan ayrıldıklarını belirtmekledirler.

1389 yılından 1913 II. Balkan Savaşı'na kadar Osmanlı hakimiyetinde kalan Kosova vilayeti, bu tarihten sonra Sırbistan-Karadağ arasında paylaştırılmıştır. 1918 yılında kurulan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı, 1929 yılında Yugoslavya adını almıştır. 1921 yılından itibaren tamamen Sırpların kontrolüne geçen Birinci Yugoslavya, 1941 yılında İkinci Yugoslavya adıyla tarih sahnesinde yer almıştır.

Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı, 1918-1929 yılları arasında parlamenter demokrasi ve 1929-1941 yılları arasında diktatörlük ile yönetilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında "Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti" kurulmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Tito'nun liderliğinde kurulan İkinci Yugoslavya, dünya üzerindeki çok uluslu devlet yapısına verilebilecek en iyi örnekti. Tito'nun, ülkede yaşayan azınlıklara ve uluslara eşit mesafeli yaklaşımı ile uzun yıllar sorunsuz bir şekilde bir arada yaşayan ülke, Tito'nun ölümünden sonra yükselen milliyetçilik akımlarının etkisiyle dağılma sürecine girmiştir.

Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti içindeki Kosova'nın statüsü "özerk toprak" olarak belirlenmiştir. 1963 yılında Anayasa'da yapılan değişiklik ile "özerk bölge" konumuna geçen Kosova'nın bu statüsü, 1989 yılında Sırbistan'ın tek yönlü kararıyla ortadan kaldırılmıştır.

Sırpların, "Büyük Sırbistan" hayaliyle başlattıkları eylemler tetikleyici olmuş, Yugoslavya'yı oluşturan Cumhuriyetler arasındaki hassas denge ve Yugoslav uyumu ortadan kalkmıştır. 1990 yılında yapılan seçimleri, yeni kurulan milliyetçi partilerin kazanması sonucunda bu Cumhuriyetlerde önce egemenlik, ardından bağımsızlık hareketleri meydana gelmiştir.Temmuz 1991'de önce Slovenya ve Hırvatistan bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlıklarını diğer federe cumhuriyetlerin bağımsızlık kararları takip etmiş, Bosna-Hersek'in

bağımsızlık ilanının ardından Sırp güçlerinin saldırılarıyla Bosna Savaşı başlamıştır. Üç buçuk yıl süren savaş, ABD'nin arabuluculuğu ile imzalan Dayton Antlaşması ile sona ermiştir.

1995 yılının sonuna gelindiğinde eski Yugoslavya toprakları 5 parçaya ayrılmıştır. Yugoslavya'yı oluşturan Federe Cumhuriyetlerden Sırbistan ile Karadağ'ın Yeni Yugoslavya adıyla kurdukları devlet de dağılma sürecinin dışında kalmamıştır. Sırbistan- Karadağ Federasyonu ismiyle kurulan devlet, 2006 yılında Karadağ Cumhuriyeti'nin yaptığı referandum sonucu Karadağ'ın bağımsızlık ilan etmesi ile ayrılmıştır.

Bosna Savaşı'nın sona ermesinin ardından bölgede yaşanan çatışmalar devam etmiştir. Kosova'da Sırpların Arnavutlara karşı yürüttüğü şiddet politikası 1998 yılında gittikçe dozunu arttırmıştır. NATO birliklerinin uyarılarını dikkate almayan Sırplar saldırılarına devam etmişler, bunun üzerine NATO güçleri şiddet olaylarına son vermek amacıyla 1999 Mart ayında başlayıp 78 gün sürecek hava harekatını gerçekleştirmiştir.

NATO'nun müdahalesinin sona ermesinin ardından BM, Kosova'da Geçici Yönetim Misyonu oluşturmuştur. Ayrıca BM, Kosova'nın nihai statüsü için çalışmalar yürüterek, konu ile bizzat ilgilenmesi için bölgeye BM Kosova Özel Temsilcisi atamıştır. BM Kosova Özel Temsilcisi Marti Ahtisaari'nin 2007 yılında yayınladığı raporda, Sırp ve Arnavut tarafların uzlaşmalarının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca raporda, Kosova'ya BM denetiminde kontrollü bağımsızlık verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Yürütülen diplomatik çalışmaların da sonuç vermemesi üzerine Kosova, 17 Şubat 2008'de bağımsızlığını ilan ederek, yeni ve bağımsız bir devlet olduğunu uluslararası kamuoyuna açıklamıştır.

Ancak Kosova'nın bağımsızlık ilanı uluslararası toplumun bağımsızlığın kabulü konusunda kutuplaşmasına neden olmuştur. ABD ve AB üyelerinin büyük çoğunluğunun kararı desteklemesine karşın, başta Sırbistan ve Rusya olmak üzere, İspanya, Yunanistan, GKRY ve Romanya Kosova'nın bağımsızlığını tanımayacaklarını belirtmişlerdir.

Kosova'nın bağımsızlığından yana olan Batılı ülkelerin, bu konuda yaptığı açıklamalarda her ne kadar bunun diğer sorunlu bölgelere emsal teşkil etmeyeceğine vurgu yapılsa da; Kosova'nın bağımsızlık ilanını, bu karara karşı çıkan devletlerin içlerinde de aynı sorunu yaşamaktan çekindikleri için kabul etmedikleri aşikardır.

Uluslararası toplum, sömürge halklarının self-determinasyon hakkının kullanmasını kabul ederken, diğer halkların bu hakkı kullanmasına dair bir takım sınırlamalar koymuştur. BM, self-determinasyonu ancak iki koşulda bir hak olarak kabul etmektedir: Bir yerde yaşayan halk, self determinasyon hakkını kullanmak için ya yaşadığı ülkenin rızasını alarak bu hakkı kullanabilir ya da soykırım ve türevi niteliğinde olaylara maruz kalmış olmalıdır. BM'nin halklara self-determinasyon hakkını tanıdığı bu durumlar Kosova örneğinde analiz edildiğinde, Kosovalı Arnavutlar Sırplar tarafından soykırım niteliğinde olaylara maruz kalmış ve uluslararası toplum Kosovalı Arnavutların self-determinasyon hakkını kullanarak bağımsızlık kararı almalarını zımnî biçimde desteklemiştir.

Kosova'nın bağımsızlığının self-determinasyon kavramı bağlamında değerlendirildiği bu çalışmada, Bağımsızlık kararı tarihsel, demografik ve hukuki boyutlarıyla ele alınmış ve kararın "uzun bir ara dönem" olan mevcut statükodan tek meşru çıkış yolu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Uluslararası hukuk, self-determinasyon hakkının sadece "halk"lara verildiğini kabul etmektedir. Kosovalı Arnavutların da halk olduğu konusunda şüphe yoktur. Öyle ki; BM'nin 1981 yılında yayınladığı bir raporda ifade edilen halk kavramında belirtilen, "ayrı bir kültür, dil ya da din, ortak bir tarih duygusu, toplumsal kimliği sürdürmeye bir bağlılık ve tanımlanmış bir toprakta bütünleşme" unsurlarına Kosovalı Arnavutlar sahiplerdir. Ayrıca, 1963 yılında Sırplar tarafından oluşturulan Anayasa'da Kosovalı Arnavutlara "ulusal azınlık" statüsü verilmesi, onların halk olmadığı sonucunu ortaya çıkarmamaktadır.

Self-determinasyon Ekseninde Bağımsız Kosova'nın Doğuşu adlı bu çalışmada, Sırbistan tarafından özerk konumları ellerinden alınan Kosova, uluslararası arabulucuların devreye girmesine rağmen konunun çözümü hakkında bir sonuç alınamaması üzerine bağımsızlık ilan etmiştir. Kosovalı Arnavutların, Sırplar tarafından maruz kaldığı ırkçı davranışlar ve şiddet olayları sonucu, dış self-determinasyon hakkını bağımsız bir devlet yönünde kullanmalarının meşru olduğu sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AKMAN, Halil, **Paylaşılamayan Balkanlar**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2006.

ARSAVA, Ayşe Füsun**, Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının Uluslararası Belgeler ve Özellikle Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 27. Maddesi Işığında İncelenmesi**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Basımevi, Ankara, 1993.

ARSAVA, Ayşe Füsun, "**Selfdetermination Hakkının Tarihi Gelişimine Bir Bakış ve Aaland Adaları Sorunu**, Seha L. Meray'a Armağan, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Basımevi, Ankara, 1981.

BALLA, Shefqet, **Yeni Bir Kosova'nın Doğuşu**, Zeus Kitabevi, İzmir, 2008.

BORA Tanıl, **Milliyetçiliğin Provokasyonu**, Birikim Yayınları, İstanbul, 1995.

BIEBER, Florian, DASKALOVSKI, Zidas, **Understanding the War in Kosovo**, Frank Cass Publishers, London, 2003.

BUCHANAN, Allen, **Justice, Legitimacy and Self-Determination Moral Foundations for International Law**, Oxford University Press, New York, 2004.

CHOAMSKY, Noam, **Yeni Askeri Hümanizm**, çev. Faruk Aydın, Pınar Yayınları, İstanbul, 2002.

CASSESE, Antonio, **Self-Determination of Peoples**, Cambridge University Press, Cambridge, 1995.

CASSESE, Antonio, **International Law in a Divided World**, Clarendon Press, New York, 1986.

EMİROĞLU, Hüseyin, **Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu**, Orient Yayınları, Ankara, 2006.

FIALA, Andrew, **Practical Pasifism**, Algora Publishing, New York, 2004.

FINE, John V. A., **The Early Medieval Balkans: A** Critical **Survey From The Sixth To The Left Twelfth Century**, Ann Arbor, Michigan, 1987.

FOUSKAS, Vassilis K., Balkanlar, **Ortadoğu, Kafkasya Soğuk Savaş Sonrası ABD Politikaları**, Aykırı Yayınları, İstanbul, 2004.

GLENNY, Misha, **The Balkans Nationalism, War and the Greatest Power 1804-1999**, Penguin Books, New York, 2001.

GÜNDÜZ, Aslan, **Milletlerarası Hukuk, (Temel Belgeler Örnek Kararlar)**, 4. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2000.

IGNATIEFF, Michael, **Sanal Savaş Kosova ve Ötesi**, Everest Yayınları, İstanbul, 2000.

JAKUPI, Ali, **Two Albanian States and National Unification**, IMME, Prishtina, 2004.

JELAWICH, Charles&Barbara, **History of the Balkans**, Vol.I, London, 1985.

JUDAH, Tim, **Kosovo: War and Revenge**, Yale University Press , New Haven, 2000.

KARATAY, Osman, **Kosova Kanlı Ova**, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998.

KISSENGER, Henry, **Diplomasi**, Çev. İbrahim H. Kurt, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2002.

KNOP, Karen, **Diversity and Self-Deterination in International Law**, Cambridge University Press, New York, 2004.

KRIEGER, Heike, **The Kosovo Conflict and International Law 1974-1999**, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.

KUT, Şule, **Balkanlar'da Kimlik ve Egemenlik**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.

LENIN, V. İ., **Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı**, Sol Yayınları, Ankara, 2007.

MALCOLM, Noel, **Kosova**, Sabah Kitapçılık, İstanbul, 1999.

MALANCZUK, Peter, **Modern Introduction to International Law**, 7th Revised Edition, The Hague Routledge, 1996.

MUSULİN, Janko, (Der.), **Hürriyet Bildirgeleri**, Çeviren: Nemci Zeka, Belge Yayınları, İstanbul, 1983.

ORAN, Baskın, **Küreselleşme ve Azınlıklar**, Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 4.Basım, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2001.

ORAN, Baskın (Ed.), **Türk Dış Politikası**, Cilt I: 1919-1980, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.

ORAN, Baskın (Ed.), **Türk Dış Politikası**, Cilt II: 1980-2001, 7. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.

ÖZDEK, Yasemin, **Uluslararası Politika ve İnsan Hakları**, Öteki Yayınevi, Ankara, 2000.

PAZARCI, Hüseyin, **Uluslararası Hukuk Dersleri II. Kitap**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Basımevi, Ankara, 1989.

POULTON, Hugh, **The Balkans Miniorities and States in Conflict**, New Edition, London, 1993.

RADAN, Peter, The **Break-up of Yugoslavia and International Law**, Routledge, New York, 2002.

SANDER, Oral **Siyasi Tarih**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1984.

STAVILECI, Esat, **The Truth About Kosova**, Desktop Publsher, Prishtina, 2007.

SÖNMEZOĞLU, Faruk, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, 2.Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995.

SPAHIU, Nexhmedin, **Serbian Tendencies For Partitioning of Kosova**, Central European University, Budapest, 1999.

ŞAHİN, Mustafa, **Avrupa Birlği'nin Self-Determinasyon Politikası**, Nobel Yayınları, Ankara, 2000.

THOMAS, Robet, **Serbia Under Miloşeviç**, Hurst Press, London, 1999.

TINDEMAS, Leo, **Unfinished Peace**, The Brookings İnstitution Press, Washington, 1996.

ÜLGER, İrfan Kaya, **Yugoslavya Neden Parçalandı?**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003.

YILMAZ, Murat, **Kosova Bağımsızlık Yolunda**, İlke Yayıncılık, İstanbul, 2005.

The Kosovo Report: Conflict, International Response, Lessons Lerned, Oxford University Press, New York, 2000.

XANTHAKI, Alexadra, **Miniorities, Peoples and Self-Determination**, Ed.by Nazila Ghanea, Alexadra Xanthaki, Martinus Nijhoff Publishers, Boston, 2005.

MAKALELER

ARSAVA, Ayşe Füsun, "Azınlık Hakları ve Bu Çerçevede Ortaya Çıkan Düzenlemeler", **AÜSBF Dergisi**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1993, s.52-62.

BABUNA, Aydın, "Kosova Sorunu Üzerine", **Dış Politika**, Cilt VIII, Sayı 1-2, 1997, s.15-22.

BİLGE, Suat, "Milletlerin Mukadderatlarını Kendilerinin Belirleme Prensibi", **AÜSBF Dergisi**, Cilt XIV, No.1, Mart 1959, s.132-145.

BOZBORA, Nuray, "Kosova'da Uluslararası Yönetimin Kurulası ve Yeni Belirsizlikler", **Avrasya Dosyası**, Cilt 11, Sayı 2, 2005, s.282-316.

HUYSMANS, Jef, "Shape-Shifting NATO: Humanitarian Action and the Kosovo Refugee Crisis," **Review of International Studies**, No. 28, 2002, p. 602.

JUDAH, Tim , "Kosovo Liberation Army," **Perceptions**, Vol. V, No. 3 (September-November 2000), s. 66-67.

KESKİN, Funda, "BM ve Kuvvet Kullanma**"**, **Avrasya Dosyası**, BM Özel, İlkbahar 2002, Cilt:8, Sayı:1, s.149-174.

KÜTÜKÇÜ, M. Akif, "Uluslararası Hukukta Self-Determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, sayı 12, 2004, s.259-276.

KURUBAŞ, Erol, Kuzey "Irak'ta Olası Bir Ayrılmanın Meşruluğu ve Self-Determinasyon Sorunu**"**, **AÜSBF Dergisi**, 59/3, 2004, s.147-178.

KUT, Şule, "Kosova, Milliyetçiliğin Kör Düğümü", **Foreign Policy**, Sayı3, İstanbul,1998, s.53-64.

ÖZTIĞ, Laçin İdil, "The EU Presence in The Balkan Region With The Particular Attention Kosovo: The Evaluation of the Future Role of The EU Planning Team", **Turkish Review of Balkan Studies**, vol.12, 2007, s.187-204.

SAVAŞ Hüseyin, "Dünü ve Bugünüyle Kosova Sorunu", **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, Mayıs 2001, Cilt.25, No:1, s.101-111.

TAŞAR, Murat, ÜNALTAY Altay, "Kosova'ya NATO Müdahalesi ve Yeni Uluslararası Sistem", **Yeni NATO: Soğuk Savaş'tan Sıcak Savaş'a**, Ed. Musa Ceylan, 1999, s.27-32.

TAŞDEMİR, Fatma, Yürür PINAR, "Kosova Sorunu: Tarihi ve Hukuki Bir Değerlendirme", **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 1, sayı 3, s.135-151.

TÜRBEDAR, Erhan, "Kosova'nın Bağımsızlık İlanının Sırbistan, Bosna-Hersek ve Makedonya'ya Etkileri", **Avrasya Dosyası Balkanlar Özel**, 2008 Cilt 14, Sayı.1, s.23-52.

TÜRBEDAR, Erhan, "Sırbistan-Kosova Diyaloğu: Ekranların Yeni Tartışma Programı", **Stratejik Analiz**, Cilt 4, Sayı 43 (Kasım 2003), s. 57-58.

TÜRBEDAR, Erhan "Kosova'ya Bağımsızlık, Bosna'ya Belirsizlik", **Stratejik Analiz**, Mart 2007, s.71-78

TÜRBEDAR, Erhan, "Kosova Düğümü Çözülüyor mu?", **Stratejik Analiz**, sayı 89, 2007, s.48-54.

TÜRBEDAR, Erhan, "Büyük Finale Doğru Kosova", **Stratejik Analiz**, sayı 93, 2008, s.52-53.

TÜRBEDAR, Erhan, "Kosova'nın Bağımsızlığı ve Muhtemel Etkileri", **Stratejik Analiz**, cilt8, sayı 95, Mart 2008, s.71-78.

TÜRBEDAR, Erhan, "Kendi Kaderini Tayin Hakkı ve Ayrılıkçılık: Kosova'nın Bağımsızlığı Emsal Teşkil Eder mi?", **Stratejik Analiz**, Kasım 2007, s.24-39.

TÜRBEDAR, Erhan, "Kendi Kaderini Tayin Hakkının Tarihçesi", **Stratejik Analiz**, Nisan 2007, s.69-76.

TÜRBEDAR, Erhan, "Bağımısızlığa Koşan Kosova Neyin Habercisi?", sayı 85, **Stratejik Analiz**, Mayıs 2007, s.14-15.

TÜRKOĞLU, "Emir, Kosova Arnavutlarının Milliyetçiliği", **Balkan Diplomasisi**, Der. Ömer E. Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, ASAM Yayınları, Ankara, 2001, s.103-130.

UZGEL, İlhan, "Bağlantısızlıktan Yalnızlığa: Yugoslavya'da Milliyetçilik ve Dış Politika", **Türkiyenin Komşuları**, Mustafa Türkeş ve İlhan Uzgel (Der.), Ankara, İmge, 2002, s.117-170.

"War in the Balkans", **ICG Balkans Report** N61, 19 April, 1999

UZ, Abdullah, "Teori ve Uygulamada Self-Determinasyon Hakkı", **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt:3, Sayı:9, 2007, s.60-81.

ÜLGER, İrfan Kaya, Balkan Gelişmeleri ve Türkiye, **21.Yüzyılda Türk Dış Politikası**, Ed. İdris Bal, Nobel Yayınları, Ankara, 2004, s.229-243.

UGEL, İlhan, "Sosyalizmden Ulusçuluğa: Yugoslavya'da Ulusçuluğun Yeniden Canlanışı", **AÜSBF Dergisi**, Cilt 47, Sayı 1-2 (Ocak-Haziran 1992), s. 218-244.

WELLER, Mark, "The Rambouillet Comference on Kosovo," **International Affairs**, Vol. 75, No. 2, 1999, s. 221-227.

CSR Report, RL31053, **Kosovo and US Policy, Background and Current Issues**, by Julie Kim and Steven Woehrel, p.1-28

TEZLER

EMBEL, Ersin, "Hegemonya ve Meşruiyet Kavramları Çerçevesinde Amerikan Müdahaleciliği:Kore ve Kosova Örnekleri", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004).

KENAR, Nesrin, "Yugoslavya Sorununun Ulusal ve Uluslararası Boyutu" (Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000).

YILMAZ, Muzaffer, "Balkan Harbinden Günümüze Kosova", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi 1995).

İNTERNET KAYNAKLARI

European Council, Cologne 3-4 June 1999, Presidency Conclusions, AnnexIII-1, http://europa.eu.int/council/off/conclu/june99/annexe_en.htm#a3, (17 Nisan 2009)

Kosova:Diplomatik Süreç, http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/features/setimes/special/kosovo/contexts/feature-02

UNMIK at Two, Turning Point for self-governance http://www.unmikonline.org/2ndyear/unmikat2p3.htm,

UNMIK- Constittutional Framework, http://www.unmikonline.org/constframework.htm,

UNMIK At a Glance-Introduction, http://www.unmikonline.org/intro.htm,

"Military Technical Agreement", http://www.nato.int/kosovo/docu/a990609a.htm

Helsinki Agreement: Agreed Points on Russian Participation in KFOR", http://www.nato.int/kfor/documents/helsinki/.htm

International Convenant on Civil and Political Rights, http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr.htm,

http://kosova.ihh.org.tr/tarihisurec/osmanlidonem/osmanlidonem.html

http://www.un.org/peace/kosovo/98sc1160.htm,

http://assembly.coe.int/documents/AdoptedText/TA98/eres1146.htm

http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/PRO/N99/852/09/PDF/N9985209.pdf?OpenElement,

http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/PRO/N99/852/09/PDF/N9985209.pdf?OpenElement

http://www.converge.org.nz/pma/speag.htm

http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement

http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/152/88/IMG/NR015288.pdf?OpenElement,

http://www.state.gov/www/regions/eur/ksvo_rambouillet_text.htm

http://www.archives.gov/exhibits/charters/declaration.html

EKLER

EK1. Kosova Kronolojisi

1389	Osmanlı İmparatorluğu ve Sırplar arasında yapılan Kosova Meydan Muharebesi'nde Sırplar yenilgiye uğradılar.
1918	Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun yıkılmasından ve Birinci Dünya Savaşı'nın bitmesinden sonra Kosova, Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'nın bir parçası oldu.
1929	Ülke bu tarihte mutlak bir anarşiye kaydı. Ayrı bölgeler birleştirilerek Yugoslavya adı altında yeni bir yapı kuruldu.
1941	Alman orduları, bu tarihte Kosova'yı işgal ettiler. Hemen ardından da ülkeyi Bulgarlar, Macarlar ve İtalyanlar işgal ettiler.
1945	İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesinden sonra Yugoslavya komünist rejime geçti.
1968	Kosovalı Arnavutlar, ilk kez tam bağımsızlık için gösteri yaptılar, çok sayıda kişi tutuklandı.
1974	Eski Yugoslavya`nın anayasası yeniden şekillendirildi, Kosova, Sırbistan Cumhuriyeti içinde özerk bölge ilan edildi.
1980	Yugoslavya lideri Mareşal Josip Broz Tito öldü.
1981	Kosova`da Arnavut asıllılar, Kosova'nın da "federal birlik içinde ayrı cumhuriyet ilan edilmesi" için sokak gösterileri düzenlediler, çıkan çatışmalarda çok sayıda kişi yaralandı.
1987	Slobodan Miloseviç, iktidara geldi. Politikalarını Sırp milliyetçiliği üzerine yürüten Miloseviç, savaşın ilk kıvılcımlarını politik söylemleriyle attı.

1989	Sırp anayasasında yapılan değişiklikler sonucunda, Kosova'nın özerk statüsü iptal edilerek, bölgenin kontrolü doğrudan Belgrad'a verildi. Slobodan Miloseviç Sırbistan cumhurbaşkanı seçildi.
1990	Binlerce Kosovalı Arnavut'un katıldığı ayaklanmalar çıktı. Belgrad, Yugoslav Ordusunun ve Sırp polisinin bölgedeki varlığını güçlendirdi. Sıkıyönetim ilan edildi. **Temmuz –** Kosovalı Arnavut liderler bağımsızlıklarını ilan ettiler. Sırbistan, Kosova meclisini feshetti. Eylül ayına kadar devlete ait şirket ve kurumlarda çalışan 100.000'den fazla Kosovalı Arnavut işten çıkarıldı. Kosovalı Arnavutlara ait kültür kurumları kapatıldı ve Arnavutça eğitime, 1994 yılına kadar ara verildi.
1991	Arnavutluk, bağımsızlığını ilan eden Kosova Cumhuriyetini resmen tanıdı.
1992	**Nisan –** Bosna Hersek, Hırvatistan, Makedonya ve Slovenya'nın Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyetinden ayrılmasının ardından, Sırbistan ve Karadağ, Yugoslavya Federal Cumhuriyetini kurdu. Kosovalı Arnavutlar, ne Belgrad ne de diğer yabancı ülkeler tarafından tanınan bir plebisit gerçekleştirdi. "Pasif direniş" savunucusu, yazar İbrahim Rugova, kendi kendine bağımsızlığını ilan eden Kosova Cumhuriyetinin cumhurbaşkanı seçildi ve bir meclis kuruldu.
1995	**Temmuz –** Sırp mahkemesi, paralel bir polis kuvveti kurmakla suçlanan 68 Kosovalı Arnavutu sekiz yıla varan hapis cezalarına çarptırdı . **Ağustos –** Sırp yetkililerin yüzlerce Hırvat Sırp mülteciyi Kosova'ya yerleştirmek istemesi, etnik Arnavutlar arasında protestolara neden oldu.

1996	Kendilerini Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK) olarak adlandıran ayrılıkçı bir grup ilk defa olarak ortaya çıkarak, Sırp polisi ve devlet görevlilerine yönelik bir dizi bombalama ve saldırı eylemini üstlendi.
1997	UÇK; Sırp liderler, Sırp polisi ve Sırplarla işbirliği yapan Kosovalı Arnavutlara yönelik saldırılar düzenledi. Karma nüfusa sahip pek çok köyden etnik Sırplar çıkarıldı. **Ekim –** Sırp polisi, Kosovalı Arnavut öğrencilerin düzenlediği gösterilere müdahale etti; bu durum yeni UÇK saldırılarını da beraberinde getirdi.
1998	**Şubat-Mart –** Sırbistan, Kosova'da geniş çaplı bir baskı harekatına başladı. Çoğunluğunu Kosovalı Arnavutların oluşturduğu düzinelerce insan öldürüldü ve yüzbinlerce sivil evlerini terketmek zorunda bırakıldı. **Nisan –** Yapılan referandumda Sırpların yüzde 95'i Kosova'da uluslararası arabuluculuğa hayır dedi. **Mayıs –** Miloseviç ve Rugova, ilk kez olarak biraraya geldi, fakat Decani'de düzinelerce Kosovalı Arnavutun ölümüyle sonuçlanan Sırp saldırısının ardından, Arnavut tarafı görüşmelere devam etmeme kararı aldı. **Eylül –** Bölgedeki Sırp saldırılarının ardından 22 Kosovalı Arnavut Kosova'nın merkezinde ölü bulundu. BM Güvenlik Konseyi, Kosova'da ateşkes ilan edilmesini öngören bir karar çıkardı ve Belgradlı yetkilileri, bu karara uymadıkları takdirde "ek önlemlerle" karşı karşıya kalacakları konusunda uyardı. **Ekim –** Sırp askeri hedeflerine yönelik bir NATO hava saldırısı tehdidiyle karşı karşıya kalan Miloseviç, ABD temsilcisi Richard Holbrooke'un arabuluculuk ettiği bir anlaşma çerçevesinde, Kosova'daki Sırp birliklerinin bir kısmını çekmeyi ve 2000 AGİT gözlemcisinin bölgede görev yapmasını kabul etti. **Aralık –** Ateşkesten bu yana yaşanan en kötü çarpışmada 36 UÇK askeri Sırp güçleri tarafından öldürüldü. Altı Sırp vatandaşın bir kafede öldürülmesi, Sırplar arasında geniş çaplı protestolara yol açtı. Kuzeyde yaşanan çatışmalarda en az 15 kişi öldü.

1999	**Ocak –** Racak köyünde 45 etnik Arnavutun cesedi bulundu. **Şubat-Mart –** Uluslararası toplumun arabuluculuğunda, savaşan tarafların temsilcileri ile Fransa'nın Rambouillet kentinde barış görüşmeleri gerçekleştirildi. Kosovalı Arnavutların imzaladığı anlaşma önerisini Sırp temsilcilerin reddetmesi üzerine19 Mart'ta görüşmeler durdu. **20 Mart –** Uluslararası barış gözlemcileri, güvenlik sorunları ve NATO'nun olası hava saldırıları nedeniyle bölgeden ayrıldı. **24 Mart –** NATO, Yugoslavya'ya yönelik hava saldırılarına başladı. **10 Haziran --** NATO Genel Sekreteri Javier Solana hava saldırılarını durdurdu. BM Güvenlik Konseyinin 1244 No'lu Kararı ile Yugoslavya'nın, şiddet eylemlerine bir an önce son vererek, askeri, polis ve paramiliter güçlerini hızla bölgeden çekmesi kararlaştırıldı. Kosova'yı BM idaresine bırakan karar çerçevesinde ayrıca UNMIK'in kurulması ve NATO liderliğindeki barışı koruma gücü KFOR'un bölgede konuşlanması öngörülüyordu.
2001	**Kasım –** Kosova'da gerçekleştirilen ilk demokratik genel seçimi Rugova'nın partisi Kosova Demokratik Ligi (LDK) kazandı.
2002	**Şubat –** Rugova, Kosova cumhurbaşkanı seçildi. Bayram Recepi, başbakanlık görevine getirildi.
2003	**14 Ekim –** Sırp ve Kosovalı Arnavut liderler, 1998-1999 yıllarında yaşanan çatışmaların ardından ilk kez Viyana'da yüz yüze görüştüler. **Aralık –** BM, Kosova'nın nihai statüsünü belirlemeye yönelik görüşmelerin 2005 yılında başlayabilmesi için Kosova'nın uyması gereken standartları açıkladı.

2004	**Mart –**1998-1999 yıllarında yaşanan çatışmalardan sonra bölgede görülen en şiddetli olay olarak kabul edilen etnik çatışmalar sonucunda 19 kişi öldü ve yüzlercesi de yaralandı. Çatışmalar sırasında yüzlerce konut ve düzinelerce dini eser tahrip oldu. **Ekim –** LDK'nın seçimleri kazanmasının ardından Rugova yeniden cumhurbaşkanı seçildi; Rugova'nın tekrar seçilmesi Kosovalı Sırplar tarafından boykot edildi. Eski UÇK komutanı ve Kosova'nın Geleceği için İttifak'ın lideri Ramush Haradinaj, başbakanlık koltuğuna oturdu.
2005	**Mart –** Haradinaj, Eski Yugoslavya Hakkındaki Uluslararası Ceza Mahkemesinde (ICTY) savaş suçu iddialarıyla yargılanacağı için başbakanlıktan istifa etti. Haradinaj'dan boşalan koltuğu Bayram Kosumi devraldı.
2006	**21 Ocak –** Cumhurbaşkanı Rugova, Priştine'deki evinde akciğer kanserinden öldü. Kendisinden sonra Fatmir Sejdiu cumhurbaşkanı oldu. **20 Şubat –** Kosova'nın nihai statüsü ile ilgili olarak Sırp ve Kosovalı Arnavut yetkililer arasında ve doğrudan BM sponsorluğunda gerçekleşen görüşmeler Viyana'da başladı. Görüşmelere, BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın temsilcisi, eski Finlandiya Cumhurbaşkanı Martti Ahtisaari başkanlık etti. **Mart –** Partisinin eleştirilerine maruz kalan Kosumi başbakanlık görevinden istifa etti. Kosumi'nin ardından Kosova'nın yeni başbakanı, eski KLA komutanlarından Agim Ceku oldu. **Ekim –** Yapılan referandumda Sırp seçmenler, Kosova'yı Sırp topraklarının ayrılmaz bir parçası olarak nitelendiren yeni anayasayı kabul etti.

2007	**2 Şubat -** BM özel elçisi Martti Ahtisaari Kosova'nın gelecekteki statüsüne ilişkin öneri taslağını sundu. Belgede Kosova'daki azınlıklar korunmakla birlikte eyalete uluslararası örgütlere katılma ve ulusal semboller kullanma hakkı verilmesi isteniyor. **26 Mart -** Ahtisaari BM Güvenlik Konseyi'ne raporunu sundu. Elçi, Belgrad ve Priştine'nin uzlaşma sağlayamadıklarını ve uluslararası denetim altındaki bağımsızlığın Kosova için tek seçenek olduğunu söyledi. **3 Nisan-** BM Güvenlik Konseyi, Arnavut liderler kabul etmesine karşın Belgrad'ın reddettiği Ahtisaari planını tartışmaya başladı. **20 Temmuz-** Ahtisaari planına dayanan bir Güvenlik Konseyi taslak kararı Rusya'nın itirazı yüzünden rafa kaldırıldı. **10 Ağustos -** AB, ABD ve Rusya'yı temsil eden arabuluculardan oluşan bir "troyka" Kosova'nın statüsüyle ilgili yeni bir müzakere turu başlattı. **29 Kasım -** Troyka liderliğindeki görüşmeler anlaşma sağlanamadan sona erdi.
2008	**16 Ocak-** BM Güvenlik Konseyi Kosova konusunda toplandı, ancak konu üzerindeki fikir ayrılığı devam etti. **28 Ocak-** AB dışişleri bakanları Kosova'ya gönderilmesi planlanan bir misyonla ilgili görüştüler. **17 Şubat-** Kosova parlamentosu yapılan oylamada Sırbistan'dan bağımsızlığı kabul etti. Ardından Kosova ABD, çok sayıda AB ülkesi ve dünya üzerindeki başka ülkeler tarafından bağımsız bir devlet olarak tanındı. **15 Haziran**- Kosova Anayasası Kabul edildi. **9 Aralık**- AB Hukukun üstünlüğü misyonu EULEX UNMIK'in görevlerini devraldı.

ÖZGEÇMİŞ

5 Ağustos 1984 tarihinde Beyoğlu/ İstanbul'da doğdu. İlköğrenimini Sinop'un Ayancık ve Ordu'nun Perşembe ilçelerinde tamamladı. Ortaokul ve lise eğitimini öğrenimini İstanbul'da bitirdi.

2002 yılında Kocaeli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümüne kayıt yaptırdı. 2006 yılında tamamladığı lisans öğreniminin ardından Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün Uluslararası İlişkiler bölümünde yüksek lisans eğitimine başladı.

İleri düzey İngilizce bilen Aslı Yurt, Balkan coğrafyasındaki gelişmelere ilgi duymaktadır.